

National Policy for Persons with Disabilities 2019

རྒྱལ་ཡོངས་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་སྲིད་བྱུས་

༢༠༡༩ ཅན་མ།

Royal Government of Bhutan

དཔལ་ལྷན་འབྲུག་གཞུང་།

www.gnhc.gov.bt

རྒྱལ་ཡོངས་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་སྲིད་བྱུང་

༢༠༡༩ ཅན་མ།

**National Policy for Persons with
Disabilities
2019**

ཞིབ་འཇོལ་དང་དབྱེ་ཞིབ་སྡེ་ཚན།

རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང།

**Research and Evaluation Division
Gross National Happiness Commission Secretariat**

ཚེད་བརྗོད།

དབང་པོ་ལུ་ཐོག་མ་ཕོག་མི་ཚུ་གིས་འབད་བ་ཅིན་ སྲིད་བྱུས་འདི་ཁོང་གི་དོན་ལུ་མེན་ཟེར་
སྲུགས་བསམ་བཞེས་གནང་དོ་འོང་།དེ་འབད་མ་ད་ལུ་འདི་འཛོལ་བ་ཨིན།

ང་བཅས་རའི་མིའི་ནང་ལུ་འགྱུར་བ་མ་འདྲཱ་འབྱུང་དོ་བརྩམ་སྟེ་ ང་བཅས་གྱི་གཞུགས་
ཁམས་འཕྲོད་བསྟེན་དང་སྟོགས་གྲུབ་ཚུ་ཡང་འགྱུར་བ་དང་མར་ཉམས་འགྱུར་མི་འདི་རང་
བཞིན་ཨིན། ང་བཅས་ཚུ་ལོ་ན་ཆུང་པའི་བསྐྱེད་ལས་གཞུགས་སྟོབས་ཉམས་ནི་དང་ཞན་
ཁོག་འགྱུར་ཨིན། ད་ལྟོ་འདི་ང་བཅས་ཚུ་འི་གཞུགས་སྟོབས་དང་རུས་ཤུགས་སྲིད་སྲིད་ཡོད་
རུང་ བཅའ་ཅིག་གི་ཚེ་ དུས་རྒྱུན་གྱི་ལཱ་དང་བྱ་བ་ག་ཅི་ར་འབད་དགོཔ་འཐོན་རུང་ གཞན་ལུ་
བརྟེན་དགོ་པའི་དུས་ཚེ་འཐོན་འོང། དེ་འབད་མ་ལས་བརྟེན་ཏེ་ ང་བཅས་ཚུ་གི་མི་ཚེ་ནང་ལུ་
བཅའ་ཅིག་གི་ཚེ་དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཕོག་ནིའི་དུས་སྐབས་ཅིག་འབྱུང་འོང།

དེ་ཚུ་འི་གནས་སྟངས་ཚུ་སེམས་ཁར་བཞག་སྟེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་འི་དོན་ལུ་ རྒྱལ་ཡོངས་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་སྲིད་བྱུས་བཅུ་ཡོད་མི་འདི་གིས་ འབྲུག་རྒྱལ་ཁབ་མཐའ་དབྱུས་མེད་
པའི་ འབྲུག་མི་ཆམ་ཉམ་ལུ་ཕན་ཐོགས་ཚུགས་པའི་རེ་བ་དང་སྐྱོན་ལམ་ཡོད།དེ་སང་གི་ཚོད་
ཕྱིས་དང་འཁྲིལ་བ་ཅིན་ འབྲུག་རྒྱལ་ཁབ་ནང་ལུ་ མི་སྡོད་པས་ ༡༤༠༠༠ ། རྩོད་ཕྲག་བཅུ་
བཞི་། དེ་མ་ཅིག་དབང་པོ་སྐྱོན་ཚུ་ཨིན། མི་སྡེའི་ནང་ ཁོང་ལུ་འབྱུང་པའི་དཀའ་ངལ་ངེས་
བདེན་ དཔེར་ན་ མི་གིས་བརྒྱབ་པའི་མཐའ་འཁོར་གནས་སྟངས་ བན་དོན་ བྱ་སྲོད་ངན་
པ་དང་དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཕོག་མི་ཚུ་ལས་བརྟེན་ཁོང་རའི་གཞི་རྟེན་ཐོབ་དབང་ཚུ་སྲོད་མ་
ཚུགས་པར་ལུས་འདི་འདུག །རྒྱ་མཚན་དེ་ལས་བརྟེན་ ཁོང་གིས་མི་ཚེའི་ནང་གཞན་ལུ་

Foreword

People who are living a healthy life today could think this document is not for you. But that is far from truth.

Just as everything else in life, our health and abilities are also subject to change and deterioration. We will age into frailty and weakness. If we are defined by energy and vigour today, there will be a time when, for even simplest of acts we perform daily, we will need some assistance. Therefore, disability, in one form or the other, will slip into our lives at some stage.

Recognising this reality, I am pleased to introduce the National Policy for Persons with Disabilities, with prayers that it benefits every Bhutanese in all corners of the country.

For now, records estimate that 14,000 people live with some form of disability in Bhutan. It is true that they encounter social, environmental, informational, attitudinal, and physical barriers that prevent them from enjoying their basic rights. This has prevented them from living independent and dignified lives. Some of them are also looked at as burdens to the society.

བརྟེན་མ་དགོ་པར་རང་མགོ་རང་འདྲོང་དང་དཔའ་ཉམས་ཅན་སླེ་སློད་མི་ཚུགས་དོ་ཨིན་
པས།དབང་པོ་སྐྱོན་དག་པ་ཅིག་པ་འདི་ མི་སྡེ་ལུ་དཀའ་ངལ་བྱིན་མི་ཨིན་པའི་འཚོར་སྣང་ཡང་
འབྲུང་འདི་འདུག །

རྒྱལ་ཡོངས་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་སྲིད་བྱུས་འདི་ འབྲེལ་ཉམས་དང་ཀུན་ཚང་གོང་འཕེལ་བཏང་
ནིའི་ལས་ལེན་འདི་འབྲུག་གི་ཙུ་ཁྲིམས་ཆེན་མོའི་ཙུ་ཚན་ ༡༥ པའི་དོན་ཚན་ ༡༥ དང་
འབྲུག་གི་ཙུ་ཁྲིམས་ཆེན་མོའི་ཙུ་ཚན་ ༤ པའི་ དོན་ཚན་ ༣༣ པའི་འཁོད་དེ་ཡོད་མི་དང་
འཁྲིལ་ཏེ་ཨིན།།སྲིད་བྱུས་འདི་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་དཔའ་ཉམས་ཅན་སླེ་སློད་ནི་དང་
ཁོང་རའི་གཞི་རྟེན་ཐོབ་དབང་ཚུ་ངེས་པར་དུ་ཐོབ་ཚུགས་ནི་ལུ་ལམ་སྟོན་འབད་དེ་ ཁོང་གིས་
མི་ཚེའི་གནས་སྟངས་ཡང་ཡར་དྲགས་བཏང་ཚུགས་པའི་རེ་འདོད་སྐྱེད་པ་ཨིན།དེ་གིས་འབད་
སྦྱར་བཏང་ལུ་ གཞུང་གིས་ཁ་ཐུག་ལས་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་གི་བར་ན་ཁྱད་པར་ཉུང་སྲུ་བཟོ་ནི་
ལུ་བཙོན་ཤུགས་བསྐྱེད་མི་ལུ་ཡང་ཕན་ཐོགས་ཚུགས་ནི་ཨིན་པས།

ང་བཅས་མི་མང་ཤོས་ཅིག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཕོག་མི་ཚུ་ སྤྲོན་
བཙོས་འབད་ནི་ ཅན་འདི་སྤྲོན་བཙོས་འབད་ནིའི་དོན་ལས་ ཐབས་ལམ་ཅིག་ར་བཏོན་
དགོ་པ་སླེ་མཐོ་བསམ་བཏང་འདི་འདུག །ཨིན་དེ་འབད་རུང་ སྲིད་བྱུས་འདི་གིས་ དབང་པོ་
སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ དེ་བཟུམ་གྱི་མཐོ་བསམ་བཏང་ཐངས་ལས་བསྐྱུར་བཙོས་འབད་དེ་ དབང་
པོ་ལུ་ཐོག་ཕོག་མིའི་མི་ངོ་ཚུ་ལུ་ གཞི་རྟེན་ཐོབ་དབང་བྱིན་ཐོག་ལས་དཀའ་ངལ་འདི་བསལ་
ནི་ཨིན།སྲིད་བྱུས་འདི་གིས་ མི་སྡེ་ནང་ལུ་མི་གཞན་ཚུ་གིས་ཁོང་རའི་དབང་ཆ་དང་གོ་སྐྱབས་
ཚུ་སྦྱོད་དོ་བཟུམ་སླེ་ དཀའ་ངལ་ཅན་གྱི་སྡེ་ཚན་ཚུ་གིས་ཡང་སྦྱོད་ཚུགས་པ་ངེས་པར་དུ་བཟོ་
ནི་ཨིན།

This policy is in line with the commitment towards equality and inclusivity, reflected in Section 15, Article 7 and Section 22, Article 9 of the Constitution of Kingdom of Bhutan. Besides serving as a refuge to guard the dignity and ensure basic rights of persons with disability, it is expected to uplift their livelihood. We are pleased that it will bolster government's overall efforts to narrow the gap.

Most of us think of disability from a medical perspective, and view it as an ailment which requires medical intervention. The policy is a move away from such conservative mindset and tackles disability by way of offering fundamental rights to the individuals. It ensures that the vulnerable and marginalised group enjoy the same rights and opportunities as the rest of the population.

With this, it is hoped that persons with disabilities will have improved and easier access to education, health, justice, and protection services. We will strive to empower and enhance opportunities for everyone to participate in political and socio-economic development.

སྲིད་བྱུས་འདི་གི་འབད་ དབང་པོ་སློན་ཅན་ཚུ་གིས་ཡང་ ཡར་ཤུགས་ཅན་གྱི་ཤེས་རིག་
གསོ་བ་ ཤང་མིམས་དང་སྤྱང་སློབས་ཀྱི་ཞབས་ཏྲུག་ཚུ་ འཇམ་ཏྲོང་ཏྲོ་སླེ་ཐོབ་ཚུགས་པའི་རེ་
འདོད་སྦྱེད་པ་ཨིན། དབང་པོ་སློན་ཅན་ཚུ་གིས་ མི་སྡེ་དཔལ་འབྱོར་གོང་འཕེལ་དང་སྲིད་
ཚོགས་ནང་ལུ་གྲུལ་གཏོགས་འབད་ནིའི་དབང་ཚ་བྱིན་ཏེ་གོ་སྐབས་ཚུ་ཡང་ཡར་ཤུགས་བཏང་
ནི་ཨིན། འགིས་འབད་བ་ཅིན་ རྒྱལ་ཡོངས་དབང་པོ་སློན་ཅན་གྱི་སྲིད་བྱུས་འདི་ ལུང་ཕྱོགས་
ནང་ལུ་གནད་དོན་ཡོངས་ཚོགས་སྡེ་ཚུ་དང་སྲིད་བྱུས་ཤུགས་ཤོས་ཅིག་འོང་བཟུང་མཛོམས་མས།
དེ་འབད་མ་ལས་བརྟེན་ཏེ་ སྲིད་བྱུས་འདི་བཅུམ་ནིའི་དོན་ལུ་ ལཱ་རྩ་འགོ་དང་ཏེ་འབད་མི་
རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྦྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་དང་སྤྱི་མང་ལས་སྡེ་ཚོགས་
ཚུང་ལུ་ཡང་ངལ་རངས་སློམ་ཡོད།

བཀའ་ཤེས་བདེ་ལེགས།

ཏག་ཁར་ རློ་གོས་ཚེ་རིང།
འབྲུག་གི་སློན་ཚེ།

I am also pleased to inform that this document has been regarded as one of the most comprehensive policies in the region. For this, I would like to applaud Gross National Happiness Commission Secretariat and the multi-sectoral task force who worked hard to formulate the policy.

TASHI DELEK.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized 'L' followed by a smaller 'T' and a horizontal line.

(DR. LOTAY TSHERING)
PRIME MINISTER OF BHUTAN

དཀར་ཆག །

༡. རྒྱལ་ཁྲུངས་དང་རྒྱུ་མཚན།	༡
༢. དེས་ཚིག།.....	༣
༣. ལམ་སྟོན་གཞི་ཙ།.....	༤
༤. འཆར་སྒྲུང།	༤
༥. རྒྱལ་ཚད།.....	༤
༦. དམིགས་ཡུལ།	༤
སྲིད་བྱུས་གྱི་ཐབས།.....	༧
༧. ་ཤེས་རིག།	༧
༨. གསོ་བ།.....	༡༤
༩. དཔལ་འབྱོར་རྩ་བརྟན།	༡༧
༡༠. བདག་འཇིན་འཐབ་མི་ བཟའ་ཚང་དང་མི་སྡེ།	༡༥
༡༡. སྤང་སྦྱོབ་དང་དྲང་བྲིམས་ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་དགོ།	༢༠
༡༢. རྒྱལ་དན་གྱི་ཉེན་འཚུབས་མར་ཐབ་དང་བསྐྱོག་ཐབས་འབད་དགོ།	༢༣
༡༣. མི་གིས་བརྒྱལ་པའི་མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས།.....	༢༤

Contents

1. Background and Rationale.....	1
2. Definition	3
3. The Guiding Principles	4
4. Vision.....	6
5. Scope.....	6
6. Objective.....	6
Policy Interventions	7
7. Education	7
8. Health.....	14
9. Economic Security	21
10. Caregivers, Families and Communities	25
11. Protection and Access to Justice	30
12. Disaster Risk Reduction and Mitigation.....	32
13. Built Environment.....	36

༡༤.	མི་དམངས་སྐྱེལ་འདྲེན།.....	༣༤
༡༥.	བརྗོད་པ་ བརྒྱུད་འབྲེལ་དང་འཕུལ་རིག།.....	༣༧
༡༦.	ལམ་སྲོལ་ ཚོས་དང་འབྲེལ་བའི་ལས་རིམ་ སློ་འཆམ་དང་ཕྱེད་མོ་གི་ལས་སྐྱེ་རྒྱ་ནང་ གྲུལ་གཏོགས་འབད་ནི།.....	༤༡
༡༧.	སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི།.....	༤༥
༡༨.	སྲིད་དོན་གྲུལ་གཏོགས།.....	༤༧
༡༩.	མ་དངུལ།.....	༤༧
༢༠.	མི་སྟོབས་དང་སྟོབས་གྲུབ་གོང་འཕེལ།.....	༥༣
༢༡.	གཞུང་མིན་ལས་སྡེ་ མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ལས་ཚོགས།.....	༥༤
༢༢.	གནས་བསྐྱེད་དང་བརྗོད་པ།.....	༥༧
	འཛིན་སྐྱོང།.....	༦༣
༢༣.	གཙུག་སྡེ་གྲྭ་སྐྱིལ་འབད་ནི།.....	༦༣
༢༤.	ལག་ལེན་འཐབ་ནི།.....	༦༤
༢༥.	བཟོ་རྒྱུ་ཚོགས་དང་དབྱེ་ཞིབ།.....	༦༥
༢༦.	བསྐྱར་ཞིབ་དང་བསྐྱར་བཟོ།.....	༦༧

14. Public Transport.....	38
15. Information, Communication and Technology	39
16. Participation in Cultural, Spiritual, Recreation, Leisure and Sport activities	42
17. Policy and Planning	45
18. Political Participation.....	47
19. Finance.....	49
20. Human Resource and Capacity Development	53
21. NGOs/CSOs/Disabled People’s Organisations.....	58
22. Data and Information	59
Management.....	63
23. Institutional Arrangement	63
24. Implementation	64
25. Monitoring and Evaluation	66
26. Review and Revision	67

མིང་བསྟུན་གྱི་ཐོ་

བི་ཨེ་ཆ་ཡུ།	སྒྲུབ་ཁང་རྒྱུང་བ།
བི་བི་སི།	འབྲུག་པེ་ར་ལིམ་བིག་ཚོགས་རྒྱུང་།
བི་ཨེས་ཨེལ།	འབྲུག་གི་ལག་བཟུང་འཁྲུག་སྒྲུབ།
སི་བི་ཨར།	མི་སྤེལ་ནང་ལུ་ མི་ཚེའི་ཉམས་གསོ།
སི་ཨར་བི་ཌི།	དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དབང་ཆའི་མཆིངས་ཡིག།
སི་ཨེས་ཨོ།	མི་སྤེའི་ལས་ཚོགས།
སི་ཨེས་ཨོ་ཨོ།	མི་སྤེའི་ལས་ཚོགས་དབང་འཛིན།
ཌི་ཌི་ཨེམ།	རྒྱུན་པར་འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས།
	དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ལས་ཚོགས།
ཌི་ཌི།	རྫོང་ལག་ཚོགས་འདུ།
ཨི་སི་སི་ཌི།	ཨ་ལོ་གཅེས་སྐྱོང་དང་གོང་འཕེལ།
ཨི་སི་བི།	འབྲུག་གི་བཙག་འཇུག་སྒྲུབ་ཚོགས།
ཇི་ཌི།	མེད་འོག་ཚོགས་སྤེ།
ཇི་ཨེན་ཨེཆ་སི་ཨེས།	རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་སྒྲུབ་ཚོགས་ཡིག་ཚང་།
ཨའི་སི་ཌི།	བཟོ་དོན་བརྒྱུད་འབྲེལ་དང་འཕུལ་རིག།
ཨའི་ཨི་བི།	མི་ངོའི་ ཤེས་རིག་འཆར་གཞི།
ཨེལ་ཇི་སི།	ས་གནས་གཞུང་།
ཨེམ་ཨོ་ཨི།	ཤེས་རིག་སྒྲུབ་ཁག།
ཨེམ་ཨོ་ཨེཆ།	གསོ་བའི་སྒྲུབ་ཁག།

List of Abbreviations

BHU	Basic Health Unit
BPC	Bhutan Paralympic Committee
BSL	Bhutanese Sign Language
CBR	Community Based Rehabilitation
CRPD	Convention on the Rights of Persons with Disabilities
CSOs	Civil Society Organisations
CSOA	Civil society Organization Authority
DDM	Department of Disaster Management
DPOs	Disabled Persons Organisations
DT	Dzongkhag Tshogdu
ECCD	Early Childhood Care and Development
ECB	Election Commission of Bhutan
GT	Gewog Tshogde
GNHCS	Gross National Happiness Commission Secretariat
ICT	Information and Communications Technology
IEP	Individual Education Plan
LGs	Local Governments
MoE	Ministry of Education
MoH	Ministry of Health

ཨམ་ཨ་ཨཆ་སི་ཨ།	ནང་སྲིད་དང་སྲོལ་འཛིན་ལྷན་ཁག།
ཨམ་ཨ་ཨའི་སི།	བདེ་དོན་དང་བརྒྱུད་འབྲེལ་ལྷན་ཁག།
ཨམ་ཨ་ཨལ་ཨཆ་ ཨར།	ལུ་གཡོག་ལྷན་ཁག།
ཨམ་ཨ་ཏྲབ་ལེ་ཨཆ་ ཨས།	ཞབས་ཏོག་ལྷན་ཁག།
ཨན་སི་ཏྲབ་ལུ་སི།	རྒྱལ་ཡོངས་ཨམ་སྲུ་དང་ཨ་ལོའི་ལྷན་ཚོགས།
ཨན་ཇི་ཨས།	གཞུང་མིན་ལས་ཚོགས།
ཨར་ཇི་ཨ་བི།	དཔལ་ལྷན་འབྲུག་གཞུང།
ཨར་ཡུ་བི།	རྒྱལ་གཞུང་གཙུག་ལག་སློབ་སྡེ།
སྤག་	ལྷོ་ཨེ་ཡའི་ལུང་ཕྱོགས་མཐུན་འབྲེལ་ཚོགས་པ།
ཨས་ཏྲི་ཇིས།	ཡུན་བརྟན་གོང་འཕེལ་གྱི་དམིགས་ཡུལ།
ཨས་ཨི་ཨན།	དགོས་མཁོའི་དམིགས་བསལ་ཤེས་ཡོན།
ཡུ་ཨན་སི་ཨར་པི་ཏྲི།	འཛམ་གླིང་གླི་ཚོགས་ཀྱི་ དབང་པོ་སློན་ཅན་ཚུ་ལུ་དབང་ཆའི་ མཚིངས་ཡིག
ཡུ་ཨན་ཏྲི་པི།	འཛམ་གླིང་གླི་ཚོགས་གོང་འཕེལ་ལས་རིམ།
ཏྲབ་ལུ་ཨཆ་ཨོ།	རྒྱལ་སྲིའི་གསོ་བའི་ལས་སྡེ།

MoHCA	Ministry of Home and Cultural Affairs
MoIC	Ministry of Information and Communications
MoLHR	Ministry of Labour and Human Resources
MoWHS	Ministry of Works and Human Settlement
NCWC	National Commission for Women and Children
NGOs	Non-governmental Organisations
RGoB	Royal Government of Bhutan
RUB	Royal University of Bhutan
SAARC	South Asian Association for Regional Cooperation
SDGs	Sustainable Development Goals
SEN	Special Educational Needs
UNCRPD	United Nations Convention on the Rights of the Persons with Disabilities
UNDP	United Nations Development Programme
WHO	World Health Organization

1. Background and Rationale

In accordance with the philosophy of Gross National Happiness, Bhutan continues its pursuit of inclusive socio-economic development. Its development policies and plans are geared towards meeting the needs of all sections of the society including those that are marginalized or vulnerable.

The commitment towards inclusive development is also reflected in the Constitution of Kingdom of Bhutan. Article 7 (Fundamental Rights) Section 15 of the Constitution states that ‘All persons are equal before the law and are entitled to equal and effective protection of the law and shall not be discriminated against on the grounds of race, sex, language, religion, politics or other status’. In addition, Article 9 (Principles of State Policy) Section 22 of the Constitution also states ‘The State shall endeavour to provide security in the event of sickness and disability or lack of adequate means of livelihood for reasons beyond one’s control’.

Despite all the commendable efforts and socio-economic progress there are still sections within the society including persons with disabilities, who have missed out on the benefits of

རྒྱལ་གོང་འཕེལ་གྱི་ལས་སྒྲུབ་དང་ལྷ་གཡོག་གི་གོ་སྐབས་ཚུ་ནང་ རྒྱལ་གཏོགས་འབད་མ་
 ཚུགས་པར་ལུས་འདི་ཡོད་པ་ལས་བརྟེན་ཏེ་ གཞུང་གིས་ཁ་ཐུག་ལས་ཡང་དམིགས་གཏང་
 ཚན་གྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱིན་དགོས་ཡོད། འབྲུག་གི་མི་རྣོབས་དང་བྱིམ་གྱི་གངས་རྩིས་ ༢༠༡༧
 ཚན་མའི་སྟེན་ལུ་དང་འཕྲིལ་བ་ཅིན་ རྒྱལ་ཁབ་གྱི་མི་རྣོབས་ཡོངས་བསྐྱོམས་ལས་བརྒྱ་ཆ་
 ༩.༡ དེམ་ཅིག་ དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་པ་འདི་ཡོད་པ་སྟེ་བཀོད་དེ་འདུག། ཨིན་དེ་འབད་རུང་
 དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་ཡོད་མི་ཚུ་འི་ གནས་སྤངས་ དེ་ཚུ་འི་དབྱེ་བ་ དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་
 ཡོད་མི་ཚུ་འི་དཀའ་ངལ་ཚུ་ག་ཅི་བརྩམ་རང་ཐོག་འདི་ཡོད་མི་འི་སྐོར་ལས་ཤེས་ཚུགས་པའི་
 བན་དོན་ཚད་ཅིག་ལས་བརྒྱལ་མེད་པའི་ཁར་ ཞིབ་འཇུག་ཡང་འབད་འབད་མ་མིན་འདུག།
 དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་ཡོད་མི་ཚུ་འི་དཀའ་ངལ་ཚུ་ཁོང་རའི་མི་ཚེ་ནང་ལུ་ འཕྲལ་ཕྲལ་ར་
 ཆགས་དང་ཕྱོགས་རིས་གྱི་དབྱེ་རིམ་གཞན་དང་མ་འདྲམ་འབྲུང་དོ་ཡོད་པ་ལས་བརྟེན་ཏེ་
 མང་ཤོས་ཅིག་མི་སྟེ་ནང་ལུ་མཐོང་མ་ཚུགས་པའི་ཁར་ལུ་ ཁོང་རའི་བཟུང་ཚང་མི་སྟེ་ནང་
 རྒྱལ་གཏོགས་འབད་ནི་ལུ་བར་ཆད་བརྒྱབ་ཨིན་པས། དེམ་ཚད་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཚན་ཚུ་འི་
 རྒྱལ་ལས་ ཨམ་སྲུ་དང་བུམོ་ཚུ་ལུ་ཉེན་ཁ་ཆེམ་ལས་ ཆགས་དང་ཕྱོགས་རིས་འདི་ཐེབས་
 ཐོག་འདི་སྟོན་དགོས་འཐོན་མ་ཨིན་པས།

དབང་པོ་སྐྱོན་ཚན་ཚུ་འདི་ཉེན་ཁ་ཚན་གྱི་སྟེ་ཚན་སྟེ་ངོས་འཛིན་འབད་དེ་ གཞུང་གི་ཁ་ཐུག་
 ལས་ སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༣ ལས་ ༢༠༡༥ ལོ་ལྷའི་འཆར་གཞི་ ༡༡ པའི་ནང་ ཐབས་ལམ་
 ཐེབས་བརྟེན་དགོས་འབད་ཡང་བཀོད་དེ་ཡོད། དུས་ཚོད་ཨ་ཞིམ་ཅིག་ཁར་སྟོན་པ་ད་ལུ་
 རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་ རྒྱབ་བསྐྱོན་བཀོད་མི་ལུ་གཞི་
 བཞག་སྟེ་ དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་ཡོད་མི་ཚུ་འི་དོན་ལས་ སྤྱི་དབུས་བཙུམ་ནི་འདི་ རྒྱལ་
 ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་གིས་འགོ་འདྲན་འཐབ་སྟེ་ཡོད། དེ

development and opportunities for participation due to a variety of reasons and are still in need of targeted support from the Royal Government of Bhutan (RGoB). The Population and Housing Census of Bhutan (PHCB) 2017 reported that about 2.1 per cent of the country's total population is living with disabilities; however, there is very little information and studies conducted on disability to inform on the nature, type of disabilities and challenges faced by persons with disabilities. Persons with disabilities often face significant levels of discrimination and stigma in their everyday lives, and as a result, many are not visible in society, and are prevented from participating in their communities and families. Further among the persons with disabilities women and girls with disabilities are at particular risk as they live with double discrimination.

Persons with disabilities were identified as one of the vulnerable groups in need of additional interventions from the RGoB, in the 11th Five Year Plan (2013-2018). Towards this end, based on the recommendations and directives of the GNH Commission, the GNHC Secretariat spearheaded the formulation of the policy for persons with disabilities. In addition, the Vulnerability Baseline Assessment conducted by GNHC Secretariat with support from

གྲུང་ལུ་ རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྦྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྟན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་གིས་ཁ་ཐུག་ལས་
 ཉེན་ཅན་གྱི་དབྱེ་ཞིབ་འབད་ཡོད་མི་ལུ་ འཛམ་གླིང་གླིང་ཚོགས་ཀྱི་རྒྱ་སྐྱེལ་འབད་དེ་རྒྱབ་བསྐྱོན་
 དང་འབྲེལ་ཏེ་ དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་ཡོད་མི་ཚུའི་དོན་ལས་ ཁྲིམས་ལུགས་ཅིག་བརྩམ་
 དགོཔ་སྟེ་འཁོད་དེ་ཡོད། དེ་མ་ཚད་ དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་ཡོད་མི་ཚུའི་ མཁོ་འདོད་ཚུ་གྲུབ་
 རྟེ་ཁོང་ཚུ་གིས་མི་སྡེ་ནང་ལུ་དོན་དག་དང་ལྡན་མ་སྟེ་གྲལ་གཏོགས་འབད་བཅུག་ནི་འདི་ཡང་
 འཛམ་གླིང་གླིང་ཚོགས་ལུན་བརྟན་གོང་འཕེལ་གྱི་དམིགས་ལུལ་ འཛམ་གླིང་གླིང་ཚོགས་ཀྱི་
 དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་མིའི་དབང་ཆའི་ཁྲིམས་ལུགས་ སེན་དུའི་གཞི་བཀོད་ཟེར་མི་ རྒྱུན་
 དན་མར་ཕབ་ སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༥ ལས་ ༢༠༣༠ ཅན་མ་ ཨེ་ཤྲི་དང་པེ་མི་ཕིག་ནང་ལུ་ དབང་
 པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་མི་ཚུའི་དོན་ལུ་ དབང་ཆ་འདི་མངོན་གསུམ་སྟེ་བཟོ་ནི་ཟེར་བའི་ ཨིན་ཅན་གྱི་
 དམིགས་གཏང་དང་ རྟོ་ཨེ་ཤྲི་ཡུའི་ལུང་ཕྱོགས་མཐུན་འབྲེལ་ཚོགས་སྡེའི་ མི་སྡེའི་ཐོབ་
 དབང་ཁྲིམས་ཡིག་ཡང་ ལུང་ཕྱོགས་ཀྱི་གནས་རིམ་ནང་ལུ་གྲལ་གཏོགས་འབད་བཅུག་ནི་
 འདི་ ང་བཅས་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཁས་ལེན་ཅིག་ཨིན།

༡. དེས་ཚིག་

སྤྱིད་བྱུས་འདི་འདི་གི་དོན་ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་དེས་ཚིག་འདི་ཡང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་
 ཚུའི་དབང་ཆའི་ཁྲིམས་ལུགས་ལུ་གཞི་བཞག་སྟེ་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཟེར་མི་འདི་ཡང་ ཕྱིའི་
 གཞུགས་ སེམས་ཁམས་ རྫོང་རིག་ ཡང་ན་འཚོར་བ་ལུ་གཞོན་རྒྱུན་ཐོག་མི་ལས་བརྟེན་ མི་
 སྡེ་ནང་ལུ་དོན་སྲིན་ཅན་སྟེ་གྲལ་གཏོགས་འབད་ནི་ལུ་བར་ཆད་བརྒྱབ་མི་ཚུ་ཚུད་ནི་ཨིན།
 དེས་ཚིག་འདི་ཡང་འཛམ་གླིང་གསོ་བའི་ལས་སྟེ་ལུ་གཞི་བཞག་ནི་ཨིན། དེས་ཚིག་དེ་ནང་
 གཙོ་བོ་དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་མི་ཚུ་ ལས་སྐྱེ་ཚུ་ནང་བཅའ་མར་གཏོགས་ནི་ལས་ཚད་འཛིན་

the UNDP, also recommended the drafting of a legislation for persons with disabilities. Furthermore, meeting the needs of persons with disabilities and ensuring their meaningful participation as members of society are also a part of our international commitments to the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs), UN Convention on the Rights of the Persons with Disabilities (UNCRPD), the Sendai Framework on Disaster Reduction 2015-2030, the Incheon Strategy to “Make the Right Real” for Persons with Disabilities in Asia and the Pacific and the SAARC Social Charter at regional level.¹

2. Definition

For the purpose of this policy the definition of persons with disabilities will broadly be based on the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) which reads ‘Persons with Disabilities’ includes those who have long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments; which in interaction with various barriers may hinder their full and effective participation in society. The definition will also be based on the World Health Organization (WHO), which describes disabilities broadly covering impairments, activity

¹ World Health Organization <http://www.who.int/topics/disabilities/en/>

དང་གྲུལ་གཏོགས་འབད་ནི་ལས་བཀག་ཆ་འབད་ནི་ཚུ་བཤད་དེ་འདུག། དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་
ཟེར་མི་འདི་ གཟུགས་ལུ་སྐྱོན་ཕོག་སྟེ་གཟུགས་སྤར་མ་ཚུགས་མི་ཚུ་གིས་ལུ་དང་བྱ་བ་ག་ཅི་
ར་འབད་རུང་ལ་ཁག་བཏང་མི་དང་ མི་སྟེ་ནང་གྲུལ་གཏོགས་འབད་ནི་ལས་བཀག་ཆ་འབད་
མི་འདི་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ མི་ངོ་ཚུ་གིས་མི་ཚེའི་ནང་ལུ་དཀའ་ངལ་འབྱུང་མི་ལུ་གོ་ནི་
ཨིན།

༣. ལས་སྐྱོན་གཞི་ཅུ།

༣.༡ ཆགས་ལྡང་ཕྱོགས་རིས་མེད་པ།

སྲིད་བྱུས་འདི་དབང་ཆ་ལུ་གཞི་བཞག་སྟེ་ དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཕོག་མི་དང་ཁོང་གི་བཟའ་ཚང་ཚུ་
གིས་ཞབས་ཏོག་ལེན་ནི་ལུ་བར་ཆད་བརྒྱབ་ནི་དང་ཞན་དོག་བཟུ་ནི་ དེ་ལས་ཆགས་ལྡང་
ཕྱོགས་རིས་འབད་ནི་ཚུ་མར་ཕབ་འབད་ནི་ལུ་གཙོ་བོ་བཏོན་ནི་ཨིན། དུས་རྒྱུན་དུ་ཞབས་
ཏོག་བྱིན་མི་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཕོག་མི་འི་མི་ངོ་ཚུ་འི་དབང་ཆ་འདི་ཡར་ཤུགས་བཏང་སྟེ་
གྲུས་ཞབས་དང་ཉེན་སྐྱོབས་འབད་དགོ་པ་ཨིན།

༣.༢ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་འདི་སྣ་ཚོ་གས་ཡོད་པ་ལས་ ག་ར་ཚང་སླིག་སྟེ་ཚུ་དགོ།

དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ཆ་མཉམ་སོ་སོ་སྟེ་ཡོད་པ་ཨིན། སྲིད་བྱུས་འདི་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་
ཚུ་འི་ཉམས་སྤོང་མ་འདྲམ་ཚུ་ཡང་ མི་ངོ་ཁོང་ར་དང་མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་ལུ་རག་ལས་
ནི་ཨིན་སྟེ་ངོས་འཛིན་འབད་ནི་ཨིན། དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དཀའ་ངལ་ཚུ་ཡང་སོ་སོ་སྟེ་
ཡོད་པ་ཨིན། དཔྱེ་འབད་བ་ཅིན་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཨམ་སྟེ་ ཨ་ལུ་དང་ལོ་ན་ཁྲིམ་མི་ཚུ་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གཞན་ལས་ལྷག་སྟེ་དཀའ་ངལ་ཐོབ་འདི་ཡོད། དེ་འབམ་ལས་བརྟེན་ཏེ་

limitations, and participation restrictions. An impairment is a problem in body function or structure; an activity limitation is a difficulty encountered by an individual in executing a task or action; while a participation restriction is a problem experienced by an individual's involvement in life situations.²

3. The Guiding Principles

3.1 Non Discrimination:

The policy emphasizes a rights based approach by pursuing to minimize stigmatization and discrimination which act as a barrier to persons with disabilities and their families in accessing services. The rights of persons with disabilities should be promoted, respected, and protected at all time by all service providers.

3.2 Diversity & Inclusiveness:

Persons with disabilities are not a homogenous group. This policy recognises that the experience of disability varies according to personal and environmental factors. Some persons with disabilities are more vulnerable than others such as women

² World Health Organization <http://www.who.int/topics/disabilities/en/>

སྲིད་བྱུས་འདི་གིས་ གོང་གི་ཚ་བྱང་དང་དཀའ་ངལ་ཚུ་ལུ་གཙོ་བོ་བརྟོན་དགོས་ཡོད། དེ་མ་
ཚད་ ལས་རིམ་ག་ཅི་བརྩམ་ཨིན་རུང་ སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི་བརྩམ་ནི་ ལག་ལེན་
འཐབ་ནི་ བཟུ་རྟོགས་དང་དབྱེ་ཞིབ་འབད་ནི་ཚུ་ནང་ དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་ཡོད་མི་ཚུ་གྲུལ་
བརྟུགས་འབད་ནི་ལུ་གཙོ་བོ་བརྟོན་ནི་ཨིན།

3.3 དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་གནད་དོན་ཚུ་ སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི་ཚུ་ནང་ཚུད་ དགོས།

དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཀུན་ཚང་གོང་འཕེལ་ཟེར་མི་འདི་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་འདི་དོན་ལུ་ ཐུལ་
ཕུག་གི་ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ་གྱི་གནད་དོན་དང་ ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ་གྱི་བྱ་རིམ་ནང་ལུ་
གྲུལ་ཁར་ཚུད་བརྩུག་ནི། དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་ཁོང་གི་བཟུའ་ཚང་ཚུ་འཁོལ་འདོད་གྲུབ་ནི་
འཆར་གཞི་ སྲིད་བྱུས་དང་ལས་རིམ་བརྩམ་ནི་ ལག་ལེན་འཐབ་ནི་ བཟུ་རྟོགས་དང་དབྱེ་
ཞིབ་འབད་ནི་ཚུ་ནང་གྲུལ་གཏོགས་འབད་བརྩུག་ནི་ལུ་གོ་ནི་ཨིན།

3.4 གྲུལ་གཏོགས།

སྲིད་བྱུགས་འདི་ དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཐོག་མི་ ཁོང་བདག་འཛིན་འཐབ་མི་ ཡང་ཅིན་ ཁོང་གི་
ངོ་ཚབ་ཚུ་གིས་ གནས་རིམ་ཆ་མཉམ་ནང་ལུ་ འཆར་གཞི་བརྩམ་ནི་ ལག་ལེན་འཐབ་ནི་
བཟུ་རྟོགས་དང་དབྱེ་ཞིབ་འབད་ནི་ དེ་ལས་སྲིད་བྱུས་དང་ལས་རིམ་ཚུ་ནང་གྲུལ་གཏོགས་
འབད་བརྩུག་ནི་ལུ་གཙོ་བོ་བརྟོན་ནི་ཨིན།

with disabilities, children with disabilities, older persons with disabilities and thus the necessity of the policy to be responsive to different concerns and vulnerabilities. It also emphasizes the need for inclusion of persons with disabilities in any programme, policy and plan design, implementation, monitoring and evaluation.

3.3 Disability Mainstreaming:

Disability-inclusive development refers to inclusion of disability perspective in all areas of development, and inclusion of persons with disabilities in development processes, emphasizing the need for inclusion of persons with disabilities and their needs in any plan, policy and programme design, implementation, monitoring and evaluation.

3.4 Participation:

This policy is anchored on active participation/involvement of persons with disabilities, their caregivers or their representatives in planning, implementation, monitoring and evaluation of plans, policies and programmes at all levels.

3.4 རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས།

སྲིད་བྱུས་འདི་ རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ཀྱི་བཟོ་བ་དང་འབྲིལ་ཏེ་བཅུ་མ་འདི་
ཡོད། དེ་དང་འབྲིལ་ཏེ་ཡར་རྒྱས་གོང་འཕེལ་གྱི་བྱ་རིམ་ག་ར་མི་དམངས་ཀྱི་མཐའ་དོན་ལུ་
གཙོ་བོ་བརྟོན་ནི་ཡིན།

༤. འཆར་སྐྱབ་

འབྲེམ་ཉམ་དང་ལྡན་པའི་མི་སྡེ་ཀླུ་ཚང་ནང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་སྤྱོད་གས་གྲུབ་ཅན་བཟོ་ནི།

༥. རྩལ་ཚད།

སྲིད་བྱུས་འདི་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ ཁོང་གིས་བདག་འཛིན་འཐབ་མི་དང་ཞབས་ཏོགས་
བྱིན་མི་ཚུ་ཆ་མཉམ་འགབ་ཚུ་གས་དགོ།

༦. དམིགས་ཡུལ།

སྲིད་བྱུས་འདི་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་འི་ཚེ་འི་གནས་སྟངས་འདི་གཤམ་འཁོད་དམིགས་
ཡུལ་ལྟར་ཡར་བྲགས་བཏང་དགོ།

༦.༡ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་དབང་ཆ་བྱིན་ཏེ་ མི་སྡེ་ནང་ལུ་སྡོད་མི་གཞན་ཚུ་བཟུམ་སྡེ་
གོ་སྐབས་འགྲན་འབྲེལ་བྱིན་ཏེ་ མི་སྡེ་དཔལ་འབྱོར་གོང་འཕེལ་གྱི་བྱ་རིམ་ནང་གལ་
གཏོགས་འབད་བཅུག་དགོ།

3.5 Gross National Happiness:

This policy will be guided by the philosophy of GNH which places people in the centre of the development process.

4. Vision

Empowered persons with disabilities living in an inclusive society.

5. Scope

The policy covers all persons with disabilities, their care givers, and service providers.

6. Objective

The policy seeks to improve the lives of persons with disabilities through the following objectives:

- 6.1 Empower persons with disabilities and ensure their participation as equal members of the society and in socio-economic development process.

- ༤.༢ ལས་སྡེ་ག་རའི་ནང་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་འི་ཐབས་ཤེས་ཚུ་ འཆར་གཞི་
སྲིད་བྱས་དང་ལས་རིམ་ཚུ་ནང་མཐུན་སྲིག་གས་འབད་དགོ།
- ༤.༣ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ལུ་ གོ་སྐབས་དང་ཞབས་ཏྲོག་ཚུ་ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་ཐབས་
ཡར་ཕྱགས་བཏང་དགོ།
- ༤.༤ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་ཁོང་རའི་བཟའ་ཚང་ཚུ་འི་མི་སྡེ་དཔལ་འབྱོར་ཡར་ཕྱགས་
བཏང་དགོ།
- ༤.༥ ཅེད་མོ་ སློ་འཆམ་དང་སྤར་སྲོལ་ལམ་ལུགས་བརྒྱུད་དེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་འི་
ནང་འཁོད་ གཟུགས་ཁམས་སྦྱང་སྦྱིང་བཞག་ཐབས་ཡར་ཕྱགས་བཏང་དགོ།
- ༤.༦ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་འི་དོན་ལས་ བྱ་སྲོད་བཟང་པོ་ཚུ་ཡར་ཕྱགས་བཏང་དགོ།

སྲིད་བྱས་ཐབས་ལམ།

༡. ཤེས་རིག

ཤེས་ཡོན་འདི་མི་སྡེ་དཔལ་འབྱོར་གྱི་འགོ་བ་མིའི་དབང་ཆ་ཨིན་ དེ་ཡང་ ཨ་ལུ་ཆ་མཉམ་དང་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་བརྩིས་ཏེ་ ཤེས་ཡོན་ལུ་དབང་ཆ་ཡོད། དབུལ་འཕོངས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་
དང་ དབང་པོ་ལུ་ཐོག་ཕོག་མི་དང་མ་ཕོག་མི་ཚུ་འི་ མི་སྡེ་ནང་གྲུལ་གཏོགས་འབད་མ་ཚུགས་
མི་གནད་དོན་གཙོ་བོ་ར་ ཤེས་ཡོན་ལེགས་ཤོམ་སྡེ་བྱིན་མ་ཚུགས་མི་བརྟེན་ཨིན་པས།

- 6.2 Mainstream disability initiatives in plans, policies and programs in all sectors.
- 6.3 Improve access to opportunities and services for persons with disabilities.
- 6.4 Improve the socio-economic condition of persons with disabilities and their family.
- 6.5 Promote healthy living among people with disability through sports, recreation and cultural participation.
- 6.6 Promote positive attitude and behaviour of society towards persons with disabilities.

Policy Interventions

7. Education

Education is a basic socio-economic human right, and all children, including those with disabilities have a right to education. The lack of proper education remains one of the key reasons for poverty and exclusion of children with or without disabilities from wider community affairs. The lack of education and marketable vocational training for children and youth with disabilities results in a dearth of opportunities for further

ཨ་ལུ་དང་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ན་གཞོན་ཚུ་ལུ་ ཤེས་ཡོན་གྱི་གོ་སྐབས་དང་འབྲེལ་བའི་ལག་
རྒྱལ་སྐྱོང་བཅའ་མེད་པ་ལས་ ག་ཅི་ཐད་ལས་འབད་རུང་ཡང་གོ་སྐབས་མ་ཐོབ་པར་ལུས་མི་
ལས་བརྟེན་ ཁོང་གི་དཀའ་ངལ་ཚུ་ཡང་ཡར་སང་འགྱུ་དོ་ཨིན་པས།

དེ་གིས་འབད་ལཱ་གཡོག་གི་གོ་སྐབས་ གཞན་འོང་འབབ་བཟོ་ཚུགས་པའི་ལས་སྒྲུ་དང་ཚོང་
ལཱའི་རིགས་ཚུ་འབད་མི་ཚུགས་དོ་ཨིན་པས། དེ་འབད་མ་ལས་བརྟེན་ ཤེས་ཡོན་འདི་ཨ་ལུ་
ག་ར་ལུ་ཁེ་སན་ཅན་ཅིག་ལུ་འགྱུར་ནི་དང་ དམིགས་བསལ་གྱི་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ན་
གཞོན་ཚུ་གིས་དོན་ལུ་ ག་ཤམ་འཁོད་སྲིད་བྱས་གྱི་ཐབས་ལམ་ཚུ་བཀོད་ནི་ཨིན།

ཡ.༡ ཤེས་རིག་གི་ཐོབ་སྲོད།

ཡ.༡.༡ གཞུང་གིས་ཁ་ཐུག་ལས་ ཁྱིམ་ནང་ལས་སློབ་གྲྭ་ཚུ་ཚོད་འགྱུ་ཚུགས་པ་
བཟོ་ གཞི་རྟེན་མཐུན་ཆུན་ ཤེས་ཡོན་སྤངས་འུམ་སྐྱོ་ཚུ་སྲོད་ཚུགས་པ་
བཟོ་ དེ་ལས་ཉེན་སྲུང་ཡོད་པ་བཟོ་སྟེ་ རང་བཞིན་མཐའ་འཁོར་དང་བརྟེན་
དོན་ལས་བརྟེན་པའི་དཀའ་ངལ་འབྱུང་མི་ཚུ་མེད་པ་སྟེ་བཟོ་དགོ།

ཡ.༡.༢ གཞུང་གིས་ཁ་ཐུག་ལས་ ད་ལྟོ་ཡོད་པའི་ཤེས་རིག་གི་མཐུན་ཆུན་ཚུ་བསྐྱུར་
བཅོས་འབད་དེ་ག་ར་གིས་ལག་ལེན་འཐབ་ཚུགས་བཟོ་ དེ་ལས་ དེང་སང་
ཤེས་རིག་མཐུན་ཆུན་གསར་པ་དང་མཐུན་མ་སྟེ་བཟོ་ནིའི་དོན་ལས་ཐབས་
བྱས་ཅིག་བཟོ་དགོ།

ཡ.༡.༣ གཞུང་གིས་ཁ་ཐུག་ལས་ འོས་འབབ་དང་ལྷན་པའི་ གྲུན་ཚང་འཛུལ་
ཞུགས་སྲིད་བྱས་ གྲུན་ཚང་ཐབས་ལམ་དང་ དམིགས་བསལ་ཤེས་རིག་
གི་ལས་རིམ་ཚུ་བརྒྱུད་དེ་ འགོ་ཐོག་ཤེས་ཡོན་ སློབ་གྲྭ་ ལག་རྒྱལ་སྐྱོང་

personal development, and increases their marginalization and vulnerability. It diminishes their access to employment, other income generating activities and business development. To realize education for all and in particular to all the children with disabilities, the following policy interventions are proposed:

7.1 Access

- 7.1.1 The RGoB shall progressively remove environmental and informational barriers to education through the provision of home to learning place accessibility, accessible infrastructure, accessible learning spaces and accessible safety and evacuation systems.
- 7.1.2 The RGoB shall develop strategies to make reasonable accommodation within existing educational infrastructure, and incorporate universal designs in new educational infrastructure.
- 7.1.3 The RGoB shall make reasonable accommodations to increase access to early education, school, vocational, tertiary and lifelong education through inclusive

བདར་ མཐོ་རིམ་ཤེས་ཡོན་དང་མི་ཚོའི་རིང་གི་ཤེས་ཡོན་ དམིགས་བསལ་
གྱི་སྤེལ་ཁང་ཚུ་ནང་འཇུག་ཚུ་གསལ་བཟོ་སྟེ་ ཤེས་ཡོན་ཐོབ་ཚུ་གསལ་བཟོ་
དགོ།

ཧ.ཉ.༤ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ ས་གནས་གཞུང་བརྩིས་ཏེ་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་
གཞན་དང་མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་ཚུ་དང་མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་ལས་ དབང་པོ་
སྐྱོན་ཅན་དང་ཁོང་གི་བཟང་ཚང་ཚུ་ སློབ་གྲྭ་ནང་འགྲོ་མ་ཚུ་གསལ་མི་ཚུ་འི་
དོན་ལས་ ཁྱིམ་ནང་ལས་ར་ཞབས་ཏོག་བྱིན་ནི་ ཡང་ཅིན་ ཐབས་ལམ་
གཞན་བཏོན་ཚུ་གསལ་བཟོ་དགོ།

ཧ.ཉ.༥ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་བྱུ་ཚུ་ གནས་རིམ་ཆ་
མཉམ་ནང་ལུ་ ཤེས་ཡོན་འགྲན་འདྲ་ཐོབ་ཚུ་གསལ་བཟོ་དགོ།

ཧ.ཉ.༦ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་སློབ་ཕྲུག་ཚུ་ སྤྱིར་བཏང་སློབ་གྲྭ་ནང་འཇུག་ཚུ་
གྱི་དོན་ལུ་ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་སློབ་ཕྲུག་ཚུ་
གི་གྲུབ་འབྲས་འདི་ སྤྱིར་བཏང་སློབ་གྲྭ་འི་གྲུབ་འབྲས་དབྱེ་ཞིབ་ཚུ་ནང་མ་
བཅུ་གསལ་པར་བཞག་དགོ།

ཧ.ཉ.༧ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་སློབ་ཕྲུག་ཚུ་ སློབ་གྲྭ་འི་
ཚུད་རིགས་ལས་རིམ་ དེ་ལས་ ཡན་ལག་གི་ལས་སྐྱ་ཚུ་འགྲན་འདྲ་ཐོབ་
ཚུ་གསལ་བཟོ་དགོ།

admissions policies, inclusive approaches and SEN programmes, as well as strengthening access to the specialized institutes.

- 7.1.4 The MoE shall collaborate with other relevant agencies including local governments and CSOs to develop home-based support service or alternative options for children with disabilities and families who are unable to attend school.
- 7.1.5 The MoE shall ensure girls with disabilities have equal access to education at all levels.
- 7.1.6 To accommodate enrolment of a students with disabilities in general schools the MoE shall ensure that the performance of students with disabilities (who have learning difficulties) are not included in the overall school performance assessment.
- 7.1.7 The MoE shall ensure students with disabilities have equal access to school sports programme and co-curricular activities.

ལ.༡ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ལུ་ བྱ་སྐྱོད་དན་པ་ཚུ་མེད་པ་བཟོ་དགོ།

ལ.༡.༡ །ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུ་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་
འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ སློབ་དཔོན་ སློབ་སྐྱུག་ བཟའ་ཚང་དང་མི་སྡེ་ལུ་ གོ་
བཟའི་ལས་རིམ་ཅིག་འགོ་འདྲེན་འཐབ་དགོ། ལས་རིམ་དེ་ཡང་ ཁོང་གིས་
རེ་དོན་ཚུ་གྲུབ་ནི་ །ཤེས་ཡོན་དང་རིག་ཚུལ་རྒྱུམ་ཅིག་མེད་པར་ ཀུན་ཚང་
བརྩི་མཐོང་དང་གཞི་རྩ་ལུ་གཙོ་བོ་བཏོན་ནི་ དེ་ལས་ བྱ་སྐྱོད་དན་པ་འབད་
མི་མར་ཕབ་འབད་ནི་ལུ་གཙོ་བོ་བཏོན་དགོ།

ལ.༡.༢ །ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ཁ་བྱུག་ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ ཚུབ་སྐྱོད་
ལོག་སྐྱོད་ རྣམ་མེད་བསྐྱུར་བཞག་ནི་དང་ཆགས་ལྡང་ཕྱོགས་རིས་ཚུ་ལས་
མར་ཕབ་འབད་ཐབས་ལུ་ སློབ་སྐྱོད་སྡེལ་ཁང་ཚུ་གིས་ ཨ་ལུ་འི་སྐྱུང་སྐྱོབས་
གི་ཀུན་ཚང་སྲིད་བྱུས་བཟོ་བཅུག་དགོ།

ལ.༡.༣ །ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ སྲིད་བྱུས་འདི་ཀུན་ཚང་ཅན་བཟོ་ནི་འདི་དོན་ལས་
ཤེས་རིག་གི་སྲིད་བྱུས་ཚུ་བསྐྱུར་ཞིབ་འབད་ནི་དང་ སློབ་གྲྭ་ སྐྱོང་བཟའ་
སྡེལ་ཁང་དང་གཞན་འབྲེལ་ཡོད་ཤེས་རིག་ལས་སྡེ་ཚུ་འི་སྲིད་བྱུས་ཚུ་བསྐྱུར་
བཟོས་འབད་ནི་ལུ་རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་དགོ།

ལ.༡.༤ །ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུ་དང་ཨ་མ་སྐུ་ཚུ་འི་
དབང་ཆ་འདི་ཡར་དྲགས་བཏང་སྟེ་ །ཤེས་རིག་གི་སྲིད་བྱུས་ དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་འཆར་གཞི་དང་ལས་རིམ་ཚུ་བརྩི་འཛོགས་འབད་དགོ།

7.2 Removal of Attitudinal Barriers

- 7.2.1 The MoE shall conduct awareness and sensitisation programmes among all teachers, students, families and the community on working with children with disabilities and meeting their diverse needs, focusing on inclusive values and principles, not just knowledge and skills, to minimise attitudinal barriers for persons with disabilities.
- 7.2.2 The MoE shall ensure all educational institutes develop inclusive policies on child protection to ensure the prevention of violence, abuse, neglect and discrimination of children/persons with disabilities.
- 7.2.3 The MoE shall review all educational policies to ensure they are inclusive, and shall support schools/institutes and other relevant educational agencies to review their policies.
- 7.2.4 The MoE shall take into consideration advancement of the rights of the children and women with disabilities in all education policies, plans and programmes related to persons with disabilities

ལ.ལ ལྷ་གོང་ངོས་འཛིན་དང་ཐབས་ལམ།

ལ.ལ.༡ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་
སྡེ་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་ལས་ངོས་འཛིན་གྱི་ལས་རིམ་དང་
ཐབས་བྱས་ཚུ་ གཞི་བཙུགས་འབད་ དེ་ལས་ཨ་ལུ་གཅེས་སྦྱོང་དང་གོང་
འཕེལ་ལྟེ་བ་དང་ སློབ་སྦྱ་ཚུ་ནང་གི་ སློབ་དཔོན་དང་ཆ་རོགས་འབད་མི་
ལས་བྱེད་པ་ཚུ་ལུ་དོན་མིན་ཅན་གྱི་སྦྱོང་བཟང་བྱིན་དགོ།

ལ.ལ.༢ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྦྱོན་ཅན་འདི་སྦྱེ་བའི་བསྐྱར་ལས་ ཡང་
ཅིན་ ཅན་གཞི་ངོས་འཛིན་འབད་བའི་སྐབས་ལས་ཨིན་མི་ཚུ་ལུ་ ཤེས་
རིག་གི་ཐབས་ལམ་ལས་རིམ་ཡོད་པ་སྟེ་བཟོ་ནི། གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་
ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་དང་འགོ་འདྲེན་ཐོག་ལས་ འདི་བཟུམ་མའི་ལས་རིམ་
འདི་དབང་པོ་སྦྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུ་ཚུ་གིས་ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་དགོ།

ལ.ལ.༣ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ཨ་ལོ་གཅེས་སྦྱོང་དང་གོང་འཕེལ་གྱི་ལས་རིམ་
ཡར་དྲགས་བཏང་སྟེ་ དབང་པོ་སྦྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུ་ཚུ་བརྩིས་ཏེ་ཨ་ལུ་ཆ་
མཉམ་ ལས་རིམ་འདི་གིས་འགབ་ཚུགས་པ་སྟེ་བཟོ་དགོ།

ལ.ལ.༤ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྦྱོན་ཅན་མ་འདྲམ་གི་ཨ་ལུ་ཚུ་ལུ་
རྒྱབ་སྦྱོར་གྱི་དོན་ལས་ དམིགས་བསལ་གྱི་ཨ་ལོ་གཅེས་སྦྱོང་དང་གོང་
འཕེལ་ལྟེ་བ་ཡར་དྲགས་བཏང་སྟེ་ ཨ་ལུ་འདི་རྣམ་ཅོག་བྱ་རྟུག་ཨིན་མ་ངོས་
འཛིན་འབྱུང་མི་ལས་ཚུར་ ལག་བཟོ་ཐོག་གོ་བཟོ་སྦྱོང་ནི་དང་ མིག་ཉྱུག་
ལུ་ཐོག་ཐོག་མི་ཚུ་འདི་དོན་ལས་ཡང་ དམིགས་བསལ་གྱི་རྒྱབ་སྦྱོར་བྱིན་དགོ།

7.3 Early Identification and Intervention

- 7.3.1 The MoE shall institutionalize and strengthen identification and intervention programmes, including effective training of ECCD facilitators in all ECCD centres and schools in collaboration with the MoH and relevant organisations.
- 7.3.2 The MoE shall make educational intervention programs available to children from birth or diagnosis. The MoH shall coordinate with MoE in ensuring all children with disabilities have access to such programs.
- 7.3.3 The MoE shall strengthen the ECCD program and strengthen efforts to ensure all children including those with disabilities are covered under the program.
- 7.3.4 MoE shall develop specific ECCD supports for children with different disabilities including providing access to sign language from moment of diagnosis for children who are deaf, and specific developmental supports for children with a visual impairment.

ལ.ལ.ལ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་འདི་སྐྱེ་བའི་བསྐྱང་ལས་ ཡང་ཅིན་ བདེ་ལོ་འཛིན་
འབད་བའི་སྐྱབས་ལས་ཨིན་ནའི་ གནས་བསྐྱེད་བསྐྱེད་ལེན་འདི་ ཤེས་རིག་
ལྷན་ཁག་དང་གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་ལས་འབད་དགོ།

ལ.ལ སློབ་སྦྱང་ དབྱེ་ཞིབ་དང་ཚོས་རྒྱུགས།

ལ.ལ.ཧ རྒྱལ་འཛིན་ཤེས་རིག་ཚོགས་སྡེ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ལས་བརྟེན་ སྤྱིར་
བཏང་ཙ་གཞུང་གི་གོ་སྐབས་སྤོང་མ་ཚུགས་མི་ སློབ་སྦྱང་ཚུ་གི་དོན་ལུ་
ལམ་ཚོད་ཤེས་ཡོན་ ཡང་རྩིས་ཤེས་ཡོན་ འབྲེལ་ཡོད་འཚོ་བའི་ཤེས་རིག་
ཚུལ་ བ་ལོན་སློབ་སྦྱང་དང་ལཱ་གཡོག་གི་གོ་སྐབས་སྤོང་ནི་ལུ་གཙོ་བོར་
བཏོན་ཚུགས་པའི་ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ཙ་གཞུང་བཅུམ་ནི།

ལ.ལ.ཉ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ རྒྱབ་སྐྱོར་ཉེ་སྐྱེལ་དགོལ་ཡོད་མི དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་གྱི་སློབ་སྦྱང་ག་ར་ལུ་ དོ་རྒྱུང་གི་ཤེས་རིག་འཆར་གཞི་བཅུམ་དགོལ་
ངེས་བརྟེན་བཟོ་ནི།

ལ.ལ.ཐ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ སློབ་སྦྱོར་དང་སློབ་སྦྱང་ཚུ་ཡང་ སློབ་སྦྱང་གི་
ལས་སྡེ་ འཐོན་བསྐྱེད་དང་མཁོ་ཆས་ཚུ་ལུ་མཐུན་འགྱུར་ འབྲེལ་མཐུན་
དང་སྦྱར་བཅོས་ཚུ་བཅུམ་པའི་ སློབ་སྦྱང་ག་རའི་དོ་རྒྱུང་གི་དགོས་མཁོ་ཚུ་
གྲུབ་ཚུགས་པ་སྡེ་བཟོ་དགོལ་དང་ སློབ་སྦྱང་ཚུ་གི་དགོས་མཁོ་ཚུ་གྲུབ་
ཚུགས་པ་བཟོ་བའི་ལུ་ འཐོན་བསྐྱེད་ཁ་སྐྱོང་ཚུ་ཡང་ ཐོབ་ཚུགས་པ་སྡེ་
བཟོ་དགོ།

7.3.5 Data collection from birth or date of diagnosis should be implemented jointly between MoH & MoE.

7.4 Learning, Assessment and Examination

7.4.1 The Royal Education Council shall develop relevant curriculum statements for students who are unable to access the general curriculum due to disability, that focus on functional literacy and numeracy and relevant life skills, and transition into adult learning and employment.

7.4.2 The MoE shall ensure all students with disabilities who require additional support have an IEP.

7.4.3 The MoE shall ensure Teaching and Learning are designed to meet the individual needs of all students, including adaptations, accommodations and modification to learning activities, resources and materials. Additional resources shall be made available to meet the students' needs.

ཧ.ལ.ལ འོས་འབབ་ཅན་གྱི་འབྲེལ་མཐུན་ (སྲོད་གནས་ ཏུས་ཚོད་ ལས་འཆར་
གསལ་ལུ་ལྷོག་བཀོད་ རིས་ལེན་ཐབས་ལམ་དང་གཞན) ཚུ་ཡང་
དབང་པོ་སློན་ཅན་གྱི་སློབ་ཕྲུག་ཚུ་ལུ་ དབྱེ་ཞིབ་དང་ཚུལ་རྒྱལ་ཚུ་ཡང་
འདྲ་མཉམ་གྱི་ཐབས་ལམ་ཐོག་ལས་ སློབ་ཕྲུག་ཚུ་གི་རང་སེའི་ལྷོབ་སྐྱུང་
ཚུ་དཔེ་སློན་འབད་ཚུ་གསལ་ཤེས་བརྟན་བཟོ་ནི། སྤྱིར་བཏང་ཙ་གཞུང་གི་
སྲོད་ལམ་མེད་པའི་ སློབ་ཕྲུག་ཚུ་གི་གི་དོན་ལུ་ རྒྱུ་རྐྱེན་གྱི་ཤེས་ཡོན་འཆར་
གཞི་ལྟར་ ཏུས་རྒྱུན་དབྱེ་ཞིབ་འབད་ཐབས་ཚུ་བཟོ་དགོ།

ཧ.ལ.ལ དབང་པོ་སློན་ཅན་གྱི་སློབ་ཕྲུག་ཚུ་ཡང་ འོས་འབབ་ཅན་གྱི་ལོ་ཚད་དང་
འཁྲིལ་བཞག་ནི་དང་ ལོ་ཚད་འདྲ་མཉམ་གྱི་སློབ་ཕྲུག་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་
སྡེ་ སློབ་རིམ་ཡར་སེང་འབད་ནི། ཁོང་ཚུ་ལུ་ ལོ་ཚད་འདྲ་མཉམ་གྱི་སློབ་
ཕྲུག་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་སྡེ་ སེམས་ཁམས་ མི་སྡེ་ འདུ་ཤེས་དང་ སློབ་
རིག་ཚུ་གི་ཐང་ལུ་ སློབ་སྦྱོང་འབད་ནི་དང་གྲུབ་འབྲས་འཐོན་ཐབས་གྱི་དོན་
ལུ་ ས་སློ་ཚུ་ཡང་ལེགས་ཤོམ་བཟོ་ནི་ལུ་རྒྱབ་སྐྱོར་ཚུ་བྱིན་ནི།

ཧ.ལ.ཆ ལོ་ཚད་འདྲ་མཉམ་གྱི་སློབ་ཕྲུག་ཚུ་གི་ཚད་གཞི་དང་གཅིག་ཁར་སྡེ་ ཤེས་
ཡོན་ལས་རིམ་མཚུག་བསྐྱུ་མ་ཚུ་གསལ་མི་ དབང་པོ་སློན་ཅན་གྱི་སློབ་ཕྲུག་
ཚུ་ལུ་ གདམ་ཁ་ཅན་གྱི་ཤེས་ཡོན་ཐབས་ལམ་ (ཤེས་ཡོན་དང་འབྲེལ་
བའི་ལས་རིམ་ཚུ་ མཚུག་བསྐྱུ་ནི་འདོན་ལུ་ ཏུས་ཚོད་ཁ་སྐོང་ཚུ་) ཚུ་
འཐོབ་ཚུ་གསལ་སྡེ་བཟོ་ནི།

ཧ.ལ.ཇ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་སྡེ་
དབང་པོ་སློན་ཅན་གྱི་སློབ་ཕྲུག་ཚུ་གི་སློབ་སྦྱོང་དང་གྲུབ་འབྲས་ཚུ་རིས་

- 7.4.4 Appropriate accommodations (seating, timing, scheduling, presentation format response mode, and others) shall be made available to students with disabilities in assessment and examination in equitable ways to ensure all students are able to demonstrate their learning. Students who are not accessing the general curriculum shall have formative/continual assessment as defined within their IEP.
- 7.4.5 Students with disabilities shall be placed in an age appropriate setting and promoted with their peers. They shall be provided with support to ensure that it is the best place for the student to learn and progress psychologically, socially, emotionally and academically with their peers.
- 7.4.6 Alternative educational pathways (including additional time for completing educational program) shall be made available to students with disabilities who are unable to complete their educational programs at the same rate as their peers.
- 7.4.7 The MoE with relevant agencies shall develop accreditation systems that recognise the learning

འཛིན་འབད་ནིའི་ལམ་ལུགས་ཅིག་བཟོ་ནི་དང་ རོས་འཛིན་ལམ་ལུགས་དེ
ཡང་ ལཱ་གཡོག་དང་ མ་འོངས་པའི་སྦྱོང་བརྟེན་ཚུ་གི་གོ་སྐབས་ཀྱི་དོན་ལུ་
རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་གནས་ཚད་ནང་རོས་ལེན་འབད་ནི།

༡.༤.༤ གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་སློབ་ཕྲུག་ཚུ་ལུ་ འབྲུག་རྒྱལ་ཁབ་ནང་
ལུ་ ཤེས་ཡོན་ལྷན་སྐྱོང་འབད་ནིའི་གོ་སྐབས་ཉེང་སྐལ་ སློབ་མ་ཚུ་གས་
པའི་གནས་སྐབས་ནང་ རང་སོའི་སྐྱུགས་ཚད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་དང་འཁྲིལ་ཏེ་
རྒྱལ་ཁབ་གཞན་ཁར་སློབ་སྦྱོང་འབད་བར་བཏང་ནིའི་དོན་ལུ་ འོས་མཐུན་
གྱི་གྲངས་ཁ་བཟོ་ཐོག་ལས་ སློབ་གཉེར་གོ་གས་རམ་བྱིན་ནིའི་གོ་སྐབས་ཚུ་
ཡང་བཟོ་དགོ།

༡. གསོ་བ།

དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ དབང་པོ་གཙོ་ཅན་གྱི་སྐྱོན་ལུ་བརྟེན་ འཕྲུལ་འཕྲུལ་ར་གཞི་ཉེན་ཆེ་
བའི་ འཕྲོད་བསྟེན་གནས་སྐབས་ཐེབས་ཅིག་ལུ་ཐུག་པ་ཨིན་མ་དུ་ སྦྱིར་བཏང་མི་གཞན་དང་
ཕྱད་པ་དམང་ཤོས་ཅིག་ར་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ སློབ་ལས་ར་བྱབ་ཆེན་ཅིག་སྟེ་ཡོད་
པའི་ནད་གཞི་ དཔེར་ན་ གཟུགས་ཀྱི་རུས་པ་ཉམས་འགྱུ་ནི་ ཉམས་རྒྱགས་ནི་ ལྷག་
ལྷགས་མཐོ་དྲགས་ནི་ ཚོལ་རྫས་མཐོ་དྲགས་འགྱུ་ནི་ཚུ་ཐོབ་དོ་ཡོད་པ་ཨིན། མ་གཞི་ དབང་
པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ འཕྲོད་བསྟེན་ལུ་གཞི་ཉེན་ཅན་ཅིག་ཨིན་ཏེ་འབད་རུང་ འཕྲོད་བསྟེན་གོང་
འཕེལ་དང་ བདེ་གཞི་སློབ་འགོག་གི་འབད་བཟོན་མ་བསྐྱེད་པར་ སྤང་མེད་པ་སྟེ་ལུས་པ་ཨིན།
གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་བཟུགས་ལུ་གཞིར་བཞག་ཐོག་ཕྱོགས་
རིས་མ་བྱེ་བར་ འཕྲོད་བསྟེན་གནས་ཚད་མཐོ་ཤོས་ཅིག་སྟེ་ ཐོབ་དགོ་པའི་དབང་ཆ་ རོས་

and achievements of students with disabilities. Accreditation shall be recognised nationally for employment and further training opportunities.

7.4.8 Where the RGoB is unable to accommodate or provide for further education to persons with disabilities within Bhutan, provision shall be made to offer an appropriate number of scholarships for persons with disabilities on the basis of merit for study outside Bhutan. Relevant agencies shall develop separate qualification criteria for persons with disabilities to avail the scholarship.

8. Health

Persons with disabilities are often susceptible to additional health conditions as a result of their primary disability. For example, precursors of common chronic diseases, such as physical inactivity, obesity, hypertension, and high cholesterol, are more prevalent among persons with disability than those without. Despite these higher health risks, persons with disability are often overlooked by health promotion and disease prevention efforts. The RGoB recognizes that persons with disabilities have the right to enjoy the highest attainable standard of health

འཛིན་འབདམ་ཡིན་མ་ལས་ སྲིད་བྱུས་དེགིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ མོ་མོ་འཆོར་
ལྷགས་དང་ འོས་མཐུན་གྱི་ལོ་ཚད་དང་བསྟུན་པའི་ སྤྱི་ཚད་ལྡན་པའི་འཕྲོད་བསྟེན་གཅེས་
སྐྱོང་གི་ ཞབས་ཏོག་ཚུ་ངེས་པར་ཐོབ་ཡོད་པ་བཟོ་ནི།

༡.༡ གསོ་བའི་ཐོབ་སྲོད།

༡.༡.༡ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ སྤྱི་ཚད་མཐོ་
ཤོས་ཡོད་པའི་ འཕྲོད་བསྟེན་ཞབས་ཏོག་ངེས་པར་དུ་བྱིན་ཚུགས་པ་བཟོ་
ནིའི་ ཐབས་ལམ་མ་འདྲམ་ཚུ་བཏོན་དགོ།

༡.༡.༢ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་བཙུམ་པའི་ མི་དམངས་
འཕྲོད་བསྟེན་ གཞི་རྒྱུ་འཕྲོད་བསྟེན་གཅེས་སྐྱོང་གི་ལས་རིམ་ཚུ་གི་ཐོག་
ལས་ ཀྱུན་ཁྲབ་འཕྲོད་བསྟེན་ཁྲབ་ཚད་ཅིག་བཟོ་ཐབས་ཀྱི་ སྲིད་བྱུས་དང་
འཆར་གཞི་ཚུ་བཟུམ་དགོ།

༡.༡.༣ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ ཡམ་སྲུ་དང་བུམོ་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ སྤྱི་
ཚད་མཐོ་ཤོས་ཡོད་པའི་ འཕྲོད་བསྟེན་ཞབས་ཏོག་ཚུ་ འདྲ་མཉམ་དང་
ཉིལ་བུམ་སྟེ་ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་ནིའི་དོན་ལུ་ འོས་མཚམས་ལྡན་པའི་
ཐབས་ལམ་ལ་སྐྱོང་ཚུ་བཏོན་དགོ།

༡.༡.༤ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ རང་གིས་སྟེ་མགོ་འདྲོང་སྟེ་སྟོན་མི་དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་ཚུ་ལུ་ དུས་དང་དུས་སྲུ་དགོས་མཁོ་འཐོན་པའི་སྐབས་ གསོ་བའི་
ཁྱད་རིག་པ་ཚུ་གིས་ ཁོང་གི་བྱིམ་ནང་འོང་ནི་གི་གཙོ་བོ་པའི་ སྤྱི་ཚད་
མཐོ་ཤོས་ཡོད་པའི་ འཕྲོད་བསྟེན་ཞབས་ཏོག་ཚུ་ འདྲ་མཉམ་དང་ཉིལ་

without discrimination on the basis of disability. Hence, the policy will seek to ensure that persons with disabilities have access to affordable and quality health care services that are gender sensitive and age appropriate.

8.1 Access

8.1.1 The MoH shall take all necessary measures to ensure access to the highest available standard of health services for persons with disabilities.

8.1.2 The MoH shall develop policies and plans to improve universal health coverage through public health and primary healthcare programs and make it inclusive of persons with disabilities.

8.1.3 The MoH shall take appropriate additional measures to ensure women and children with disabilities have full and equal access to the highest available standard of health services.

8.1.4 The MoH shall take appropriate additional measures to ensure persons with disabilities who live on their own have full and equal access to the highest available standard of health services, which may include

བུམ་སྤེ་ཐོབ་ཚུགསཔ་བཟོ་ཐབས་ལུ་ འོས་མཚམས་ལྟན་པའི་ཐབས་ལམ་
ལ་སྐྱོང་ཚུ་བཏོན་དགོ།

༤.༡.༥ གཞུང་གིས་ གལ་སྲིད་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་འཕྲོད་བསྟེན་ལུ་ བད་
བརྟག་འོས་བབྱང་ཡོད་པའི་ སྐྱོན་བཅོས་གི་མཐུན་ཆུན་དང་ཞབས་ཏྲུག་ཚུ་
འབྲུག་རྒྱལ་ཁབ་ནང་མེད་པའི་གནས་སྤངས་རེ་ འཐོན་པའི་སྐབས་ལུ་ ཕྱི་
རྒྱལ་ཁབ་ནང་བཏང་དགོ།

༤.༡.༦ གསོ་བའི་ལྟན་ལག་གིས་ འཕྲོད་བསྟེན་གཅེས་སྐྱོང་ཞབས་ཏྲུག་ཚུ་ དབང་
པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དགོས་མཁོ་དང་འཁྲིལ་ ཚུད་ཡོད་པ་སྟེ་བཟོ་ནི་དང་ གསོ་
བའི་བྱད་རིག་པ་ཚུ་ཡང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་ཕོ་མོ་ དེ་ལས་འཚོར་
བྱུགས་ཚུ་གི་སྐྱོར་ལས་ཉ་གོ་ཚུགསཔ་ ཅིག་ངེས་བཏེན་བཟོ་ནི།

༤.༡.༧ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་དང་ཁོང་གི་བཟའ་ཚང་/གཅེས་
སྐྱོང་པ་ཚུ་ལུ་ འཕྲོད་བསྟེན་གཅེས་སྐྱོང་གི་ཞབས་ཏྲུག་ཚུ་དང་ འཕྲོད་
བསྟེན་དང་འབྲེལ་བའི་མི་ཚེའི་ཉམས་གསོ་ཚུ་བྱིན་དགོ། །དེ་ཡང་ གཞི་རྟེན་
མཁོ་ཆས་ཚུ་སྤྱོད་ཚུགསཔ་བཟོ་ བརྟེན་ཚུ་ཐོབ་ཚུགསཔ་བཟོ་ ལྷ་
སྤྱོད་རན་པ་ཚུ་ག་ར་མེད་པ་བཟོ་ཐོག་ལས་ ཞབས་ཏྲུག་ངེས་པར་དུ་བྱིན་
ཐབས་ལུ་འོས་མཚམས་ལྟན་པའི་ཐབས་ལམ་མ་འདྲམ་ཚུ་བཏོན་དགོ།

༤.༡.༨ གསོ་བའི་ལྟན་ལག་གིས་ ད་ལྟོ་ཡོད་པའི་གསོ་བའི་འཕྲོད་བསྟེན་གཞི་རྟེན་
མཐུན་ཆུན་ཚུ་ དེ་ལས་གཞི་རྟེན་མཐུན་ཆུན་གསར་པ་ཚུ་ཡང་དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་ཚུ་གིས་སྤྱོད་ཚུགསཔ་བཟོ་དགོ།

periodic home visits by the health professionals as and when necessary.

- 8.1.5 The RGoB shall refer persons with disabilities outside Bhutan in case the required diagnosis / treatment facilities / services for their health condition are not available in Bhutan.
- 8.1.6 The MoH shall ensure that healthcare services are inclusive of the needs of persons with disabilities and that the health professionals are disability and gender knowledgeable and sensitive.
- 8.1.7 The RGoB shall take all appropriate measures to ensure access for persons with disabilities and their families/caregivers to healthcare services and health-related rehabilitation by progressively removing physical, informational, attitudinal and knowledge barriers.
- 8.1.8 The MoH shall improve access to all health infrastructure and services by providing reasonable adjustment in existing infrastructure and adopting universal designs in new infrastructure.

- ༤.༡.༧ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དམིགས་བསལ་དགོས་མཁོ་ཡོད་པའི་ ཨ་ལུ་
 དང་ཨམ་སུ་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ འཕྲོད་བསྟེན་གཅེས་སྐྱོང་གི་ཞབས་
 ཏོག་ཚུ་བྱིན་ནི་ལུ་བརྩི་འཛོག་འབད་དགོ།
- ༤.༡.༡༠ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ ཨམ་སུ་དང་ཨ་ལུ་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་
 དགོས་མཁོ་ཚུ་ གནས་རིམ་ག་ར་ (རོས་བཟུང་ ཡར་འགས་ སྐྱོན་འགོག་
 བཅོམ་བས་དང་ ཉམས་གསོ་) བརྩི་འཛོག་འབད་ཐོག་ལས་ འཕྲོད་བསྟེན་
 ཞབས་ཏོག་ཚུ་བྱིན་ཐབས་ཀྱི་ཐབས་བྱས་ཅིག་བཅུམ་སྟེ་ ལག་ལེན་འཐབ་
 དགོ།
- ༤.༡.༡༡ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ འཕྲོད་བསྟེན་གཅེས་
 སྐྱོང་ ཉམས་གསོ་དང་ཉམས་བཅོས་ཞབས་ཏོག་ཚུ་ ཐོབ་ཐབས་ལུ་
 ཐབས་ལམ་རན་ཏོག་ཏོ་གི་སྐྱེལ་འབྲེན་གཞི་བཅུགས་འབད་དགོ།
- ༤.༡.༡༢ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ལྷན་ཐབས་
 འཕྲུལ་ཆས་གི་གཙོ་བོ་པའི་ ཀླད་འཁྲི་འཁོར་ལོ་ཅན་མ་ ཡན་ལག་སྐྱོན་ཅན་
 སྤར་ནིའི་ལྷན་ཐབས་(orthoses) དང་ ཡན་ལག་བཅོས་མ་ཚབ་
 བཅུགས་ (prostheses) ཚུགས་པ་ངེས་བརྟན་བཟོ་དགོ།
- ༤.༡.༡༣ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལས་ མི་སྡེ་ནང་ལུ་
 སྤེར་ མི་ཚའི་ཉམས་གསོའི་ལས་རིམ་ཐོག་ལས་ཞབས་ཏོག་བྱིན་ཐབས་
 ཡར་འགས་བཏང་དགོ།
- ༤.༡.༡༤ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ ཕོ་མོའི་མཚན་ཉམས་
 དང་སྐྱེ་རྒྱུན་གྱི་ཡན་ལག་ཚུ་ནང་དང་ མི་སྐྱོབས་གཞིར་བཞག་གི་འཕྲོད་

- 8.1.9 The MoH shall take into consideration the specific needs of the children and women with disabilities in providing health care services.
- 8.1.10 The MoH shall develop and implement a strategy for provision of health services to persons with disabilities taking into consideration needs of women and children at all levels (identification, promotion, prevention, curative and rehabilitation).
- 8.1.11 The MoH shall institute mechanisms for affordable transportation to access healthcare, habilitation and rehabilitation services by persons with disabilities.
- 8.1.12 The MoH shall ensure access to Assistive Technologies including assistive devices, wheelchairs, orthoses and prostheses for persons with disabilities.
- 8.1.13 The MoH shall promote CBR to provide services to persons with disabilities within the communities in which they live.
- 8.1.14 The MoH shall provide persons with disabilities with the same range, quality and standard of free or

བསྐྱེན་ལས་རིམ་ཚུ་ཡང་ སྤྲུལ་ཚད་དང་གནས་ཚད་ཅན་གྱི་ འཕྲོད་བསྐྱེན་
གཅེས་སྐྱོད་དང་ལས་རིམ་ཚུ་ གཞན་མི་ལུ་བྱིན་དོ་བཟུམ་སྟེ་རང་ འང་
མཉམ་སྟེ་བྱིན་དགོ།

༤.༡.༡༥ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ གསོ་བའི་མཐུན་སྦྱོར་
དང་ཞབས་ཏྲོག་ཚུ་ཐོབ་ཐབས་ལུ་ རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་ནི་དང་ དེ་ནང་ དབང་
པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ རོས་འཛིན་ཅན་གྱི་འབྲེལ་སྟེགས་ ཡང་ན་སྟེ་
ཕན་ཅིག་གཞི་བཙུགས་འབད་དེ་ གཙོ་བསྐྱེན་སྤྲོད་ཁང་དང་ གཞི་རྟེན་
སྤྲོད་ཁང་ཚུ་ནང་ལས་པར་ རྣམ་ཚོ་མ་གོ་མི་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ དོར་ཁ་སྤྲུལ་མི་
བཙུགས་ནི་ལུ་གཙོ་རིམ་བཟུང་དགོ།

༤.༢ བཀག་ཐབས་ སྤྱོད་འཛིན་བཟུང་ ཐབས་བྱས་དང་ཉམས་གསོ།

བཀག་ཐབས།

༤.༢.༡ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ བྱད་གཞི་ཚུ་བཀག་ཐབས་གྱི་ལས་རིམ་ཚུ་
། གནས་རིམ་གཙོ་ཅན་ བར་མ་དང་ཆེ་རིམ་། མ་འདྲམ་ག་རའི་ནང་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ གྲལ་གཏོགས་འབད་དགོཔ་ལེས་བརྟན་བཟོ་དགོ།

༤.༢.༢ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུ་ཚུ་དང་ཁོང་གི་བཟུང་
ཚང་གཅེས་སྐྱོད་པ་ཚུ་ལུ་ ཨ་ལོ་ཡར་འདུགས་དང་ བྱད་གཞི་བཀག་ཐབས་
ལས་རིམ་ དེ་ལས་ བྱད་བཀག་གི་སྤྲོད་ཁང་ཚུ་ཡང་ རེ་འུ་མིག་དང་འབྲེལ་
ཏེ་ ཚངམ་སྟེ་ བཙུགས་ཚུགས་པ་ལེས་བརྟན་བཟོ་དགོ།

affordable health care and programs as provided to other persons in the area of sexual and reproductive health and population-based public health programs.

8.1.15 The MoH shall introduce measures to assist persons with disabilities in accessing health facilities and services. These could include introduction of a dedicated counter or unit for persons with disabilities or providing interpreters for hearing impaired in referral hospitals, and giving priority in BHUs.

8.2 Prevention, Early Identification, Intervention and Rehabilitation

Prevention:

8.2.1 The MoH shall ensure that persons with disabilities are included in all levels of preventive public health programs – primary, secondary, and tertiary prevention of diseases and disabilities.

8.2.2 The MoH shall ensure that children with disabilities and their families/caregivers have access to complete immunization schedules, child development, and prevention of disease programs.

༤.༢.༣ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ བཀག་ཐབས་ཀྱི་ལས་རིམ་ དཔེར་ན་ ཡམ་སྲུ་
དང་བུམོ་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ སྐྱེ་རྒྱུ་དང་གཞོན་སྐྱེས་ཀྱི་འཕྲོད་བསྟེན་
གཅེས་སྐྱོད་ཚུ་གི་ཐད་ལུ་ ཕོ་མོའི་འཚོར་བྱུགས་དང་ཁོང་གི་སྐྱོར་ལས་ཤེས་
མི་ གསོ་བའི་ལས་བྱེད་པ་ཚུ་གིས་བྱིན་ཚུགས་པ་ངེས་བརྟན་བཟོ་དགོ།

༤.༢.༤ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ ཅད་གཞི་བཀག་
ཐབས་ཀྱི་སྐྱོར་ལས་ གནས་ཚུལ་དང་བརྟེན་དོན་ཚུ་ ཅད་གཞི་བྱུང་ཆེད་གསལ་
སྟེ་ དར་བྱུང་འགྲོ་བའི་སྐབས་ལུ་དང་ དུས་ནམ་ར་ཨིན་རུང་ཡང་ཐོབ་
ཚུགས་པ་སྟེ་ཡོད་པ་ངེས་བརྟན་བཟོ་དགོ།

༤.༢.༥ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ངོས་འཛིན་འབད་ནི་གི་ཞབས་
ཏོག་ཚུ་ཡང་གཞི་བཙུགས་འབད་དགོ། །དེ་ཡང་ འོས་འབབ་ཅན་གྱི་བྱུང་
རིག་སྐྱོང་བརྟེན་བྱིན་ཐོག་ལས་ ཞབས་ཏོག་ཚུ་བྱིན་དགོ།

༤.༢.༦ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ འབྲེལ་ཡོད་འབྲེལ་གཏོགས་ཅན་གྱི་ལས་སྟེ་ཚུ་
དང་ མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་བཀག་ཐབས་དང་མར་
ཕབ་འབད་ཐབས་ལུ་ འོས་མཚམས་ལྡན་པའི་ཐབས་བྱུས་ཅིག་བརྩམ་དགོ།

ངོས་བཟུང་དང་ཐབས་བྱུས།

༤.༢.༧ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ འབྲེལ་ཡོད་འབྲེལ་གཏོགས་ཅན་གྱི་ལས་སྟེ་ཚུ་
དང་གཅིག་ཁར་ མཉམ་འབྲེལ་འབད་དེ་ སྲ་གོང་ལས་ ཉམས་ཆག་ཤོར་
ནི་དང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་བཟོ་མིའི་ ཅད་གཞི་ཚུ་ངོས་བཟུང་དང་ ཤེས་

- 8.2.3 The MoH shall ensure access to preventive programs such as reproductive and adolescent healthcare provided by health workers who are knowledgeable and gender sensitive to women and girls with disabilities.
- 8.2.4 The MoH shall ensure that all preventive health messages and information are made available in accessible formats to persons with disabilities at all times including during the times of endemic and pandemic disease outbreaks.
- 8.2.5 The MoH shall establish diagnostic services for disability with appropriately trained professionals in key areas of disability including cognitive disabilities.
- 8.2.6 The MoH in collaboration with relevant stakeholders shall develop appropriate strategy for prevention and reduction of disabilities.

Identification and Intervention:

- 8.2.7 The MoH in coordination with relevant stakeholders shall develop strategy for early identification and detection of diseases, impairments and disabilities

རྟོགས་འབྱུང་སྟེ་ དེ་ལུ་ སྲ་གོང་ལས་ར་ འོས་མཚམས་ལྟན་པའི་ཐབས་
བྱས་ཅིག་བརྩམ་དགོ།

༤.༢.༤ གསོ་བའི་ལྟན་ལག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ གནས་ཡོད་པའི་མི་སྡེ་
ནང་འཁོད་ལུ་ སྲ་གོང་ཐབས་བྱས་དང་སྐྱོན་བཅོས་ཞབས་ཏོག་ཚུ་ག་དེ་
ཅག་ཅག་བྱིན་ཐབས་ཀྱི་གཞི་བཀོད་ཅིག་བཟོ་དགོ།

༤.༢.༥ གསོ་བའི་ལྟན་ལག་གིས་ ས་གནས་གཞུང་དང་ གཞུང་མིན་ལས་ཚོགས་
ཀྱི་གཙོ་བོ་པའི་ གཞན་འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་དང་མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་ལས་
འཕྲོད་བསྟེན་ཞབས་ཏོག་སྤོང་མ་ཚུགས་མི་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་ཁོང་གི་
བཟང་ཚང་ཚུ་ལུ་ བྱིན་ནང་ལུ་རྒྱབ་སྐྱོར་ཞབས་ཏོག་གི་གདམ་ཁ་ཚུ་བྱིན་
ཐབས་བཟོ་དགོ།

ཉམས་གསོ་དང་ཉམས་འཚོའི་ཞབས་ཏོག

༤.༢.༡༠ གསོ་བའི་ལྟན་ལག་གིས་ རྒྱལ་ཁབ་ནང་ལུ་ ལྟན་ཐབས་འཕུལ་ཆས་དང་
མི་སྡེ་གཞིར་བཞག་གི་ཉམས་གསོ་ཚུ་བརྩིས་པའི་ ཉམས་གསོའི་ཞབས་
ཏོག་གི་ཆ་རྒྱུན་ཚུ་ ཡར་ཅགས་དང་རྒྱ་བསྐྱེད་བཏང་དགོ།

༤.༢.༡༡ གསོ་བའི་ལྟན་ལག་གིས་ གཞུགས་ཁམས་འཕྲོད་བསྟེན་དང་འབྲེལ་བའི་
ཉམས་གསོ་དང་ཉམས་བཅོས་ཀྱི་ཞབས་ཏོག་ཚུ་ རོ་རྒྱུང་གི་དགོས་མཁོ་
དང་རུས་བྱུགས་ལུ་ ཚོས་ཚན་སྣ་མང་དབྱེ་ཞིབ་གུ་གཞིར་བཞག་ཐོག་ ག་
དེ་ཅག་ཅག་སྲ་གོང་མི་ཚོ་ནང་ལས་ར་ འགོ་བརྩུགས་ཚུགས་པ་ངེས་བརྟན་
བཟོ་དགོ།

and early provision of appropriate intervention.

8.2.8 The MoH shall develop framework whereby early intervention and treatment services are provided as close as possible to communities within which persons with disabilities live.

8.2.9 The MoH shall collaborate with other relevant agencies including local governments and NGOs to develop home-based support service options for persons with disabilities and their families who are unable to avail health services.

Habilitation and Rehabilitation Services:

8.2.10 The MoH shall strengthen and extend provision of habilitation and rehabilitation services, including community based rehabilitation, and assistive technology in the country.

8.2.11 The MoH shall ensure that health-related habilitation and rehabilitation begin at the earliest possible stage, and are based on the multidisciplinary assessment of individual needs and strengths.

༤.༢.༡༢ གསོ་བའི་ལྷན་ལག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་བཟོ་ཡོད་པའི་
ལྷན་ཐབས་ཅན་གྱི་ཐབས་ལམ་འཕུལ་རིག་ཚུ་ཡོད་པ་བཟོ་ནི་དང་ ལག་
ལེན་འཐབ་ཐངས་ཚུ་ཤེས་པ་སྟེ་བཟོ་སྟེ་ ཉམས་གསོ་དང་ཉམས་བཅོས་གྱི་
ཞབས་ཏོག་ཚུ་ཡར་འགས་བཏང་དགོ།

༤.༣ འཕྲོད་བསྟེན་ལེགས་ཤོམ་ཐོག་ལོ་ན་རྒྱས་མི།

༤.༣.༡ གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ ལོ་ན་རྒྱས་མི་དང་བསྟུན་ དབང་པོ་
ཉམས་ཆག་ཤོར་ནིའི་ཉེན་ཁ་ཚུ་ མར་ཕབ་འབད་ཐབས་ལུ་ གཞུགས་
ལམས་འཕྲོད་བསྟེན་ཐོག་ལས་ བ་ཚོད་འཚོ་སྐྱོང་འབད་ཐབས་གྱི་ ལས་
རིམ་ཚུ་གོང་འཕེལ་བཏང་དགོ།

༥. དཔལ་འབྱོར་ཙུ་བརྟན།

གཞན་དང་ཕྱད་པ་ད་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ ལཱ་གཡོག་འཐོབ་ནི་དང་ ཚོང་འབྲེལ་ལཱ་ཚུ་འགོ་
བཙུགས་ནིའི་ གོ་སྐབས་ཉུང་མ་ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ གཞན་མི་དང་འབྲེལ་ཉམས་སྟེ་
ལཱ་ཚུ་རང་མོས་གྱི་ཐོག་ལས་གདམ་ཁ་བརྒྱབ་ཡོད་པ་དང་ ལཱ་གཡོག་མཁོ་འདོད་གྱིས་རོས་
ལེན་ཡོད་པའི་ཁར་ སྤྱིར་བཏང་ས་སྐོ་ཚུ་ནང་ དེ་ལས་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་ མཐུན་རྐྱེན་
སྤོང་ཚུ་གསལ་ཡོད་པའི་ལཱ་རིགས་ཚུ་འབད་ཐོག་ལས་ འཚོ་སྐྱོང་འཐབ་ནི་གི་བརྩིས་པའི་ གོ་
སྐབས་གྱི་དབང་ཆ་དང་ ལཱ་འབད་ནི་དང་ཚོང་ལཱ་ཚུ་ གཞི་བཙུགས་འབད་ནི་ དབང་ཆ་ཉེན་
སྐྱོབས་འབད་ཐབས་ལུ་ གཞུང་གིས་ གཤམ་གསལ་སྲིད་བྱུས་གྱི་ཐབས་བྱུས་ཚུ་བརྩི་འཛོག་
འབད་དགོཔ་ཨིན།

8.2.12 The MoH shall strengthen habilitation and rehabilitation services by promoting the availability, knowledge and use of assistive devices and technologies, designed for Persons with disabilities.

8.3 Healthy Ageing

8.3.1 The RGoB shall promote programs for healthy ageing to reduce risk of disabilities due to old age and minimise the impact of existing impairments that may be compounded by old age.

9. Economic Security

Persons with disabilities remain less likely than others to be employed or establish businesses. To protect the right of persons with disabilities to work and start their own business, on an equal basis with others; which includes the right to the opportunity to gain a living by work which is freely chosen or accepted in a labour market and work in an environment that is open, inclusive and accessible to persons with disabilities, the following policy interventions shall be considered by the government:

༧.༡ ལྷ་གཡོག

- ༧.༡.༡ གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ ལྷ་གཡོག་སྤོང་མི་ངོ་རྒྱུང་དང་ཚོང་
འབྲེལ་ངོ་བོ་ག་ར་ལུ་ སྤོ་འབྲུས་ཡངས་ཆགས་ཚུ་ཡོད་པ་བཟོ་སྟེ་བྱིན་དགོ།
- ༧.༡.༢ གཞུང་གིས་ མི་དམངས་དང་སྐྱེར་གྱི་ལས་སྡེ་ཚུ་ནང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་
ལྷ་འབད་སའི་གནས་སྤངས་སྤྲོབས་བདེ་ཏོག་ཏོ་བཟོ་ནི་དང་ དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་དེ་ལས་གཡོག་པ་ཨིན་རུང་མེན་རུང་ མཐུན་ཁྱེན་ཚུ་སྤོང་ཚུ་གསལ་སྟེ་
བཟོ་ནིའི་ སེམས་ལྷུགས་བསྐྱེད་ཐབས་ལུ་ འོས་མཚམས་ཅན་གྱི་སྤོ་འབྲུས་
ཚུ་བཟོ་སྟེ་བྱི་དགོ།
- ༧.༡.༣ ལྷ་གཡོག་ལྷན་ཁག་གིས་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་དང་མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་
ལས་ ཨམ་སྲུ་དང་བུམོ་ཚུ་ལུ་དགོས་མཁོ་ཡོད་མི་ཚུ་བརྩི་འཛིག་འབད་དེ་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ རང་གི་ལྷ་གཡོག་བཟོ་ཐབས་གྱི་ ལས་
རིམ་ཚུ་བཟོ་དགོ།
- ༧.༡.༤ ལྷ་གཡོག་ལྷན་ཁག་གིས་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་དང་མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་
ལས་ ཨམ་སྲུ་དང་བུམོ་གི་བརྩིས་པའི་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་
ལག་གཡོག་དང་ དགོས་མཁོ་ལུ་གཞིར་བཞག་གི་ སྤྱོད་བཟོ་ལས་རིམ་
ཚུ་བྱིན་དགོ།
- ༧.༡.༥ གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ གཞུང་དང་སྐྱེར་སྡེ་ཚུ་ནང་ལྷ་གཡོག་
གི་གོ་སྐབས་ཚུ་ འང་མཉམ་སྟེ་ར་བྱིན་ཚུ་གསལ་དེས་བཟོ་བཟོ་བཟོ་དགོ།
- ༧.༡.༦ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ཞི་གཡོག་ནང་འཇུལ་ནི་ལུ་ དམིགས་
བསལ་ཤེས་ཚད་གྱི་གནས་རིམ་ རོས་འཛིན་དང་བརྩི་འཛིག་འབད་དགོ།

9.1 Employment

- 9.1.1 The RGoB shall design and provide incentives/rebates for all individuals and business entities employing persons with disabilities.
- 9.1.2 The RGoB shall design and provide appropriate incentives to encourage agencies both in the public and private sectors in creating a conducive work environment and accessible facilities for persons with disabilities, irrespective of whether persons with disabilities are employed or not.
- 9.1.3 The MoLHR in collaboration with relevant agencies shall develop self-employment programs for persons with disabilities taking into consideration the needs of women and girls.
- 9.1.4 The MoLHR in collaboration with relevant agencies shall introduce vocational and need based training programs for persons with disabilities including women and girls.
- 9.1.5 The RGoB shall ensure equitable access and opportunities for persons with disabilities for employment in the public and private sectors.
- 9.1.6 Special qualification levels to enter into the civil service shall be considered for persons with disabilities in identified areas of need.

༧.༡.༡ གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ གཞུང་གི་ཡིག་ཚང་ཚུ་ནང་
འོས་མཚམས་ལྡན་པའི་ཐོག་ལས་ ལཱ་འབད་སའི་གནས་སྟངས་ ལྟུངས་
བདེ་ཉོག་ཉོ་དང་ མཐུན་ཁྱེན་ཚུ་ཡང་ སྤྱོད་ཚུགས་པ་བཟོ་དགོ།

༧.༡.༢ གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཨམ་སྲུ་དང་བུམ་ཚུ་ལུ་ ལཱ་འབད་སའི་
གནས་སྟངས་སྟུངས་བདེ་ཉོག་ཉོ་དང་ ལཱ་གི་འབྲེལ་མཉམ་དང་བསྐྱོན་པའི་
དངུལ་ཕོགས་འབྲེལ་མཉམ་ཡོད་པའི་ ཚུལ་མཐུན་གྱི་ལཱ་གཡོག་ཚུ་བྱིན་དགོ།

༧.༡.༣ གཞུང་གིས་ གཞུང་དང་སྐྱེར་སྤེ་ཚུ་ནང་ཡོད་པའི་ལཱ་གཡོག་པ་ དབང་པོ་
སྐྱོན་ཅན་ཨམ་སྲུ་དང་བུམ་ཚུ་ལུ་ དངུལ་འབྲེལ་གྱི་བརྩིས་པའི་ ཉེ་རིང་དང་
ཉེས་སྤྱོད་གྱི་རིགས་ཚུ་ག་ར་ བཀག་ཐབས་འབད་ཐབས་ལུ་ འོས་འབབ་
ཅན་གྱི་བཅའ་ཡིག་དང་སྒྲིག་གཞི་ཚུ་བཟུམ་དགོ།

༧.༡.༡༠ གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ རྒྱབ་སྐྱོར་ལྡན་པའི་ལཱ་
གཡོག་ཚུ་ གོང་འཕེལ་བཏང་ནི་དང་ བལྟ་རྟོག་འབད་དགོ།

༧.༡.༡༡ གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ རིག་ཚུལ་ལུ་གཞིར་བཞག་
པའི་ལཱ་གཡོག་གི་མཐུན་ཁྱེན་ཚུ་སྤྱོད་དགོ།

༧.༢ ཚོང་འབྲེལ་གོ་སྐབས་གྱི་དོན་ལུ་སྟུངས་བདེ་སྤྱུག་དང་རྒྱབ་སྐྱོར།

༧.༢.༡ གཞུང་དང་འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྤེ་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་ཁོང་གི་
བཟའ་ཚང་ཚུ་ལུ་ ཚོང་འབྲེལ་རིག་ཚུལ་དང་ ལག་གཡོག་རིག་ཚུལ་ གོང་
འཕེལ་གཏང་ཐབས་གྱི་ སྤྱོད་བཟང་ལས་རིམ་ཚུ་འགོ་འདྲེན་འཐབ་དགོ།

- 9.1.7 The RGoB shall design and provide through reasonable accommodation conducive work environments and provision of accessible facilities for persons with disabilities in government offices.
- 9.1.8 The RGoB shall ensure access to decent work with equitable pay and good working condition for women and girls with disabilities.
- 9.1.9 The RGoB shall develop appropriate rules and regulations to prevent all forms of discrimination and exploitation including financial, towards persons with disabilities including women and girls in employment in both the private and public sector.
- 9.1.10 The RGoB shall promote and monitor sheltered/ supported employment for persons with disabilities.
- 9.1.11 The RGoB shall facilitate skills based employment for persons with disabilities.

9.2 Support and Enabling Environment for Business Opportunities

- 9.2.1 The RGoB and relevant agencies shall provide training programs to persons with disabilities and their family members in developing business (entrepreneurship) skills and Vocational skills development.

༧.༢.༢ ལུ་གཡོག་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་ཁོང་གི་བཟའ་ཚང་ཚུ་
ཚོང་ལཱ་ལས་རིམ་དང་གོ་སྐབས་ཚུ་གི་ནང་གྲུལ་གཏོགས་འབད་ནི་ལུ་
རྒྱབ་སྐྱོར་བྱིན་དགོ།

༧.༢.༣ གཞུང་དང་འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ ཁོང་གི་བཟའ་
ཚང་འཐུས་མི་དང་ སྤྱིར་བཏང་མི་སྡེ་ལྷན་ལུ་ རིག་ཅུལ་གོང་འཕེལ་ལས་
རིམ་དང་ གོ་སྐབས་ཚུ་གི་སྐོར་ལས་ གོ་བཟང་སྤོད་དགོ།

༧.༢.༤ གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ ཚོང་འབྲེལ་གྱི་ཚོག་ཐམ་བྱིན་ནི་དང་
འདི་དང་འབྲེལ་བའི་ཉོགས་མེད་ཚུ་དགོས་མཁོ་འཐོན་མི་དང་འབྲེལ་བྱིན་
ནིའི་ནང་རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་དགོ།

༧.༢.༥ གཞུང་དང་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ ཚོང་
འབྲེལ་འགོ་ཐོག་ གཞི་བཙུགས་འབད་ནིའི་དོན་ལུ་ ཡངས་ཆག་ཡོད་པའི་
སྐྱོན་འགྲུལ་གྱི་ཚུམ་ཚུམ་བཞག་ཐབས་ལུ་ ལྷན་ཐབས་འབད་དགོ།

༧.༣ གོ་བ་བཟང་སྤོད་དང་ཁྱབ་སྤེལ།

༧.༣.༡ གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ལུ་གཡོག་དང་ཚོང་འབྲེལ་
གྱི་གོ་སྐབས་ཚུ་བཟོ་ཐབས་ལུ་ གོ་བཟང་དང་སྐུལ་ཁྱབ་བཟང་སྤོད་འབད་ནི།

- 9.2.2 The MoLHR shall include and support persons with disabilities and their family members in the entrepreneurship and business opportunities programs.
- 9.2.3 The RGoB and relevant agencies shall create awareness among persons with disabilities, their family members and general community on skills development programs and opportunities.
- 9.2.4 The RGoB shall provide assistance to persons with disabilities in obtaining business licenses and associated clearances as and when required.
- 9.2.5 The RGoB and relevant agencies shall facilitate provision of concessional loans to persons with disabilities for initial establishment of business.

9.3 Awareness and Advocacy

- 9.3.1 The RGoB shall create awareness and advocacy on employment and business opportunities for persons with disabilities.

10. གཅེས་སྐྱོད་པ་ བཟའ་ཚང་དང་ མི་སྡེ།

དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་འཚོ་ཡུན་གྱི་དོན་ལུ་ ཏུས་རྒྱུན་དུ་ བཟའ་ཚང་གི་གཅེས་སྐྱོད་འདི་གལ་
 ཅན་ཅིག་ཨིནམ་ད་ གཅེས་སྐྱོད་པ་ཚུ་གིས་ འཕྲལ་འཕྲལ་ར་ རང་སོའི་གལ་ཅན་གྱི་ལཱ་
 གཞུ་ག་ཚུ་ཡང་ རྒྱབ་ཁར་བཞག་སྟེ་ ཨ་ལུ་ཚུ་ཁོང་རའི་ཁྱིམ་ནང་ར་ བཞག་ནི་ལུ་རྒྱབ་སྐྱོར་
 འབདཿ་ཨིན། འབྲུག་རྒྱལ་ཁབ་ནང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་གྲངས་ཁ་ ཡར་སང་འགྱུ་མི་
 དང་འབྲེལ་ ཁོང་ཚུ་ལུ་དགོས་མཁོ་ཡོད་པའི་ གཅེས་སྐྱོད་འབད་མི་གཅུག་སྟེ་ཚུ་ གནམ་
 མེད་ས་མེད་ཅིག་མེད་པ་ལས་ མང་ཤོས་ཅིག་ར་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ བཟའ་ཚང་གི་
 འཕྲུས་མི་ཚུ་ གླ་ཡོན་འཐོབ་ནི་མེད་པའི་གཅེས་སྐྱོད་པ་སྟེ་སྟོད་པ་ཨིན། དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་
 ཚུ་ལུ་ ཁྱིམ་གྱི་མཐའ་སྐྱོད་འབད་ནི་ བཞེས་སྐྱོ་འབད་ནི་དང་ སྐྱེལ་འབྲེན་འབད་ནི་ཚུ་ནང་
 རྒྱབ་སྐྱོར་དགོས་ཨིན། མ་གཞི་ གཅེས་སྐྱོད་བྱིན་མི་མང་ཤོས་ཅིག་གིས་ར་ ཨ་ལོ་ན་ལོན་
 བཟའ་ཚང་འཕྲུས་མི་དང་ཆ་རོགས་ཚུ་ལུ་ གཅེས་སྐྱོད་འབད་ནི་འདི་རན་ཉོག་ཉོ་ཅིག་ཨིན་
 རུང་ འགན་ཁུར་འདི་དགོས་འདོད་མངམོ་སྟེ་འཐོན་ནི་དང་ དེ་གིས་དངུལ་འབྲེལ་གྱི་ཉེན་ཁ་
 ཚུ་ཡང་ འབྲུང་སྲིད་ནི་ཨིནམ་ལས་ བཟའ་ཚང་གཅེས་སྐྱོད་པ་ཚུ་ལུ་ སེམས་ཤུགས་དང་
 རྒྱབ་སྐྱོར་བྱིན་ཐབས་ལུ་ སྲིད་བྱུས་དེ་གིས་ གཤམ་འཁོད་ཐབས་བྱུས་ཚུ་གོས་འཆར་
 བཀོད་པ་ཨིན།

10.1 གོས་ཐག་བཅད་ནི།

10.1.1 གཞུང་དང་སྐྱེར་དབང་གི་ལས་སྡེ་ག་ར་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུ་
 ཚུ་དང་འབྲེལ་བའི་ གོས་ཐག་རེ་བཅད་པའི་སྐབས་ ཨ་ལུའི་སམ་
 གཅེས་སྐྱོད་པ་དང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་དོ་ཚབ་འཕྲུས་མི་ཚུ་གིས་ཡང་

10. Caregivers, Families and Communities

Family caregiving is typically at the core of what sustains persons with disabilities, and caregivers often make major sacrifices to help loved ones remain in their homes. Being an unpaid caregiver for one's family members with disability is common in Bhutan with growing number of persons with disabilities and lack of institutions providing the required care. Persons with disabilities need help with tasks such as housekeeping, meal preparation and transportation. Although the amount of care most caregivers provide to children/adult family members and friends is modest, the responsibilities can be demanding and can present financial risks. In order to support and encourage family caregivers the policy proposes the following intervention:

10.1 Decision Making

10.1.1 All agencies in the public and private sector shall ensure participation of parents, caregivers, and representatives of persons with disabilities in making

གཉལ་གཏོགས་འབད་ཚུགསཔ་ངེས་བརྟན་བཟོ་དགོ།

10.1.2 དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ན་ལོན་ཚུ་གིས་ འབད་ཚུགསཔ་རེ་ཡོད་པ་ཅིན་ རང་
སོའི་གོས་ཐག་ཚུ་ ཁོང་ར་གིས་བཅད་བཅུག་ནི་ཡིན་རུང་ གཉལ་སྲིད་
འབྲེལ་ཡོད་དོ་རྒྱུ་ཚུ་གིས་ ཁོ་མོ་རའི་གོས་ཐག་ཚུ་ བཅད་མ་ཚུགས་
པའི་གནས་སྐབས་ནང་ གདམ་འབྲུ་འབད་ཡོད་པའི་བཟའ་ཚང་འབྲུས་མི་
དང་ གཅེས་སྐྱོང་པ་ཚུ་གོས་ཐག་བཅད་མི་ཚབ་སྟེ་ངོས་འཛིན་འབད་ནི།

10.2 ཞབས་ཏྲོག་བྱིན་ནིའི་ནང་ བཟའ་ཚང་དང་གཅེས་སྐྱོང་པ་ཚུ་གི་གཉལ་གཏོགས།

10.2.1 ཞབས་ཏྲོག་བྱིན་མི་ག་ར་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ཞབས་ཏྲོག་བྱིན་
ཐངས་གྱི་ འཆར་གཞི་བརྩམ་ནི་དང་བྱིན་ནིའི་ནང་ བཟའ་ཚང་དང་
གཅེས་སྐྱོང་པ་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་འབྲེལ་འབད་དགོ།

10.2.2 འབྲེལ་ཡོད་གཞུང་གི་ལས་སྡེ་དང་ གཞུང་མིན་ལས་ཚོགས་ཚུ་གིས་ཡང་
མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ ཞབས་ཏྲོག་གི་དབྱེ་
ཞིབ་ ངོས་བཟུང་ འཆར་གཞི་བརྩམ་ནི་དང་ དང་ལེན་གྱི་དོན་ལུ་ཞབས་
ཏྲོག་གི་གདམ་ཁ་ཚུ་བཟོ་དགོ།

10.3 བཟའ་ཚང་དང་གཅེས་སྐྱོང་འབད་མི་ཚུ་ལུ་རྒྱབ་སྐྱོབ།

10.3.1 འབྲུག་གཞུང་དང་ མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་དབང་འཛིན་གྱིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་གྱི་ བཟའ་ཚང་དང་གཅེས་སྐྱོང་པ་ཚུ་ལུ་ བསྐྱབ་སྟོན་དང་ རྒྱབ་
སྐྱོར་གྱི་ཞབས་ཏྲོག་ཚུ་བྱིན་དགོ།

decisions pertaining to children with disabilities.

10.1.2 Adults with disabilities shall be enabled to make their own decisions where possible, however recognition shall be given to an appointed family member or caregiver as surrogate decision maker when the concerned individual is unable to make his/her own decision.

10.2 Family/caregiver's Involvement in Service Provision

10.2.1 All service providers shall collaborate with families/caregivers in planning and providing services to persons with disabilities.

10.2.2 Relevant government agencies and NGOs shall coordinate and jointly develop service options for assessment, diagnosis, planning and implementation of services for persons with disabilities.

10.3 Support for Family and Caregivers

10.3.1 The RGoB and CSO's shall provide counselling and support services for families/caregivers of persons with disabilities.

10.3.2 མི་དམངས་ཁང་ཁྱིམ་ཚུ་ནང་ལུ་ ཁང་ཚན་སྤྱོད་པའི་སྐབས་ གདམ་ཁ་
རྒྱབ་ནི་རེ་ཡོད་པའི་གནས་སྐབས་ནང་ གདམ་ཁ་འདི་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་
ཚུ་ལུ་དང་ འོང་འབབ་རྒྱུ་བའི་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུའི་ཕམ་ཚུ་ལུ་
བྱིན་ནི། དེ་མ་ཚད་ ཁང་ཁྱིམ་གྱི་འོག་ཐོག་དང་ མི་མང་གི་མཐུན་
རྒྱུ་ དཔེར་ན་ སྤྱིང་ག་དང་ ཚོང་ཁང་ཚུ་གི་ཉེ་འདབས་ལུ་ཡོད་པའི་ཁང་
ཚན་ཚུ་ཡང་ཁོང་ལུ་བྱིན་དགོ།

10.3.3 འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་དང་ ཁོང་གི་ བདག་འཛིན་པ་
ཚུ་གི་དོན་ལུ་ གསོ་བ་དང་ ཤེས་རིག་གི་ཞབས་ཏོག་ལེགས་ཤོམ་སྤེ་
ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་ཐབས་ལུ་ འགྲོ་འགྲུལ་དང་ སྤྱོད་གནས་ལུ་ རྒྱབ་
སྐྱོར་གྱི་གདམ་ཁ་ཚུ་ འཚོལ་ཞིབ་འབད་དགོ།

10.3.4 འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ག་ཅིག་གི་དོན་ལུ་
ཐོབས་གནས་པའི་ཟད་འགྲོ་ཡོངས་རྫོགས་ ཡང་ན་ ཆ་ཤས་ཅིག་གི་
དངུལ་ཚབ་བཅུགས་ཐོག་ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དེ་གི་ བདག་འཛིན་
པའམ་ ནང་མི་བཟུམ་ཚང་ཚུ་ལུ་ དངུལ་འབྲེལ་ ཡང་ན་ རྒྱབ་སྐྱོར་
གཞན་གྱི་རིགས་ མཁོ་སྤྱོད་འབད་ནིའི་འཚོལ་ཞིབ་འབད་དགོ།

10.3.5 འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཅིག་ བདག་འཛིན་ཐབས་
ཐངས་གྱི་ལམ་ལུགས་ གོང་འཕེལ་བཏང་ཐབས་ལུ་ བདག་འཛིན་འཐབ་
མི་ཡོད་པ་བཟོ་ནི་དང་ སློལ་ལེན་ནིའི་དོན་ལུ་ དངུལ་འབྲེལ་ ཡང་ན་
རྒྱབ་སྐྱོར་གཞན་གྱི་རིགས་མཛད་དགོ།

- 10.3.2 In places where public houses are available preferential treatment in the allocation of public housing units, shall be given to the persons with disabilities or parents of children with disabilities with low income. Further wherever possible units on the ground floor and those close to public amenities such as parks, shops shall be allotted to them.
- 10.3.3 The RGoB shall explore options to support travel and accommodation for persons with disabilities and their caregivers to enable access to health and education services.
- 10.3.4 The RGoB shall explore the provision of financial/ fiscal and /or other forms of support to families/ caregivers to defray all or part of the additional costs of caring for a person with disabilities.
- 10.3.5 The RGoB shall provide financial or other form of support for the development of a caregiver system to facilitate availability and hiring of caregivers for persons with disabilities in need of short-term support.

10.3.6 འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་དང་ ཁོང་གི་བདག་འཛིན་
པའམ་ རང་མི་བཟའ་ཚང་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ དུས་ལྷུང་དཀའ་ངལ་སེལ་
ཐབས་གྱི་གོ་སྐབས་ཐོབ་པའི་ ཐབས་ལམ་གོང་འཕེལ་དང་ མཁོ་སྤྱོད་
འབད་ནི་ལུ་ རྒྱབ་སྐྱོར་མཛད་དགོ།

10.3.7 ཞི་གཞུང་གིས་ ཡང་ན་ ལས་འཛིན་ཚུ་ནང་ ཕྱག་ལུ་བའི་བསྐྱེད་ཡིན་པའི་
ཁར་ དུས་རྒྱུན་དུ་ དམིགས་བསལ་གྱི་གསོ་བ་ ཡང་ན་ ཤེས་རིག་
སྤེལ་ཚུ་ནང་ལས་ དམིགས་བསལ་གྱི་ ཞབས་ཏྲིག་ལེན་དགོ་པའི་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུ་ཡོད་མི་ཕམ་ཚུ་ལུ་ གཞུང་གི་གནས་ ཡང་ན་
གནས་སོར་དེ་ཡང་ ཨ་ལུ་ཚུ་ དམིགས་བསལ་གྱི་ཞབས་ཏྲིག་མཐུན་
རྒྱུ་ཐོབ་སའི་ ས་གནས་ནང་བཏང་གནང་དགོ།

10.3.8 རྒྱལ་གཞུང་གི་གཞུང་ལྟན་ཚོགས་ཀྱིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུ་
ཡང་ན་ མི་ངོམ་ཚུ་ལུ་ ཉིན་བསྟར་བཞེན་དུ་མཁོ་བའི་མཐུན་རྒྱུ་ཚུ་
ཕམ་བདག་འཛིན་འབད་མི་ཚུ་གིས་ མཁོ་སྤྱོད་འབད་ཚུགས་པ་བཟོ་དགོ།
དེ་ཡང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཨ་ལུ་ ཡང་ན་ མི་ངོམ་བདག་འཛིན་འཐབ་
དགོ་པ་ཡོད་མི་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ལྷན་བཟུང་དེ་དུས་ཚོད་ཀྱི་ གནས་ཁ་ཚུ་
ཡོད་པ་བཟོ་ནི་དེ་ཨིན།

10.3.9 རང་མི་བཟའ་ཚང་ཚུ་ ཕན་ཚུན་གཅིག་གིས་གཅིག་ལུ་ རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་
ཐབས་ལུ་ ཞི་བའི་མི་སྤེལ་ཚོགས་དང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ལས་
ཚོགས་ཚུ་གིས་ རང་མི་བཟའ་ཚང་/བདག་འཛིན་པ་/ས་མའི་མཐུན་
འབྲེལ་ལུ་ བརྒྱན་བསྐྱེད་དང་ རྒྱབ་སྐྱོར་ག་དེ་ཅག་ཅག་འབད་དགོ།

- 10.3.6 The RGoB shall support the development and provision of respite opportunities for families/ caregivers of persons with disabilities.
- 10.3.7 Parents who are serving in the civil service or corporations, and have children with disabilities who are in regular need of specialized service available only in specific health or educational institutions, shall be considered for the placement or transfer to places where those services are available.
- 10.3.8 The RCSC shall make provisions to enable parents/ caregiver to cater to the daily needs of the of children with disabilities or persons with disabilities. This could be in terms of extending flexi time options to care for the children with disabilities or persons with disabilities under their care.
- 10.3.9 CSO's and Disabled People's Organisations shall encourage and support family/caregiver/parent networks and forums to enable families to support each other.

༡༠.༤ མི་སྒྲི

༡༠.༤.༡ ས་གནས་གཞུང་ཚུ་བརྩིས་པའི་ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དམིགས་གཏང་
ཅན་གྱི་ ལས་རིམ་དང་ཐབས་ལམ་ཚུ་གི་ཐོག་ལས་ རང་སོའི་མི་སྒྲིའི་
ནང་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ མི་ངོམ་ཚུ་གི་སྐྱོར་ལས་ གོ་བ་བརྗེས་སྤོང་
གྱི་ལས་རིམ་འགོ་འདྲེན་འཐབ་དགོཔ་མ་ཚད་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་
ངོས་ལེན་གོང་འཕེལ་བཏང་དགོ།

༡༠.༤.༢ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་ལུ་ བདག་
འཛིན་འཐབ་ནི་དང་ རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་ནི་ནང་ འབྲེལ་ཡོད་མི་སྡེ་ཚུ་གིས་
འགན་ཁུར་ཐབས་འབག་དགོ་པའི་ བརྒྱུད་བསྐྱུལ་འབད་དགོ།

༡༠.༤.༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ བྱ་རྒྱལ་མི་སྡེ་དེ་ འབྲུག་ལུ་ ཁ་སྐད་དང་འབྲེལ་
བའི་ སྡེ་རྒྱུང་ཅིག་ཨིནམ་སྟེ་ ངོས་འཛིན་གནང་སྟེ་ འོས་འབབ་ལྡན་
པའི་ རྒྱབ་སྐྱོར་མཛུགས་གནང་དགོ།

༡༠.༤.༤ འབྲུག་པའི་ལག་བརྟེན་ཁ་སྐད་ རྒྱ་ཆེམ་སྟེ་སྣ་བ་སྣུང་འབད་དེ་ གནམ་
ཅོག་གོ་མི་དང་ བྱ་རྒྱལ་མི་སྡེ་ཚུ་གི་བར་ན་ མཐུན་འབྲེལ་ཡར་དྲགས་
བཏང་ཐབས་ལུ་ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དཔུལ་འབྲེལ་ ཡང་ན་ རྒྱབ་སྐྱོར་
གཞན་གྱི་རིགས་གནང་དགོ།

10.4 Community

- 10.4.1 The RGoB including Local Governments shall create greater awareness and enhance acceptance of persons with disabilities in their community through targeted programs and initiatives.
- 10.4.2 Relevant agencies shall encourage communities to assume a greater role in caring for and supporting persons with disabilities.
- 10.4.3 The RGoB shall recognize the Deaf Community as a cultural/linguistic minority in Bhutan and provide appropriate support.
- 10.4.4 The RGoB shall provide financial or other forms of support to encourage integration between the hearing and Deaf Communities through wider learning of Bhutanese Sign Language.

11. ལྷ་སྐྱོན་ཅན་དང་ དྲང་ཁྲིམས་ཀྱི་ཐོབ་དབང་།

དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་ལུ་ འབྲུག་མི་གཞན་གར་དང་ ཅོག་འཐད་པའི་དབང་ཆ་
འཐོབ་དགོ། དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ ང་བཅས་རའི་ དྲང་ཁྲིམས་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ བརྩི་
ཁྲུངས་མེད་པ་ ཡང་ན་ ཟུར་ཁར་བཏོན་ཏེ་མི་བཞག་ནིའི་དོན་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་
ངོམ་ཚུ་ལུ་ དྲང་ཁྲིམས་དང་ངེས་བདེན་འཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་ནི་འདི་གལ་ཆེ། དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་གྱི་དབྱེ་བ་དང་ འཚུབ་ཆེ་ཚུང་གི་བྱུང་པར་ལུ་བརྟེན་ཏེ་ དཀའ་ངལ་འདི་ཚུ་སེལ་ནིའི་
དྲང་ཁྲིམས་ལམ་ལུགས་ལུ་ གདོང་ལེན་སློམ་འབྱུང་ནི་ཨིན་རུང་ ལུས་ཐོག་དང་ སྤྱོད་ཁྲིམ་
གྱི་བཟོ་བཀོད་ཀྱི་བར་ཆད་ཚུ་ སེལ་ཐོག་ལས་དང་ ལྷོགས་གྲུབ་གོང་འཕེལ་དང་ འོས་ལྡན་
གཙུག་སྡེ་གཞི་བཙུགས་འབད་ཐོག་ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ ལྷ་སྐྱོན་དང་དྲང་ཁྲིམས་
ངེས་ཐོབ་ལེགས་བཅོས་འབད་ཚུགས། འབྲུག་གཞུང་གིས་ བསམ་སྦྱོད་དང་ མཐའ་འཁོར་
གནས་སྤངས་ དེ་ལས་ བར་ཆད་གཞན་གྱི་རིགས་སེལ་ཐབས་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་
ངོམ་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ འོས་འབབ་ཅན་གྱི་ སྤྱོད་གནས་བཟོ་ཐོག་ལས་ གཞན་དང་བྱུང་པར་
མེད་པའི་ དོན་སྤྲོད་ཅན་གྱི་དྲང་ཁྲིམས་ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་གནང་དགོ།

11.1 དྲང་ཁྲིམས་ཀྱི་ཐོབ་སྤྱོད།

- 11.1.1 འབྲུག་གཞུང་གིས་ བཅའ་ཁྲིམས་དང་སྤྱི་དབུས་ཚུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་
གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་གིས་ སྤྱོད་ཚུགས་པ་དང་ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་གནང་དགོ།
- 11.1.2 འབྲུག་གཞུང་གིས་ ད་ལྟོ་ཡོད་པའི་ དྲང་ཁྲིམས་བྱིན་ནི་དང་ དྲང་ཁྲིམས་
བདག་སྐྱོང་དང་འབྲེལ་བའི་ གཞི་རྟེན་མཁོ་ཆས་ ཁྲིམས་ཁང་བརྩིས་
པའི་ འགག་སྡེའི་ས་ཁོངས་ དོ་དམ་ལྗེ་བ་ བཙོན་ཁང་ དེ་ལས་ ལུབ་

11. Protection and Access to Justice

Persons with disabilities must be afforded the same rights as all other Bhutanese. It is imperative to ensure that persons with disabilities have access to justice so that they are not excluded or marginalized by our justice system. Given the variation in the types and degree of disabilities the justice system will face complex challenges to address these issues, however, protection and access to justice can be improved by removing physical and architectural barriers, developing capacities and establishing proper institutional arrangements. The RGoB shall ensure effective access to justice for persons with disabilities on an equal basis with others, by making reasonable accommodations to remove all attitudinal, environmental and other barriers.

11.1 Access

- 11.1.1 The RGoB shall make reasonable accommodations to make laws available in formats accessible to persons with disabilities.
- 11.1.2 The RGoB shall ensure all existing infrastructure related to the provision and administration of justice including courts, police stations, detention

སྤྱོད་ཉམས་རྒྱུད་པ་བཞག་ཁང་ཚུ་ ག་ར་འོས་ལྷན་སྤྱོད་གནས་ཀྱི་ཐོག་
ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གིས་ཡང་ སྤྱོད་ཚུགས་པ་སྐྱེ་བཟོ་
གནང་དགོ།

༡༡.༡.༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ ཅང་ཁྲིམས་བྱིན་ནི་དང་ ཅང་ཁྲིམས་བདག་སྐྱོང་དང་
འབྲེལ་བའི་ ཁྲིམས་ཁང་བརྩིས་པའི་ འགག་སྐྱེའི་ས་ཁོངས་ རོ་དམ་ལྷེ་
བ་ བཙོན་ཁང་ དེལས་ རྒྱུ་སྤྱོད་ཉམས་རྒྱུད་པ་བཞག་ཁང་ལ་སོགས་
པ་ གཞི་རྟེན་མཁོ་ཆས་གསར་པ་ཚུ་ ཀྱུན་མཐུན་བཟོ་བཀོད་ ཆ་འཛོག་
གནང་ཐོག་ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གིས་ སྤྱོད་ཚུགས་པ་སྐྱེ་
བཟོ་གནང་དགོ།

༡༡.༡.༤ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ཅང་ཁྲིམས་
ལམ་ལུགས་ཀྱི་ བྱ་རིམ་ཆ་མཉམ་ནང་ རྒྱུ་སྐྱོར་མཛད་གནང་དགོ།
རྒྱུ་སྐྱོར་མཛད་དགོས་ཚུ་ཡང་ ཁྲིམས་དོན་དང་འབྲེལ་བའི་ཕན་འདེབས་
ལག་བཟུང་ཁ་སྐད་དོར་ཁ་སྐྱུར་ནི་ བརྒྱུད་འབྲེལ་ལས་རོགས་ དེལས་
ཡིག་ཆ་ཚུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གིས་ལག་ལེན་འཐབ་བལྟབ་སྐྱེ་ རྐྱད་
སྐྱུར་བརྒྱུ་ལེན་ཚུ་ཚུད་པ་ཡིན་རུང་ དེ་ཅིག་གིས་ཡང་མ་དོ་བའི་ རྒྱུ་སྐྱོར་
ཚུ་མཛད་གནང་དགོ།

༡༡.༡.༥ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་ ཉེས་བཀོལ་དང་
ཕྱོགས་རིས་ རྒྱུ་སྤྱོད་ དེལས་ ལོག་སྤྱོད་ཀྱི་རིགས་ཆ་མཉམ་ལས་
སྤུང་སྐྱོབ་འབད་ཐབས་ལུ་ ད་ལྟོ་ལག་ལེན་འཐབ་ཐོག་ལུ་ཡོད་པའི་
ཁྲིམས་དང་ སྐྱིགས་གཞི་ ལམ་སྲོལ་ དེལས་ ལག་ལེན་ཚུ་ བསྐྱར་

centres and jails and shelters for victims of violence are made accessible for persons with disabilities through reasonable accommodation.

- 11.1.3 The RGoB shall ensure all new infrastructure related to the provision and administration of justice including courts, police stations, detention centres and jails are made accessible for persons with disabilities through adoption of universal design.
- 11.1.4 The RGoB shall ensure support for persons with disabilities in all procedures in justice system. The support includes, but not limited to, provision of legal aid, sign language interpretation, communication assistant, and translation of documents into accessible formats.
- 11.1.5 The RGoB shall undertake appropriate legislative, administrative, social, educational, and other measures including review and revision of existing laws, regulations, customs and practices

ཞིབ་དང་ བསྐྱར་བཅོས་འབད་ནི་ཚུ་བརྩིས་པའི་ འོས་ལྷན་གྲིམས་བཟོ་
དང་ བདག་སྐྱོང་ མི་སྡེ་དང་ ཤེས་རིག་ དེ་ལས་ ཐབས་ལམ་གཞན་
ཚུ་གི་ འགན་ལེན་མཛད་གནང་དགོ།

༡༡.༡.༤ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་གིས་ སེམས་ཁམས་དང་འབྲེལ་བའི་དབང་པོ་
སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ ཁོང་རའི་སེམས་ཀྱིས་ཚད་བཟུང་འབད་མ་ཚུགས་པའི་ བྱ་
སྐྱོད་ལུ་བརྟེན་ཏེ་ ཉེས་འཚུགས་ཕོག་མི་ཚུ་ སྐྱང་སྐྱོབ་འབད་ནིའི་ འོས་
འབབ་ལྷན་པའི་ གྲིམས་ཡིག་ཚུ་བཟུམ་དགོ།

༡༡.༡.༥ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ ཞུམ་སྐྱུ་དང་ བུམ་ཚུ་བརྩིས་
པའི་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ མི་ངོམ་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ དྲང་གྲིམས་དང་
སྐྱང་སྐྱོབ་ དེ་ལས་ སྲོད་གནས་ཀྱི་ཞབས་ཏོག་ཚུ་ རེས་བརྟན་བཟོ་
གནང་དགོ།

༡༡.༢ སྐྱང་སྐྱོབ།

༡༡.༢.༡ རྒྱལ་ཡོངས་ཨ་ལོ་དང་ ཞུམ་སྐྱུའི་ལྷན་ཚོགས་དང་ ཞི་བའི་མི་སྡེ་ལས་
ཚོགས་ཚུ་བརྩིས་པའི་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་གཞན་ཚུ་གིས་ ཨ་ལུ་དང་
ཞུམ་སྐྱུ་ཚུ་བརྩིས་པའི་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་ སྐྱང་སྐྱོབ་ཀྱི་
སྐྱོར་ལས་ འབྲེལ་ཡོད་ རྣང་མི་བཟུང་ཚང་དང་ བདག་འཛིན་པ་ཚུ་ལུ་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་ཐོབ་དབང་དང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་
འོས་ལྷན་བྱ་སྐྱོད་སྐྱོན་ཐངས་ རོས་འཛིན་གོ་རྟོགས་དང་ རོས་ལེན་འབད་
ཐངས་ དེ་ལས་ དམའ་ཕབ་དང་ སྤང་མེད་ཀྱི་སྐྱོན་ལུ་འབད་ཐངས་ཚུ་གི་

to protect persons with disabilities from all forms of exploitation, discrimination, violence and abuse.

11.1.6 Relevant agencies shall develop appropriate legal provisions to protect persons with mental disabilities from prosecution for acts committed by them which are beyond their mental control.

11.1.7 The RGoB shall ensure access to justice/protection/shelter services for persons with disabilities including for women and girls with disabilities.

11.2 Protection

11.2.1 The NCWC and other relevant agencies including CSOs shall provide training and awareness to families/caregivers on the protection of persons with disabilities including children and women, and on the rights of the persons with disabilities, appropriate behaviour towards persons with

སྐྱོར་ལས་ སྐྱོང་བདེ་དང་ གོ་བ་བདེ་སྐྱོད་ཀྱི་ལས་རིམ་ཚུ་འགོ་འདྲེན་
འཐབ་དགོ།

11.2.3 འབྲུག་གཞུང་གིས་ འབྲེལ་ཡོད་དོ་རྒྱུད་/སྤེ་ཚན་གར་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་ལུ་ བཀོལ་སྐྱོད་དང་ ཚུབ་སྐྱོད་ དེ་ལས་ དམའ་ཕབ་
བརྒྱབ་ནི་ཚུ་ སྤང་དགོཔ་དང་ ངོས་འཛིན་ དེ་ལས་ ལྷན་ལུ་འབད་
ཐངས་ཚུ་གི་སྐྱོར་ལས་ བདེ་དོན་དང་ ཤེས་ཡོན་སྤེལ་ནི་ལུ་རྒྱབ་སྐྱོར་
མཛད་གནང་དགོ།

12. རྒྱུ་རྐྱེན་ཉེན་འཚུབས་མར་ཕབ་དང་ཞི་བབས།

མི་སྲོལ་སྤྱིར་བཏང་དང་ཕྱདཔ་ད་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ངོམ་ཚུ་ལུ་ རྒྱུ་རྐྱེན་ཉེན་འཚུབས་
སུ་ཡོདཔ་མ་ཚད་ རྒྱུ་རྐྱེན་གྱིས་ཡང་ ཆ་ཚད་མ་སྟོམས་པའི་གཞོད་པ་བརྒྱབ་ཨིན། འཛམ་
གླིང་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཞིབ་འཇུག་སྣན་ལུ་དང་འབྲེལམ་ད་ རྒྱུ་རྐྱེན་གྱི་གནས་སྤངས་མང་ཤོས་ཅིག་
ནང་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་མེན་མི་དང་ཕྱེདཔ་ད་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་སྲོལ་གྱི་ཤི་རྒྱུ་ཚད་
གཞི་དེ་ ཚར་གཉིས་དང་བཞི་ལས་མང་དོ་ཨིན་པས།

12.1 སྐྱོད་ཚུགསཔ་དང་འགྱུ་ཚུགསཔ་བཟོ་ནི།

12.1.1 གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་བཙུག་ཏེ་མི་གར་ལུ་ གཞི་
བརྟེན་མཐུན་རྒྱུ་གསརཔ་བཟོ་བཀོད་འབད་དེ་ སྤྱོ་འབྲུར་འཐོན་འགྱུ་ས་
ཉེན་བདེའི་རིམ་ལུགས་དང་ འོས་འབབ་ཅན་གྱི་ལག་བདེའི་བདེ་དོན་
འདི་ལག་ལེན་འཐབ་ཚུགསཔ་བཟོ་གནང་དགོ།

disabilities, and understanding how to recognize, respond to and report abuse and neglect.

- 11.2.2 The RGoB shall support provision of information and education to all relevant people/groups on how to avoid, recognize and report instances of exploitation, violence and abuse against persons with disabilities.

12. Disaster Risk Reduction and Mitigation

Persons with disabilities face higher risks as compared to the general population and are disproportionately affected by disasters. Global studies reveal that the mortality rate of the disabled population is two to four times higher than that of the non-disabled population in many disaster situations.³

12.1 Access

- 12.1.1 The RGoB shall ensure all new public infrastructure shall be designed and constructed with emergency exits, alarm systems and signage that are accessible and appropriate for all including persons with disabilities.

³ Rehabilitation International (RI), the Nippon Foundation and UNESCAP, “Sendai Statement to Promote Disability-inclusive Disaster Risk Reduction for Resilient, Inclusive and equitable Societies in Asia and the Pacific” (24 April 2014). Available at <http://www.riglobal.org/sendai-statement-to-promote-disability-inclusive-disaster-risk-reduction-for-resilient-inclusive-and-equitable-societies-in-asia-and-the-pacific/>

12.7.2 གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་ སློ་འབྱར་དུ་འཐོན་འཁྲོ་ནི་
འོས་འབབ་དང་ལྡན་པའི་ཉེན་བརྒྱུད་ཅིང་རིམ་ལུགས་དང་ལག་བརྒྱུད་བརྒྱུད་
དོན་ལག་ལེན་འཐབ་ཚུགས་ནིའི་དོན་ལས་ ད་སྟོ་ཡོད་པའི་གཞི་བརྟེན་
མཐུན་ཀྱིན་ཚུ་འོས་འབབ་དང་ལྡན་མ་བཟོ་གནང་དགོ།

12.7.3 ས་གནས་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་ལུ་ ཀྱིན་ངན་མ་
འབྱུང་བའི་སྐྱོན་མ་ ཀྱིན་ངན་འབྱུང་བའི་སྐབས་དང་ཀྱིན་ངན་འབྱུང་བའི་
ལུལ་ལས་ ཐབས་ལམ་ཚུའི་འཆར་གཞི་བརྩམ་གནང་དགོ།

12.7.4 ཅན་སྤོང་ལྡན་ལག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གིས་ སྤོང་གནས་གྱི་
མཐུན་ཀྱིན་ཚུ་སྤོང་ཐབས་འཇམ་ཉོང་ཉོང་བཟོ་ནི་དང་སློ་འབྱར་དང་ཞབས་
ཉོག་གཞན་སྤོང་ཐབས་ལུ་ ལག་ཆེ་བའི་མཁོ་ཆས་ཡང་བཞག་གནང་
དགོ།

12.7.5 ཅན་སྤོང་ལྡན་ལག་གིས་ གཞུང་གི་གནས་རིམ་ཆ་མཉམ་ནང་ལུ་ ཨམ་
སྤུ་དང་བྱམོ་ དེ་ལས་ཁོང་གི་བདག་འཛིན་པ་ཚུ་བརྩིས་ཏེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་ ཀྱིན་ངན་འཛིན་སྐྱོང་སྐྱོང་དང་ཀྱིན་ངན་འཐོན་སྤོང་
པའི་སྤོང་བྱུས་དང་འཆར་གཞི་ཚུ་བརྩམ་གནང་དགོ།

12.7.6 ཀྱིན་ངན་འཛིན་སྐྱོང་དང་འབྲེལ་བའི་ བལོ་བརྒྱུད་ལས་རིམ་ཚུ་ནང་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་དང་ཁོང་གི་བདག་འཛིན་འབད་མི་ཚུ་ལུ་
མཁོ་འདོད་ཅན་གྱི་འབྲེལ་ཡོད་བརྒྱུད་དོན་ཚུའི་ལས་རིམ་ནང་གྲུལ་གཏོགས་
འབད་དེ་ བརྒྱུད་དོན་ཚུ་ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་དགོ། འདི་གིས་དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་ཨམ་སྤུ་དང་བྱམོ་ཚུ་གིས་མཁོ་འདོད་བརྩིས་འཛིན་འབད་དགོ།

- 12.1.2 The RGoB shall ensure reasonable accommodations are made to existing infrastructure to ensure accessible emergency exits, appropriate alarm systems and signage for persons with disabilities.
- 12.1.3 Local Governments shall plan for and ensure adequate accessibility before, during and after disaster for persons with disabilities.
- 12.1.4 The MoHCA shall ensure that all evacuation shelters are disability friendly and have necessary equipment to provide emergency and other services.
- 12.1.5 The MoHCA shall ensure all disaster management and contingency policies and plans at all levels are inclusive of the needs of persons with disabilities including women and girls and their caregivers at all levels of government.
- 12.1.6 Disaster Management awareness programs shall include relevant information on the needs of persons with disabilities and shall ensure maximum participation of persons with disabilities and their caregivers. These should take into consideration the specific needs of women, girls and children with disabilities.

༡༢.༡.༡ གནས་རིམ་ཆ་མཉམ་ནང་ རྒྱལ་པོ་འཛིན་སྐྱོང་དང་རྒྱལ་པོ་འཕེན་སྲིད་
པའི་འཆར་གཞི་བརྩམ་དུ་ ཨམ་སྲུ་དང་ བུམོ་ དེ་ལས་ ཨ་ལུ་ཚུ་བརྩིས་
པའི་ དབང་པོ་སྐྱོན་མི་ངོམ་ཚུ་ དེ་ལས་ཁོང་གི་བདག་འཛིན་པ་ཚུ་ལས་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུའི་ མི་སྡེ་ནང་འཁོད་དགོས་མཁོ་ཚུ་བསལ་
ཚུགས་པ་བཟོ་དགོ།

༡༢.༢ བད་དོན་དང་བརྒྱུད་འབྲེལ།

༡༢.༢.༡ རྒྱལ་པོ་དང་འབྲེལ་བའི་ སྲིད་བྱས་དང་ འཆར་གཞི་ དེ་ལས་ ལས་
རིམ་ཚུ་གར་ ཀུན་གྱིས་ཐོབ་ཚུགས་པའི་ སྤྲིག་བཀོད་ཐོག་ལུ་བཟོ་
བཞག་ནི་ཨིན་མ་ལས་ ས་གནས་གཞུང་གིས་ རང་སོའི་མི་སྡེའི་ནང་ལུ་
ཡོད་པའི་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་གིས་ འབྲེལ་ཡོད་བད་དོན་ཚུ་
ངེས་བརྟན་ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་དགོ།

༡༢.༢.༢ རང་སྲིད་དང་སྲོལ་འཛིན་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་
གི་དོན་ལུ་ཐབས་ཤེས་མ་འདྲམ་དང་ འོས་འབབ་ལཱ་པའི་ སྲ་གོང་ཉེན་
བདའི་ལམ་ལུགས་ཚུ་ འཚོལ་ཞིབ་དང་ གཞི་བཙུགས་འབད་དགོ།

༡༢.༢.༣ གནས་རིམ་ཆ་མཉམ་ནང་ ཨམ་སྲུ་དང་ བུམོ་ དེ་ལས་ ཨ་ལུ་ཚུ་བརྩིས་
པའི་ དབང་པོ་སྐྱོན་མི་ངོམ་ཚུ་ ཡང་ན་ ཁོང་གི་ བདག་འཛིན་པ་ཚུ་
ལས་ འབྲུམ་མི་ལང་མ་ཡོད་པའི་ རྒྱལ་པོ་འཛིན་སྐྱོང་ཚོགས་ཚུང་ གཞི་
བཙུགས་འབད་ཐོག་ལས་ རང་སོའི་འབྲེལ་ཡོད་མི་སྡེའི་ནང་ དབང་པོ་
སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུའི་ དགོས་མཁོ་དུས་མཐུན་ཐོག་སྲིད་དགོ།

12.1.7 The formulation of disaster management and contingency plans at all levels shall involve persons with disabilities including women and girls and their caregivers to address the specific needs of persons with disabilities within their community/institution.

12.2 Information and Communication

12.2.1 All Disaster related policies, plans and programs shall be made available in accessible formats and Local Government shall ensure persons with disabilities in their community have access to and understand relevant information.

12.2.2 The MoHCA shall explore and introduce alternative and appropriate early warning systems for persons with disabilities.

12.2.3 Disaster management committees at all levels should include adequate representation from persons with disabilities including women, girls and children and/or their caregivers and remain up to date on the needs of persons with disabilities in their community.

༡༢.༢.༤ འབྲུག་ཁྲུང་གིས་ སློ་བུར་གྱི་གནས་སྤངས་དང་ རྒྱུན་ལྡན་རེ་བྱུང་པའི་
སྐབས་སུ་ དབང་པོ་སློན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ འོས་ལུན་བརྒྱུད་
འབྲེལ་ལམ་ལུགས་ དེས་བརྟན་བཟོ་གནང་དགོ།

༡༢.༢.༥ ས་གནས་གཞུང་གིས་ རྒྱལ་ཡོངས་ ཕྱིས་དཔུད་བཀོད་འཛིན་དང་གཅིག་
ཁར་ མཉམ་འབྲེལ་གྱི་ཐོག་ལས་ འཆར་གཞིའི་དོན་ལུ་བརྩིས་པའི་ སློ་
བུར་གྱི་རྒྱུན་ལྡན་འབྲུང་བའི་སྐབས་སུ་ ལག་ལེན་འཐབ་ནིའི་དོན་ལུ་ ཆ་
རོགས་འབད་དགོཔ་ཡོད་པའི་ དབང་པོ་སློན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་ ཐོ་དེབ་
དང་ ས་ཁྲ་ཅིག་རྒྱུན་སྲུང་འབད་དགོ།

༡༣. མི་གིས་རྒྱབ་པའི་མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས།

མི་གིས་བརྒྱབ་པའི་ མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་ཚུའི་ནང་ ཀྱན་མཐུན་བཟོ་བཀོད་དང་ བར་
ཆད་མེད་པ་ མི་ཆ་མཉམ་གྱི་དགོས་མཁོ་ འབྲ་མཉམ་ཐོག་ལས་འགྲུབ་ཐབས་ལུ་ མཐུན་
འགྱུར་ཡོད་པའི་ མཐུན་རྒྱུན་ཚུ་ཚང་དགོཔ་གལ་ཆེ། དབང་པོ་སློན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་ དགོས་
མཁོ་དེ་ཡང་ མངུགས་དགོས་མཁོ་དང་མཐུན་མ་ལས་ མངུགས་གྱི་དོན་ལུ་ འཆར་
གཞི་བརྩམ་ནི་འདྲི་ ལྷོགས་གྲུབ་ཅན་དང་ དབང་པོ་སློན་ཅན་སྐྱ་ཚོགས་ཚུ་གི་དོན་ལུ་
འཆར་གཞི་བརྩམ་པའི་བརྒྱ་མཚོན་ཨིན།

༡༣.༡ གཞི་རྒྱུན་མཐུན་རྒྱུན་གྱི་ཐོབ་སྲོད།

༡༣.༡.༡ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སློན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་ལུ་ གོ་སྐབས་ཡོད་པ་།

12.2.4 The RGoB shall ensure provision of appropriate communication systems during emergencies and disasters for persons with disabilities.

12.2.5 Local Governments in collaboration with NSB shall maintain a register and mapping of persons with disabilities who may need assistance, for use during emergencies and disasters including for planning.

13. Built Environment

It is important that built up environments incorporate universal designs, are barrier-free and adapted to fulfil the needs of all people equally. The needs of persons with disabilities coincide with the needs of the majority, and as such, planning for the majority implies planning for people with varying abilities and disabilities.

13.1 Access

13.1.1 The RGoB shall make reasonable modifications

སྨོན་ཚུགས་པ་བཟོ་ནིའི་དོན་ལུ་ ད་ལྟ་ཡོད་པའི་ གཞུང་གི་སྤྱིང་ཁྱིམ་ག་ར་
འོས་འབབ་ལྡན་པའི་ ལེགས་བཅོས་ཚུ་མཛད་གནང་དགོ།

༡༣.༡.༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ བྱ་སྤྲེལ་བ་དེ་བའི་ གཞི་
རྟེན་མཐུན་ཚུ་བརྒྱབ་ནིའི་ ལམ་སྟོན་ཚུ་ལག་ལེན་འཐབ་གནང་ནི་
དང་ ལམ་སྟོན་ཚུ་ དགོས་མཁོ་དང་བསྟུན་ཏེ་ བསྐྱར་ཞིབ་དང་ བསྐྱར་
བཅོས་ཚུ་མཛད་གནང་དགོ།

༡༣.༡.༣ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུའི་ གོ་སྐབས་ལེགས་བཅོས་གྱི་དོན་ལུ་ མི་
གིས་བརྒྱབ་པའི་ མཐོ་དམའ་མཐུད་ལམ་དང་ ཟུར་ལམ་མཐའམ་ དེ་
ལས་ གཞི་བཀོད་གཞན་གྱི་གནས་ཚད་དང་ དབྱེ་བཤད་ཚུ་ འོས་ལྡན་
སྤུས་ཚད་ཅན་སྟེ་བརྒྱབ་དགོ།

༡༣.༡.༤ འབྲུག་གཞུང་གིས་ ད་ལྟ་ཡོད་པའི་ གཞུང་གི་གཞི་རྟེན་མཁོ་ཆས་ཚུ་
ཉམས་གསོ་དང་ ལེགས་བཅོས་གྱི་དོན་ལུ་ འཆར་དུལ་ ལངམ་སྟེ་
བཞག་གནང་དགོ།

༡༣.༡.༥ འབྲུག་གཞུང་གིས་ གཞུང་གི་སྤྱིང་ཁྱིམ་གསར་པ་ག་ར་ དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་ཚུ་བཅུས་པའི་ མི་རྣམ་ཀུན་གྱིས་ སྨོན་བཏུབ་པའི་ ཀུན་མཐུན་
བཟོ་བཀོད་དང་ བྱད་རྣམ་ཚུ་དང་ལྡན་མ་སྟེ་བརྒྱབ་གནང་དགོ།

༡༣.༡.༦ འབྲུག་གཞུང་གིས་ སྐར་གྱི་སྤྱིང་ཁྱིམ་ཚུ་ཡང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གིས་
སྨོན་བཏུབ་པའི་ བཟོ་བཀོད་དང་ བྱད་རྣམ་ཚུ་དང་ལྡན་མ་སྟེ་ བརྒྱབ་ནི་
ལུ་བརྒྱད་བསྐྱལ་འབད་ནིའི་ ཐབས་ལམ་གསར་པ་ཚུ་ ལྟོན་གནང་དགོ།

to all existing public buildings to make them accessible to persons with disabilities.

- 13.1.2 The RGoB shall implement the guidelines for construction of disability friendly infrastructure for persons with disabilities, and review and revise the guidelines as and when required.
- 13.1.3 Reasonable quality standards and specification shall be developed for built structures such as ramps, kerbs and others which are meant for improving accessibility for persons with disabilities.
- 13.1.4 The RGoB shall allocate adequate budget for rehabilitation and modification of existing public infrastructures.
- 13.1.5 The RGoB shall ensure that all new public buildings incorporate universal designs and features that make it accessible to all people including persons with disabilities.
- 13.1.6 The RGoB shall come up with innovative mechanisms to encourage the private buildings to incorporate disability designs and features that provide access to persons with disabilities.

༡༣.༡.ཡ ས་གནས་གཞུང་ཚུ་གིས་ གཞུང་གི་སྤྱིང་བྱིམ་ དཔེར་ན་ རྫོང་ལག་
 ཚོགས་འདུ་ཁང་དང་ མེད་འོག་ཚོགས་སྡེའི་ཞལ་འཛོམས་ཁང་ དེ་ལས་
 མི་སྡེ་ལྟེ་བ་དང་ ལྷ་ཁང་ཚུ་ཡང་ ད་ལྟོ་ཡོད་པའི་བཟོ་བཀོད་ཚུ་ལུ་ ཀུན་
 མཐུན་བཟོ་བཀོད་དང་ གཞི་བཀོད་གསར་པ་ཚུ་བཙུགས་ཐོག་ལས་
 འོས་ལྷན་ལེགས་བཅོས་གཏང་སྟེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གིས་
 ཡང་ སྤྱོད་བརྟུབ་ངེས་བརྟན་བཟོ་དགོ།

༡༤. མི་དམངས་སྐྱེལ་འདྲེན།

དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་གིས་ མི་སྡེའི་མི་ཚེའི་གནས་སྤངས་དང་ ཤེས་རིག་ ལཱ་
 གཞི་ག་ དེ་ལས་ དཔལ་འབྱོར་དང་འབྲེལ་བའི་ ལས་སྣ་ཚུ་ནང་ ཡོངས་རྫོགས་སྟེ་ བཅའ་
 མར་གཏོགས་ཚུགས་ཐབས་ལུ་ ཁོང་གི་དོན་ལུ་ འཇམ་ཉོང་ཉོ་སྟེ་འཐོབ་ཚུགས་པའི་ མི་
 དམངས་སྐྱེལ་འདྲེན་མཐུན་རྐྱེན་དེ་ ག་ཅི་དེ་ཅིག་ ལག་ཆེས་མ་ཚད་ དེ་གིས་ ཁོང་གི་མི་
 ཚེའི་གནས་སྤངས་ལུ་ ཕན་སྐྱོམ་སྟེ་ར་ཐོགས་འོང། འབྲུག་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་
 གི་དོན་ལུ་ མི་དམངས་སྐྱེལ་འདྲེན་གྱི་མཐུན་རྐྱེན་དེ་ བར་ཆད་སྐྱོམ་ཤོས་ཅིག་སྟེ་ ངོས་
 འཛོན་འབྱུང་སྟེ་ཡོད་པ་ལས་ སྲིད་བྱས་འདི་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གིས་ཡང་
 མི་གཞན་ཚུ་དང་ བྱུང་པར་མེད་པའི་ གོ་སྐབས་ཚུ་ཐོབ་སྟེ་ ཁོང་གི་མི་ཚེའི་གནས་སྤངས་
 ལེགས་བཅོས་ཐོག་ དཀའ་འདི་སེལ་ནིའི་གོས་འཆར་ཕུལ་མ་ཞིན།

13.1.7 Local Governments shall ensure that all public building such as DT/GT Halls, Community Centres and Lhakhangs are made accessible to persons with disabilities with reasonable modification on existing structures, and incorporate universal design into new structures.

14. Public Transport

Accessible public transport is critical for persons with disabilities in order for them to participate fully in community life, education, employment and the economy and it can have a significant impact on the quality of life. Public transport in Bhutan is identified as a major barrier against the inclusion of persons with disabilities. The policy proposes to address this issue to ensure that persons with disabilities have the same opportunities as others and improve their quality of life.

༡༤.༡ མི་དམངས་སྐྱེལ་འབྲེན་ཚུ་ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་ནི།

༡༤.༡.༡ འབྲུག་གཞུང་གིས་ མི་དམངས་སྐྱེལ་འབྲེན་གྱི་ གཞི་རྒྱུ་མཐུན་རྐྱེན་
དང་ཅ་ཆས་ཚུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཚན་གིས་ སྲོད་བཏུབ་ངེས་བཟུན་བཟོ་གནང་
དགོ།

༡༤.༡.༢ འབྲུག་གཞུང་གིས་ མི་མང་སྐྱེལ་འབྲེན་གྱི་ སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི་
དེལས་ ལམ་ལུགས་ཆ་མཉམ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་གིས་
དགོས་མཁོ་དང་མཐུན་མ་སྤྲོད་བཅི་འཛོག་མཛད་གནང་དགོ།

༡༤.༡.༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ ངེས་པར་དུ་ཚང་དགོ་པའི་ཁྱད་ཚད་གཞན་ཚུ་ཚང་མི་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ཡང་ དེད་གཡོག་གི་ཚོགས་ཐམ་སྲོད་ནིའི་ཐབས་
ལམ་བཏོན་གནང་དགོ།

༡༥. བད་དོན་ བརྒྱད་འབྲེལ་དང་ འཕུལ་རིག།

དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ཤེས་ཡོན་དང་ བད་དོན་ཚུ་ འཇམ་ཏོང་ཏོང་ཐོབ་
ཚུགས་པ་སྤྲོད་དགོ་མི་དེ་ཡང་ གོས་བསྐྱུན་གང་རུང་གི་ཐོག་ལས་ བརྒྱད་འབྲེལ་འཐབ་ནི་དེ་
ཁོང་གིས་ མི་སྤྲེ་གཙོ་གཞུང་ནང་ འབྲེལ་མཉམ་སྤྲོད་ བཅའ་མར་གཏོགས་ནིའི་དོན་ལུ་ ག་ཅི་
དེ་ཅིག་གལ་ཆེ། བརྒྱད་འབྲེལ་ཐབས་ལམ་གྱི་དཔེ་ ངག་ཐོག་ ཡིག་ཐོག་ པར་རིས་ བད་
རྟགས་ སློག་འཕྲིན་ བད་སྟོན་ལ་སྐད་ཚུ་ཞིན་མ་དང་ འདི་ཚུ་ཡང་ མང་ཤོས་ཅིག་ དབང་པོ་
སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་ལུ་ བད་དོན་སྲོད་ལེན་འབད་ནིའི་དོན་ལུ་ ལག་ལེན་འཐབ་པའི་

14.1 Access

- 14.1.1 The RGoB shall ensure all public transport infrastructure and equipment are made accessible to persons with disabilities.
- 14.1.2 The RGoB shall ensure all public transport policies, plans and systems take into consideration the needs of the persons with disabilities.
- 14.1.3 The RGoB shall explore issuing driving licenses to persons with disabilities who meet other prerequisites.

15. Information, Communication and Technology

Knowledge and information should be accessible for persons with disabilities, and communicating in any consultation is vital for their full participation and involvement in the mainstream society. Examples of methods of communications are: spoken, written, graphic, symbolic, electronic and sign language, most of which can be made effective for persons with disabilities through Assistive Communications Devices which can be software or aids that are used to help persons with disabilities communicate.

Assistive Communication Devices ཟེར་བའི་ སློག་རིག་མཉམ་ཆས་ཀྱི་
ཐོག་ལས་དོན་སྤྲོད་ཅན་སྡེ་བཞོ་ཚུགས།

༡༥.༡ བད་དོན་ཚུ་སྤྱོད་ཚུགས་པ་དང་ཐོབ་ཚུགས་པ།

༡༥.༡.༡ བད་དོན་དང་བརྒྱད་འབྲེལ་ལྷན་ཁག་གིས་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་ལས་སྡེ་ཚུ་
དང་གཅིག་ཁར་ མཉམ་འབྲེལ་གྱི་ཐོག་ལས་ དབང་པོ་སློབ་ཅན་གྱི་མི་
ངོམ་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ཡོངས་འབྲེལ་ཞབས་ཏྲུག་དང་ མི་དམངས་བད་དོན་
ཚུ་ ཐོབ་ཚུགས་པའི་ལམ་སྟོན་ཚུ་བཞོ་དགོ།

༡༥.༡.༢ འབྲུག་གཞུང་གིས་ རེག་འཛོར་བརྒྱད་འབྲེལ་ ལག་ལེན་བརྩིས་པའི་
མི་མང་ གཞི་རྟེན་མཐུན་རྐྱེན་མཁོ་ཆས་ཆ་མཉམ་ནང་ ཚུལ་མཐུན་བད་
རྟགས་ རེས་བརྟན་བཞོ་གནང་དགོ།

༡༥.༡.༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ འབྲུག་གི་བྱ་རྒྱུགས་མི་སྡེའི་དོན་ལུ་ གནས་ཚད་ཅན་
གྱི་ འབྲུག་པའི་ལག་བདའི་ཁ་སྐད་ཅིག་ངོས་འཛིན་དང་ཆ་འཛོག་མཛེད་
གནང་དགོ།

༡༥.༡.༤ འབྲུག་གཞུང་གིས་ འབྲུག་པའི་ལག་བདའི་ཁ་སྐད་ཀྱི་ ཞིབ་འཛོལ་དང་
ཡིག་ཐོག་བཞོ་དེ་ལུ་ འདི་ལས་ལྷག་པའི་ རྒྱབ་སྐྱོར་མཛེད་གནང་དགོ།

༡༥.༡.༥ བད་དོན་དང་བརྒྱད་འབྲེལ་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སློབ་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་
གི་དོན་ལུ་ ཐབས་ལམ་གཞན་ལག་ལེན་དང་ ཁ་ཡིག་བརྟག་ཅི་ དེ་

Examples of assistive communication devices are: text readers, amplifiers, screen magnifiers, captioning and interpretation.

15.1 Access

- 15.1.1 The MoIC in collaboration with relevant agencies shall develop guidelines for provision of online services and public information for persons with disabilities.
- 15.1.2 The RGoB shall ensure that there is proper signage in all public infrastructure including through use of tactile communication.
- 15.1.3 The RGoB shall recognize and adopt a standardized Bhutanese Sign Language (BSL) for the deaf community of Bhutan.
- 15.1.4 The RGoB shall support further research and documentation of BSL.
- 15.1.5 The MoIC shall ensure improved access for persons with disabilities to public broadcasts by

ལས་ ལག་བཟོའི་ལ་སྐད་གོང་འཕེལ་བཏང་ཐོག་ལས་ ལེགས་བཅོས་
ཅན་གྱི་ མི་དམངས་རྒྱུ་བསྐྱེད་མཐུན་རྒྱུ་ རེས་བཟོན་ཐོབ་ཚུགས་པ་
བཟོ་དགོ།

༡༥.༡.༤ འབྲུག་གཞུང་གིས་ བཟ་བརྐྱད་ལས་ཁང་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་
ངོམ་ཚུ་ གཅིག་སྒྲིལ་དང་ མི་སྡེ་སྒྲིལ་བཏང་གི་གངས་སུ་བཅུགས་ནི་ལུ་
རྒྱུ་བསྐྱེད་ལ་གནང་དགོ།

༡༥.༢ བཟ་བརྐྱད་ནང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་སྐོར་ལས་ འགྲེལ་བཤད་
བརྒྱབ་ནི་དང་ གསལ་སྟོན་འབད་ནི་ དེ་ལས་ ལག་ལེན་འཐབ་ནི།

༡༥.༢.༡ བཟ་དོན་དང་བརྐྱད་འབྲེལ་ལྷན་ཁག་གིས་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་དང་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་ངོ་ཚབ་(ངོ་རྒྱུང་དང་ ཚོགས་པ་)ཚུ་གིས་
སྐོར་སྡེ་མི་མང་བཟ་བརྐྱད་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་
འགྲེལ་བཤད་རྒྱབ་ནི་དང་ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་རྒྱ་ཆས་དང་ བཟ་དོན་ཚུ་
ལག་ལེན་འཐབ་ནིའི་དོན་ལུ་ལམ་སྟོན་ཚུ་བཟོ་དགོ། །ལམ་སྟོན་དེ་གིས་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་ ཐོབ་དབང་དང་ བརྩི་མཐོང་ཚུ་ལུ་ཆ་
བཞག་བསྐྱེད་དགོ།

promoting use of alternative formats, captioning and sign language.

- 15.1.6 RGoB shall encourage mainstream media houses to advocate integration and inclusion of persons with disabilities.

15.2 Portrayal, Depiction, and Use of Persons with Disabilities in the Media

- 15.2.1 The MoIC in collaboration with relevant agencies, and representatives of persons with disabilities (individuals and associations) shall develop guidelines for the portrayal of Persons with Disabilities, and use of associated materials and information by the private and public media. The guidelines shall ensure that the rights and dignity of the persons with disabilities are upheld.

༡༤. ལམ་སྲོལ་དང་ ཚོས་ཕྱོགས་ སྲོ་འཆམ་ དལ་ཁོམ་ དེ་ལས་ ཟུང་རིགས་ ལས་སྒྲ།

སྐད་ཡིག་དང་ལམ་སྲོལ་ དེ་ལས་ མི་སྲེའི་བར་ཆད་ཚུ་གིས་ བྱམ་མོང་མ་ཡིན་པའི་ ཟུང་
རིགས་ཀྱི་སྲོགས་གྲུབ་དེ་ ཁོངས་གཏོགས་དང་ མཐུན་འགྱུར་ཐབས་བྱས་ཀྱི་དོན་ལུ་ ལྷན་
དུ་འཕགས་པའི་ཐབས་ལམ་ཅིག་ཡིན། དེ་གིས་ཡང་མ་ཚད་ མི་རྣམས་ཀྱན་གྱིས་ ཆ་གནས་
ཡོད་པའི་ ཟུང་རིགས་ཀྱི་ཡོངས་གྲགས་དང་ དེ་གི་ ཕྱི་གཟུགས་དང་ མི་སྲེ་དཔལ་འབྱོར་
གོང་འཕེལ་གྱི་ཁེ་ཕན་དེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་ལུ་ ཁོངས་གཏོགས་དང་ ཕན་བདེ་
འབྱུང་བའི་ མཐའ་སྐྱོང་ལག་ཆས་སམ་ ཐབས་ལམ་ དྲག་ཤོས་ཅིག་ཡིན། གཤམ་གསལ་
གནད་དོན་ཚུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་ལུ་ ཟུང་རིགས་དང་ ཚོས་ཕྱོགས་ དལ་དུས་
དེ་ལས་ གསར་གཏོད་མཐའ་སྐྱོང་གི་དོན་ལུ་ གོས་འཆམ་ཅན་གྱི་སྲིད་བྱས་ཀྱི་ཐབས་ལམ་
ཅིག་ཡིན།

༡༤.༡ གཞི་རྟེན་མཐུན་ཉེན་སྲོད་ཚུགས་པ་དང་ ཐོབ་ཚུགས་པ།

༡༤.༡.༡ འབྲུག་གཞུང་གིས་ ད་ལྟོ་ཡོད་པའི་ གཞི་རྟེན་མཐུན་ཉེན་ཚུ་ལུ་ འོས་
ལྷན་ལེགས་བཅོས་དང་ གཞི་རྟེན་མཐུན་ཉེན་གསར་པ་ཚུ་ནང་ ཀྱན་
མཐུན་བཟོ་བཀོད་ཚུ་ ཆ་འཛོག་གནང་ཐོག་ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་
ངོམ་ཚུ་ མི་སྲེའི་ལྷ་ཁང་དགོན་སྲེ་ཚུ་ མཇལ་བར་འགྲོ་ཚུགས་པའི་གོ་
སྐབས་བཟོ་གནང་དགོ།

༡༤.༡.༢ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་ལུ་ གོ་སྐབས་ལེགས་
བཅོས་ལུ་ དམིགས་ཏེ་ ཐབས་ལམ་གཞན་གྱི་རིགས་ལུ་ གཙོ་རིམ་

16. Participation in Cultural, Spiritual, Recreation, Leisure and Sport activities

The unique ability of sports to transcend linguistic, cultural and social barriers makes it an excellent platform for strategies of inclusion and adaptation. Furthermore, the universal popularity of sport and its physical, social and economic development benefits make it an ideal tool for fostering the inclusion and well-being of persons with disabilities. The following are the proposed policy intervention for fostering sports, spiritual, leisure and recreation for persons with disabilities:

16.1 Access

16.1.1 The RGoB shall improve access for persons with disabilities to the community monasteries by making reasonable modifications to the existing and incorporating universal design in new structures.

16.1.2 The RGoB shall accord priority or adopt other

དང་ ཚའཇོག་གནང་དགོས་མཚན་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ ལམ་སྲོལ་
 དུས་སྟོན་ལས་རིམ་ ཚེས་བཅུ་དང་ རང་ལུགས་ཀྱི་ཚེད་རིགས་ལས་
 རིམ་ཚུ་ནང་བཅའ་མར་གཏོགས་ཚུགས་ཐབས་ཀྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་གནང་དགོ།
 འདི་ནང་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ རྟོན་སའི་ཁོངས་དང་སྐྱུ་
 འཁོར་བཞག་ས་ ག་སྐྱིག་འབད་ནི་ཚུ་ཚུད་པ་ཨིན།

༡༤.༡.༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ ད་ལྟོ་ཡོད་པའི་ ཚེད་རིགས་དང་ རྩོམ་ཚུ་མཐུན་
 རྒྱུ་གི་གཞི་བཞག་ཚུ་ལུ་ འོས་ལཱ་ལེགས་བཅོས་དང་ གཞི་རྟེན་མཐུན་
 རྒྱུ་གསར་པ་ཚུ་ནང་ ཀུན་མཐུན་བཟོ་བཞག་ཚུ་ ཚའཇོག་གནང་ཐོག་
 ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་དོན་ཚུ་གིས་ རྩོད་བཏུབ་པའི་གོ་སྐབས་བཟོ་
 གནང་དགོ།

༡༤.༡.༤ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ རྩོམ་གྲུ་ཁག་ནང་ རྩོམ་གྲུའི་ཚེད་རིགས་ལས་
 རིམ་དང་ གསོ་བ་དང་ ལུས་སྦྱོང་ཤེས་ཡོན་ཚུ་ནང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་
 ཚུ་གི་དགོས་མཁོ་དང་འབྲེལ་མཐུན་ཡོད་པ་སྟེ་བཟོ་དགོ།

༡༤.༡.༥ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་དོན་ཚུ་གིས་ ཚེད་རིགས་ཀྱི་
 དུས་སྟོན་ལས་རིམ་ཚུ་ནང་ བཅའ་མར་གཏོགས་བཅུག་ནིའི་ མི་སྡེའི་
 མཐོ་ལུགས་འགྲུར་བ་བཏང་ཐབས་ལུ་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྟེ་ཚུ་གིས་ གོ་
 བ་བརྟེན་སྟོན་དང་ བསྐྱུལ་བྱུང་བསྐྱབ་སྟོན་ལས་རིམ་ཚུ་ གོང་འཕེལ་
 གཏང་ནི་ལུ་རྒྱབ་སྐྱོར་གནང་དགོ།

measures to improve access for persons with disabilities and their assistants attending cultural festivals and events such as, tshechus and traditional games. These could include providing designated areas for sitting and parking for persons with disabilities.

16.1.3 The RGoB shall improve access for persons with disabilities by making reasonable modifications to existing sports and recreational facilities and also by integrating universal designs in new facilities.

16.1.4 The MoE shall integrate disability needs into school sports programme and Health and Physical Education in schools.

16.1.5 The RGoB shall support relevant agencies in promoting awareness and advocacy to change the perception of the society towards participation of the persons with disabilities in sporting events.

༡༤.༢ ��ྐལ་གཏོགས།

༡༤.༢.༡ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གིས་ ལམ་སྲོལ་དང་
དུས་སྟོན་ལས་རིམ་ དཔེར་ན་ ཚོས་བཅུ་ རང་ལུགས་ཀྱི་ཕྱི་རིགས་ཚུ་
ནང་ གྲལ་གཏོགས་ཀྱི་གོ་སྐབས་ གོང་འཕེལ་བཏང་གནང་དགོ།

༡༤.༢.༢ འབྲུག་གཞུང་གིས་ ཞམ་སྲུ་དང་ བུམ་ཚུ་བཅུས་པའི་ དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གིས་ ཕྱི་རིགས་དང་ སློ་འཆམ་ལས་སྣ་ཚུ་ནང་ གྲལ་
གཏོགས་ཀྱི་གོ་སྐབས་ གོང་འཕེལ་བཏང་གནང་དགོ།

༡༤.༢.༣ འབྲུག་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚོགས་ཚུང་གིས་ རྫོང་ཁག་གནས་རིམ་ནང་
དམིགས་བསལ་དུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ འབྲེལ་བ་
ཡོད་པའི་ ཕྱི་རིགས་དང་ སློ་འཆམ་ལས་སྣ་ཚུ་ འགོ་འབྲེན་འཐབ་
ཐོག་ལས་གོང་འཕེལ་བཏང་དགོ།

༡༤.༢.༤ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གིས་ རྒྱལ་ཡོངས་དང་
རྒྱལ་སྤྱིའི་ཕྱི་རིགས་དུས་སྟོན་ལས་རིམ་ཚུ་ནང་ བཅའ་མར་གཏོགས་ནི་
ལུ་རྒྱབ་སྐྱོར་གནང་དགོ།

༡༤.༣ གཙུག་སྡེ་དང་འབྲེལ་བའི་གྲྭ་སྤྱི།

༡༤.༣.༡ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་སྡེ་ག་ར་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་
དོན་ལུ་ ཕྱི་རིགས་དང་འབྲེལ་བའི་སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི་ དེ་ལས་
ལས་རིམ་ཚུ་གོང་འཕེལ་བཏང་དགོ།

16.2 Participation

- 16.2.1 The RGoB shall promote the participation of persons with disabilities in cultural festivals and events, such as tshechus and traditional games.
- 16.1.2 The RGoB shall promote the participation of persons with disabilities including women and girls in all sporting and recreational activities.
- 16.1.3 The BPC shall organize and promote sporting and recreational activities specifically for persons with disabilities such as para sports at Dzongkhag level.
- 16.1.4 The RGoB shall support participation of persons with disabilities in national and international sporting events.

16.3 Institutional Arrangement

- 16.3.1 All relevant agencies shall develop sports and games related polices, plans, and programmes for persons with disabilities.

༡༤.༣.༡ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མི་ངོམ་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ལུས་རྩལ་ ཕྱིད་རིགས་དང་
 འབྲེལ་བའི་ སྲིད་བྱུས་དང་ འཆར་གཞི་ དེ་ལས་ ལས་རིམ་ཚུ་ལག་
 ལེན་འཐབ་ནིའི་འགན་ཁུར་ འབྲུག་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚོགས་ཚུང་དང་
 འབྲེལ་ཡོད་མཐུན་ཚོགས་ཚུ་ དེ་ལས་ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་དང་ གསོ་
 བའི་ལྷན་ཁག་ ཞི་བའི་མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་ཚུ་གིས་འབག་དགོ།

༡༥. སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི།

དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་མི་ངོམ་ཚུ་ ཁོ་ར་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་གོས་ཐག་བཅད་ནི་དང་དེའི་བྱ་
 རིམ་ཚུ་ནང་བཅའ་མར་གཏོགས་བཅུག་ནི་འདི་ག་ནི་བ་གལ་ཆེ། འབྲུག་གཞུང་གི་ཁ་ཐུག་
 ལས་སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི་ དེ་ལས་བཅའ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པ་ཚུ་ ག་ཅི་ར་བཅུམ་རུང་
 དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་ ཁོང་རའི་བཟའ་ཚང་ དེ་ལས་ངོ་ཚབ་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་འབྲེལ་བ་
 དང་གྲུལ་གཏོགས་ཐོག་ལས་བཅུམ་དགོཔ་ཨིན།

༡༥.༡ གྲུལ་གཏོགས།

༡༥.༡.༡ ལས་སྡེ་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་ཁྲིམས་ལུགས་དང་
 སྲིད་བྱུས་ དེ་ལས་ ལས་རིམ་ཚུ་བཅུམ་ནི་དང་ལག་ལེན་འཐབ་ནིའི་བྱ་
 རིམ་ཚུ་ནང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་དང་ ཡང་ཅིན་ ཁོང་རའི་ངོ་ཚབ་ཚུ་
 དང་གཅིག་ཁར་གོས་བསྐྱུན་འབད་ནི་དང་གྲུལ་གཏོགས་འབད་ནི་ལུ་
 སེམས་བྱུགས་བསྐྱེད་བཅུག་དགོ།

16.3.2 The BPC and its associated federations, the MoE, MoH, and CSOs shall be responsible for the implementation of all sports and games related policies, plans, and programmes for persons with disabilities.

17. Policy and Planning

It is imperative that persons with disabilities are included in all decisions and process that affect them. The Royal Government of Bhutan will consult persons with disabilities or their representatives in the development and implementation of any legislation, policies and programmes, and in other decision-making processes concerning issues relating to persons with disabilities.

17.1 Participation

17.1.1 All agencies shall ensure that persons with disabilities and/or their representatives are consulted and encouraged to participate in making plans, policies, and decisions.

- ༡༧.༡.༡ ས་གནས་གཞུང་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་ཁྲིམས་
 ལུགས་དང་འཆར་གཞི་བརྩམ་ནི་དང་གོས་ཐག་ཚད་ནིའི་བྱ་རིམ་ཚུ་ནང་
 དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུའི་ཚོགས་པ་ཚུ་ གྲལ་གཏོགས་འབད་བཅུག་དགོ།
- ༡༧.༡.༢ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨམ་སྲུ་དང་ན་གཞོན་བྱམ་ཚུ་
 འགོ་ཁྲིད་པ་དང་གོས་ཐག་ཚད་མི་ཅིག་སྟེ་ གྲལ་གཏོགས་འབད་ནིའི་
 སེམས་ལུགས་བསྐྱེད་བཅུག་དགོ།
- ༡༧.༡.༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨམ་སྲུ་དང་ན་གཞོན་བྱམ་ཚུ་
 གི་ དགོས་མཁོ་ཚུ་ མཉམ་སྦྲིགས་འབད་དེ་ གོང་འཕེལ་གྱི་སྲིད་བྱུས་
 དང་འཆར་གཞི་ཚུ་ནང་ཚུད་ཡོད་པ་ངེས་བརྟན་བཟོ་དགོ།
- ༡༧.༡.༤ ས་གནས་གཞུང་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་ཚོགས་པ་ཚུ་དང་
 དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་ཚོགས་པ་ དེ་ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་
 དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་འབྲེལ་འབད་དེ་ འཆར་གཞི་བརྩམ་ནི་དང་གོས་
 ཐག་ཚད་ནིའི་བྱ་རིམ་ཚུ་ནང་ གྲལ་གཏོགས་འབད་དགོཔ་ ལག་ཆེ་བའི་
 རྒྱུ་ལས་གོ་བ་བརྩ་སྤོད་འབད་དགོ།
- ༡༧.༡.༥ རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་ རྒྱལ་ཡོངས་
 ཀྱི་སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི་ཚུ་བརྩམ་ད་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་
 ཚོགས་པ་ཚུ་དང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་ཚོགས་པ་ དེ་ལས་
 དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ གྲལ་གཏོགས་འབད་བཅུག་དགོ།
- ༡༧.༡.༦ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨམ་སྲུ་དང་ན་གཞོན་བྱམ་ཚུ་
 ཞལ་འཛོམས་ཚུ་ནང་ གྲལ་གཏོགས་འབད་བཅུག་ནི་ལུ་ཐབས་ལམ་

- 17.1.2 Local governments shall involve Disabled People's Organisations, organisations associated with persons with disabilities and persons with disabilities and/or their representatives in planning and decision making.
- 17.1.3 The RGoB shall encourage the participation of women and girls with disabilities as leaders and decision makers.
- 17.1.4 The RGoB shall ensure that the needs of women and girls with disabilities are mainstreamed in all development policies and plans.
- 17.1.5 Local governments in collaboration with Disabled People's Organisations, organisations associated with persons with disabilities, persons with disabilities shall create awareness on importance of participation in planning, policy and decision making.
- 17.1.6 The GNHC shall ensure Disabled People's Organisations, organisations associated with persons with disabilities, and persons with disabilities are involved in formulation of national plans and policies.
- 17.1.7 RGoB shall develop innovative mechanisms to involve participation of persons with disabilities

བཏོན་དགོ། དེ་ཡང་ འཕྲུལ་རིག་ལག་ལེན་འཐབ་སྟེ་གྲུལ་གཏོགས་
འབད་བཅུག་ནི་དང་ ཡང་ཅིན་ ཞལ་འཛོམས་སྐབས་སྟེ་ཚན་བཟོ་ཐོག་
ལས་ གྲུལ་གཏོགས་འབད་བཅུག་དགོ།

༡༧.༡.༥ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི་
བཅུམ་ནི་དང་ གྲོས་ཐག་ཚད་ནིའི་བྱ་རིམ་ཚུ་ནང་ གྲུལ་གཏོགས་འབད་
ཚུགས་ནི་ལུ་ མ་དངུལ་ངེས་བཟླ་བཟོ་དགོ།

༡༥. སྲིད་དོན་ནང་གྲུལ་གཏོགས།

མི་ཁུངས་ཅིག་སྟེ་ བརྗེ་འཛོག་འབད་དེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གིས་ཚོགས་རྒྱུན་བཅུགས་ནི་
ལུ་དཀའ་ངལ་ཡོད་མི་ཚུ་སེལ་ཏེ་ ཚོགས་རྒྱུན་བཅུགས་ནིའི་དབང་ཚད་སྲོད་དགོཔ་ཨིན།
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གིས་ སྲིད་དོན་དང་ མི་མང་གི་གྲོས་ཚོགས་ནང་ དོན་སྲིད་ཅན་སྟེ་
གྲུལ་གཏོགས་འབད་ཚུགས་ནི་ལུ་ མཐུས་མི་བཅག་འཐུ་འབད་དེ་ ཐད་ཀར་དུ་མི་ངོ་རང་
རྒྱུ་ལུ་རྒྱབ་སྐྱོར་དང་ ཡང་ཅིན་ གཞུང་གིས་འཕྲོད་མཐུད་དེ་རང་ ལག་འགན་འབག་དགོཔ་
ཨིན།

༡༥.༡ སྲིད་དོན་ནང་གྲུལ་གཏོགས་གོ་སྐབས།

༡༥.༡.༡ འབྲུག་གི་བཅག་འཐུ་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ དབང་པོ་
སྐྱོན་ཅན་ཨམ་སྲུ་དང་ན་གཞོན་བུམོ་ཚུ་ བཅག་འཐུའི་བྱ་རིམ་ནང་ གྲུལ་
གཏོགས་འབད་ནིའི་སེམས་ལྷུགས་བསྐྱེད་བཅུག་དགོ།

including women and girls with disabilities in meetings. This could include use of technology or simple mechanisms such as focus groups discussion.

17.1.8 The RGoB shall ensure adequate financial resources to promote participation of persons with disabilities in planning, policy and decision making.

18 Political Participation

When barriers are removed, voters with disabilities are afforded their full rights as citizens. The government, in order to continue to guarantee persons with disabilities the ability to effectively participate in political and public life on equal basis with others, directly or through a freely chosen representatives, including the right and opportunity for persons with disabilities to vote and be elected, should consider the following:

18.1 Access

18.1.1 The ECB shall encourage the participation of persons with disabilities including women and girls with disabilities in the election process.

༡༥.༡.༢ འབྲུག་གི་བཙག་འཇུ་ལྟན་ཚོགས་ཀྱིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གིས་
བཙག་འཇུའི་བྱ་རིམ་ནང་ གཤམ་གཏོགས་ཡར་སང་འབད་ནི་འོ་དོན་ལུ་
ཐབས་ཤེས་བཟོ་དགོ།

༡༥.༡.༣ འབྲུག་གི་བཙག་འཇུ་ལྟན་ཚོགས་ཀྱིས་ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་སྡེ་ཚུ་
དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་འབྲེལ་འབད་དེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ མིད་
ཚོགས་ཀྱི་འདེམས་ངོ་སྟེ་འཐོན་ནི་ལུ་ རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་དེ་ ཡར་འཇུགས་
བཏང་དགོ།

༡༥.༡.༤ འབྲུག་གི་བཙག་འཇུ་ལྟན་ཚོགས་ཀྱིས་ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་སྡེ་ཚུ་
དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་འབྲེལ་འབད་དེ་ ཚོགས་རྒྱུན་བཟུགས་སའི་ས་སྐོ་
ཚུ་ནང་ བཙག་འཇུའི་འཕུལ་ཆས་དང་ཅ་ཆས་ཚུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་
གིས་ ཐོབ་སྐྱོད་འབད་ཚུགས་པ་བཟོ་དགོ།

༡༥.༡.༥ འབྲུག་གི་བཙག་འཇུ་ལྟན་ཚོགས་ཀྱིས་ བཙག་འཇུའི་བྱ་རིམ་སྐབས་ལུ་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ དགོས་མཁའི་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱིན་དགོ།

༡༥.༡.༦ འབྲུག་གི་བཙག་འཇུ་ལྟན་ཚོགས་ཀྱིས་ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་སྡེ་ཚུ་
དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་འབྲེལ་འབད་དེ་ བཙག་འཇུའི་བྱ་རིམ་ནང་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ཁོང་རང་གིས་ གོས་ཐག་ཚོད་ནི་འོ་ནང་ རྒྱབ་སྐྱོར་
འབད་དགོ།

༡༥.༡.༧ འབྲུག་གི་བཙག་འཇུ་ལྟན་ཚོགས་ཀྱིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཨམ་སྤུ་དང་
ན་གཞོན་བུམོ་ཚུ་ མིད་དོན་གྱི་བྱ་རིམ་ནང་ གཤམ་གཏོགས་འབད་ནི་འོ་
སེམས་འཇུགས་བསྐྱེད་བཟུག་དགོ།

- 18.1.2 The ECB shall develop strategies to increase the participation of persons with disabilities during election process.
- 18.1.3 The ECB in collaboration with relevant agencies shall support and promote persons with disabilities being politicians.
- 18.1.4 The ECB in collaboration with relevant agencies shall ensure all polling stations, voting devices and materials are accessible to persons with disabilities.
- 18.1.5 The ECB shall provide necessary assistance and support to all persons with disabilities during election process.
- 18.1.6 The ECB in collaboration with other agencies shall make efforts to provide supported decision making during electoral process.
- 18.1.7 The ECB shall encourage participation of women and girls with disabilities in the political process.

༡༥.༡.༡ འབྲུག་གི་བཙག་འཇུ་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ བཙག་
འཇུ་འི་བྱ་རིམ་ནང་ གྲུ་གཏོགས་འབད་ནི་འི་སེམས་ཤུགས་བསྐྱེད་
བཅུག་ནི་འི་དོན་ལུ་བཙའ་ཡིག་དང་སྒྲིགས་གཞི་ཚུ་ བསྐྱར་ཞིབ་འབད་
དགོ།

༡༥.༡.༢ འབྲུག་གི་བཙག་འཇུ་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་ བཙག་འཇུ་དང་འབྲེལ་བའི་རྒྱུ་
བསྐྱུགས་དང་ གསལ་བསྐྱུགས་ཚུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གིས་ ཏྲ་གོ་
ཚུ་གསལ་བའི་སྐད་ཡིག་ ཡང་ན་ ལག་བཟུམ་ཁ་སྐད་ དེ་ལས་ཐོས་སྐྱོ་
འབྲུར་ཡིག་ ཁ་ཡིག་ ཡིག་གུ་སྐྱོམ་ ལྷག་པ་ད་འཇུ་འོང་འོང་ཚུ་གིས་
ཐོག་ལས་བཟུ་སྐྱོད་འབད་དགོ།

༡༤. མ་དངུལ།

དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ དགོས་མཁའི་རྒྱུ་སྐྱོར་དང་ཞབས་ཏོག་སྐྱོད་ནི་འི་དོན་ལུ་
གོང་འཕེལ་གྱི་ལས་རིམ་ཚུ་ནང་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ལས་རིམ་ཚུ་ཚུད་དགོཔ་ལག་ཆེ་བའི་
ཁར་ ལས་རིམ་འདི་ཚུ་ལུ་མ་དངུལ་ཡང་ ལངམ་སྤེ་བཞག་དགོཔ་ཨིན།

༡༤.༡ མ་དངུལ་ཐོབ་སྐྱོད།

༡༤.༡.༡ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་འཆར་གཞི་དང་སྲིད་བྱུས་
ལག་ལེན་འཐབ་ནི་འི་དོན་ལུ་ འཆར་དངུལ་ལངམ་སྤེ་ དེས་བརྟེན་བཟོ་
དགོ།

18.1.8 The ECB shall review rules and regulations (Act) to facilitate participation of persons with disabilities in election at all levels.

18.1.9 The ECB shall ensure that any public broadcasts/ announcement geared for persons with disabilities related to elections be made in formats that is accessible wherever possible (for example sign language, audio, braille, caption, large print and easy to read, etc.)

19 Finance

In order to ensure inclusive and necessary support services for persons with disabilities (including social protection aimed at the full inclusion of persons with disabilities), it is important for the development programme to include persons with disabilities, and ensure these programmes are adequately financed.

19.1 Access

19.1.1 The RGoB shall ensure adequate budget provision in implementing the plans and policies for persons with disabilities.

- ༡༩.༡.༢ ས་གནས་གཞུང་གིས་ རང་སོའི་ས་གནས་ནང་གི་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་
 གི་འཆར་གཞི་དང་སྲིད་བྱུས་ལག་ལེན་འཐབ་ནིའི་དོན་ལུ་ འཆར་དངུལ་
 ལངས་སྡེ་ རེས་བརྟེན་བཟོ་དགོ།
- ༡༩.༡.༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དངུལ་འབྲེལ་གྱི་གཙུག་སྡེ་ཚུ་དང་ མཉམ་འབྲེལ་
 འབད་དེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ དངུལ་འབྲེལ་དང་དངུལ་ཁང་གི་
 ཞབས་ཏོག་ཚུ་གི་ཐོབ་སྲོད་དང་གོ་སྐབས་ རེས་བརྟེན་བཟོ་དགོ།
- ༡༩.༡.༤ འབྲུག་གཞུང་གིས་ ལཱ་གཡོག་མེད་མི་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ དབང་པོ་
 སྐྱོན་ཅན་གྱི་འཐུས་བྱིན་དགོཔ་དང་ དེ་ཡང་ ཤེས་ཡོན་གྱི་དོན་ལུ་དང་
 ལཱ་གཡོག་འཚོལ་མི་ དེ་ལས་ འཚོ་ཐབས་གྱི་དོན་ལུ་ འཐུས་བྱིན་བྱིན་
 དགོ།
- ༡༩.༡.༥ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཚུ་ རོ་སྐྱོར་འབད་ནིའི་ལམ་ལུགས་
 བཟོ་དགོ་པའི་ཁར་ རང་འཚོའི་ལྷོགས་གྲུབ་མེད་མི་ ཡངན་ རང་མགོ་
 རང་འབྲོང་སྡེ་སྲོད་མ་ཚུགས་མི་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ཡང་ རོ་སྐྱོར་འབད་
 དགོ།
- ༡༩.༡.༦ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་བདག་དབང་ལུ་ཡོད་པའི་
 ཚོང་ལཱ་དང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་འཛིན་སྐྱོང་འཐབ་མི་ཚོང་ལཱ་ཚུ་ལུ་
 སྲོ་བ་སྐྱེད་ཐབས་གྱི་མཐུན་ཆེན་ཚུ་བྱིན་དགོཔ་ཨིན། དེའི་གྲུལ་ཁར་ འོས་
 ལྷན་གྱི་ཁྲལ་དགོངས་ཡངས་ ཡང་ཅིན་ གཞུང་དང་མི་མང་གི་ས་ཁོངས་
 ཚུ་ནང་ ཚོང་ལཱ་གི་དོན་ལུ་ས་སྐོ་བྱིན་ནི་ཚུ་ཡང་ཚུད་པ་ཨིན།

- 19.1.2 The LGs shall ensure adequate budget provision in implementing LG plans and policies for persons with disabilities.
- 19.1.3 The RGoB shall collaborate with financial institutions to ensure that persons with disabilities have equitable access and opportunities to all financial and banking services.
- 19.1.4 The RGoB shall provide reasonable disability allowance (Conditional Cash Transfer for Education and seeking employment and livelihood) for children with disabilities and persons with disabilities who are not employed.
- 19.1.5 The RGoB shall develop a system/framework to certify a person as disabled and also certify those persons with disabilities who are not capable of earning or living independently.
- 19.1.6 The RGoB shall provide appropriate incentives for businesses owned and run by persons with disabilities. These could include appropriate tax incentives, or providing space to persons with disabilities in government/public facilities.

༡༩.༡.༡ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ དགོངས་ལུ་
དངུལ་ཕོགས་དང་ ཉེན་བཙོལ་ཚུ་ཡར་ཤུགས་བཏང་དགོ།

༡༩.༡.༢ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དངུལ་འབྲེལ་གྱི་གཙུག་སྡེ་དང་ ལས་འཛིན་ དེ་ལས་
སྐྱེར་སྡེ་ཚུ་གིས་ ལས་འཛིན་དང་མི་དམངས་མཉམ་འབྲེལ་ལས་འགན་ཚུ་
འབག་པ་ད་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ཡང་ཕན་གོགས་འབད་དགོ་པའི་
སེམས་ཤུགས་བསྐྱེད་བཟུག་དགོ་པ་དང་ དམིགས་བསལ་གྱི་གསོག་
འཛིག་དང་ སྐྱོན་འགྲུལ་གྱི་ཞབས་ཏོག་ཡང་ཚུད་དགོ།

༡༩.༡.༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ རྒྱལ་ཡོངས་གྱི་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་སློ་གཏང་མ་
དངུལ་གཞི་བཟུགས་འབད་ནིའི་འོས་འབབ་བཟུ་དགོ་པ་དང་ འོས་འབབ་
ཡོད་པ་ཅིན་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཞབས་ཏོག་ཚུ་ཡུན་བརྟན་སྡེ་གནས་
ཐབས་ལུ་ སློ་གཏང་མ་དངུལ་གཞི་བཟུགས་འབད་དགོ།

༡༩.༡.༡༠ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུ་ཚུ་ མ་དངུལ་གྱི་དཀའ་
ངལ་ལས་བརྟེན་ཏེ་ ཤེས་ཡོན་སྤྱད་མ་ཚུགས་མི་ཚུ་ལུ་ མ་དངུལ་གྱི་རྒྱབ་
སྐྱོར་བྱིན་དགོ།

༡༩.༡.༡༡ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུ་འི་གྲངས་ཁ་དང་འཁྲིལ་ རང་སེའི་སྣོད་ཁྱིམ་
ནང་ར་ ཤེས་ཡོན་བྱིན་ནི་དང་འཁྲིལ་ཏེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་མངམ་སྡེ་
གསར་བཟུགས་འབད་བའི་སློབ་གྲྭ་ཚུ་ནང་ འབྲུག་གཞུང་གིས་ འཆར་
དངུལ་ཡང་ཁ་སྐོང་བྱིན་དགོ།

༡༩.༡.༡༢ རྫོང་ཁག་དང་ཁོམ་སྡེ་ཚུ་ནང་ལུ་ དམིགས་བསལ་གྱི་ཤེས་ཡོན་རྒྱ་སྐྱེད་
འབད་ཐབས་ལུ་ དམིགས་བསལ་གྱི་ཤེས་ཡོན་ཡོད་པའི་སློབ་གྲྭ་ཚུ་ནང་

- 19.1.7 The RGoB shall promote the institutionalization of disability pension and insurance Schemes for persons with disabilities.
- 19.1.8 The RGoB shall encourage financial institutions, corporate and private sectors to extend their corporate social responsibilities for the welfare of persons with disabilities including provision of special saving and loan schemes.
- 19.1.9 The RGoB shall explore and if found feasible institute a National Disability Trust Fund to ensure the services for persons with disabilities are sustainable.
- 19.1.10 The RGoB shall provide financial or other form of support to children with disabilities who face financial barrier to education.
- 19.1.11 The RGoB shall provide additional budget to schools enrolling students with disabilities based on the number of students with disabilities and home-based support service programme.
- 19.1.12 The RGoB shall provide adequate budget to schools with SEN programmes to enable them to extend special educational support to other

འབྲུག་གཞུང་གིས་ འཆར་དངུལ་ལངས་སྤྱི་བུ་དགོ།

༡༩༧༧༡༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ཕན་ལྗོངས་ཀྱི་འཕུལ་ཆས་
དང་ཅ་ཆས་ དེ་ལས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་དོན་ལུ་བཟོ་བསྐྱུན་འབད་
བའི་སྐུམ་འཁོར་ཚུ་མཁོ་སྐྱུབ་འབད་ཚུ་གས་ནི་ལུ་ དམིགས་བསལ་གྱི་
གནང་བ་དང་ ལཱ་དགོངས་ཡངས་ཚུ་བྱིན་དགོ།

༡༩༧༧༡༤ འབྲུག་གཞུང་གིས་ སླར་གྱི་སློབ་ལྷན་ཚུ་ནང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཨ་ལུ་
ཚུ་ལུ་ཤེས་ཡོན་བྱིན་ཚུ་གས་ནི་དེ་དོན་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ ཕན་
ལྗོངས་ཀྱི་འཕུལ་ཆས་དང་སློབ་སྟོན་ཅ་ཆས་ཚུ་ མཁོ་བསྐྱུབ་འབད་
ཚུ་གས་ནི་ལུ་དམིགས་བསལ་གྱི་གནང་བ་དང་སློབ་སྐྱེད་ཐབས་ཀྱི་མཐུན་
ཚུ་ཚུ་བྱིན་དགོ།

༡༩༧༧༡༥ འབྲུག་གཞུང་གིས་ གསོ་བའི་ཞབས་ཏོག་ལེན་མི་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་
ལུ་ ཟད་འགོ་གོང་ཚད་མར་ཕབ་ཐོག་ལས་བྱིན་དགོཔ་དང་ ཟད་འགོ་
ཐེབས་ཚུ་ གཞུང་གིས་བཏང་ནི་དེ་འོས་ལྷན་གྱི་ལམ་ལུགས་ཅིག་བཟོ་
དགོ།

༡༩༧༧༡༦ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་མི་དམངས་སྐྱེལ་འབྲེན་ཚུ་
ལུ་ གོང་ཚད་མར་ཕབ་འབད་ནི་དེ་ཐབས་ལམ་བཏོན་དགོ།

༡༩༧༧༡༧ འབྲུག་གཞུང་གིས་ སླར་སྤེལ་རང་རྒྱུ་གང་རུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་
ཚུ་གྱི་ ཚུད་རིགས་གོང་འཕེལ་བཏང་མི་དང་འགོ་འབྲེན་འཐབ་མི་ཚུ་ལུ་
སློབ་སྐྱེད་ཐབས་ཀྱི་མཐུན་ཚུ་གྱི་ཐབས་ལམ་བཏོན་གནང་དགོ།

schools within their Dzongkhag/Thromde.

- 19.1.13 The RGoB shall provide special approvals and tax or other incentives to procure or import assistive devices and technologies, mobility aids and vehicles designed for persons with disabilities.
- 19.1.14 Private schools shall be given appropriate fiscal or other incentive for enrolling children with disabilities and purchase of equipment/devices needed for teaching children with disabilities.
- 19.1.15 The RGoB shall come with suitable mechanisms to subsidize or cover the additional out of pockets costs associated with persons with disabilities accessing health services.
- 19.1.16 The RGoB shall introduce mechanisms to subsidize the cost of public transport for persons with disabilities.
- 19.1.17 The RGoB shall design appropriate incentives for private organisations/individuals engaged in promoting or implementing activities related to sports and games related to persons with disabilities.

༡༩.༡.༡༤ རྒྱལ་ཡོངས་ ཡང་ཅིན་ རྒྱལ་སྤྱིའི་གནས་ཚད་ནང་ རྒྱལ་ཁ་ཐོབ་མི་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ འབྲུག་གཞུང་གིས་ རོས་འཛིན་འབད་ནི་དང་
སློབ་བསྐྱེད་ཐབས་གི་འབྲུག་བྱིན་དགོ།

༣༠. མི་སྟོབས་དང་ ལྷོགས་གྲུབ་གོང་འཕེལ།

༣༠.༡.༡ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ སྤུས་ཚད་དང་ཕན་ལུས་ཅན་གི་ཞབས་ཏྲོག་སྟོན་
ཐབས་ལུ་ མི་སྟོབས་དང་ལྷོགས་གྲུབ་གོང་འཕེལ་གི་དོན་ལས་ རྒྱལ་
ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་གིས་ འགོ་
འབྲེན་དང་མཉམ་འབྲེལ་ དེ་ལས་ མཉམ་ཚུབ་འབད་དགོ།

༣༠.༡.༢ རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་གིས་ ཞི་
གཞུག་ལུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ གཅེས་སྐྱོང་དང་ འབྲེལ་བ་
འཐབ་ཚུགས་ནིའི་དོན་ལུ་ གོ་བ་བརྒྱུན་འབད་དགོ།

༣༠.༡.༣ རྒྱལ་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་དང་འབྲེལ་བའི་ གཞེང་བསྟོན་
ཚུ་དངོས་འཛིན་འབད་དགོཔ་དང་ གོ་བ་བརྒྱུན་འབད་དེ་ རྒྱབ་སྐྱོར་
འབད་དགོ།

༣༠.༡.༤ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ དམིགས་བསལ་གི་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གི་
སློབ་དཔོན་ཚུ་ གསར་བཙུགས་དང་ ལྷོགས་གྲུབ་གོང་འཕེལ་ དེ་ལས་
གཏན་བཞག་གི་ དུས་ཡུན་རིང་མོ་གི་ ཐབས་ལམ་ཅིག་བཟོ་དགོ།

༣༠.༡.༥ ཤེས་རིག་ལྷན་ཁག་གིས་ རྒྱལ་འཛིན་གཙུག་ལག་སློབ་སྡེ་དང་གཅིག་
ཁར་མཉམ་འབྲེལ་འབད་དེ་ སློབ་དཔོན་ཚུ་གིས་ སློབ་ཕྲུག་ཚུ་ སླབ་

19.1.18 The RGoB shall recognize and provide incentives for persons with disabilities who win awards in National/International events equally with other award winners.

20 Human Resource and Capacity Development

20.1.1 The GNHCS shall coordinate, cooperate and collaborate for development of human resources and capacity towards providing quality and effective services to persons with disabilities.

20.1.2 The GNHCS shall create awareness amongst all civil servants on how to care for and interact with Persons with Disabilities.

20.1.3 The RGoB shall identify champions and support advocacy campaign related to disability.

20.1.4 The MoE shall have a long-term strategy for recruitment, capacity development and retention of inclusive and special education teachers.

20.1.5 The MoE in collaboration with RUB shall enhance courses to train all teachers in teaching children

སྟོན་འབད་ཚུགས་ནི་ལུ་ སྟོན་སྟོང་སྟེལ་ཁང་ཚུ་ནང་གི་ སྟོན་ཚན་ཚུ་གྱ་
སྟེང་བཏང་དགོ།

༣༠.༡.༦ དམིགས་བསལ་གྱི་ཤེས་ཡོན་དགོ་པའི་ སྟོན་ཕྱག་ཚུ་ལུ་ དགོས་མཁོའི་
གྱ་བ་སྟོར་བྱིན་ཐབས་ལུ་ དམིགས་བསལ་གྱི་ལས་རིམ་ཡོད་པའི་སྟོན་གྱ་
དང་ དམིགས་བསལ་གྱི་སྟེལ་ཁང་ཚུ་ནང་ ཤེས་རིག་ལྟན་ཁག་གིས་
སྟོན་དཔོན་ལ་སྟོང་བྱིན་དགོ།

༣༠.༡.༧ ཤེས་རིག་ལྟན་ཁག་གིས་ གཞུང་དང་ སྐྱེར་གྱི་སྟོན་གྱ་ཚུ་ནང་ དབང་
པོ་སྟོན་ཅན་སྟོན་ཕྱག་ཚུ་གི་ སྟོན་དཔོན་ལུ་ ཆ་རོགས་འབད་མི་སྟོན་
དཔོན་ཚུ་ གསར་བཙུགས་དང་སྟོང་བཟུང་བྱིན་ནི་གི་ ལམ་ལུགས་ཅིག་
བཟོ་དགོ།

༣༠.༡.༨ དབང་པོ་སྟོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ དམིགས་བསལ་གྱི་ཞབས་རྟོག་སྟོན་ནིའི་དོན་
ལུ་ གསོ་བའི་ལྟན་ཁག་གིས་ ལྷན་རིག་གི་ལཱ་འབད་མི་ལང་མ་སྟེ་སྟོན་
དགོ།

༣༠.༡.༩ གསོ་བའི་ལྟན་ཁག་གིས་ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་སྡེ་ཚུ་དང་གཅིག་
ཁར་མཉམ་འབྲེལ་འབད་དེ་ དབང་པོ་སྟོན་ཅན་ཚུ་གཅེས་སྟོང་དང་
འབྲེལ་བ་འཐབ་ཚུགས་ནིའི་དོན་ལུ་ རང་སོའི་བཟང་ཚང་དང་ གཅེས་
སྟོང་པ་ཚུ་གི་ ལྷོགས་གྲུབ་གོང་འཕེལ་བཏང་དགོ།

༣༠.༡.༡༠ གསོ་བའི་ལྟན་ཁག་གིས་ མི་ཚེ་འཚོ་སྟོང་དང་ ཉམས་གསོ་གི་ཞབས་
རྟོག་སྟོན་མི་ ལྷན་རིག་པ་དང་ ལས་བྱེད་པ་ཚུ་གི་ འགོ་ཐོག་སྟོང་བཟུང་
དང་ འཕྲོ་མཐུད་ཤེས་ཡོན་གོང་འཕེལ་བཏང་དགོ།

with diverse needs in the schools through pre service teacher training institute.

- 20.1.6 The MoE shall provide additional teachers in schools with SEN Programmes and specialized institutes, to enable adequate support to student with special educational needs.
- 20.1.7 The MoE shall develop a system of recruiting and training teacher assistants both in government and private schools who will assist teachers in a classroom that has students with disabilities.
- 20.1.8 The MoH shall ensure availability of adequate number of professionals for provision of specialized services to persons with disabilities.
- 20.1.9 The MoH in collaboration with relevant agencies shall build capacities for individuals' family and caregivers on how to care for and interact with persons with disabilities.
- 20.1.10 The MoH shall promote the development of initial and continuing training for professionals and staff working in habilitation and rehabilitation services.

- ༣༠.༡.༡༡ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་ཞིབ་འཚོལ་
 ཚུ་ རྒྱབ་སྐྱོར་དང་འགོ་འདྲེན་འཐབ་དགོ།
- ༣༠.༡.༡༢ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ གསོ་བའི་ལས་བྱེད་པ་ཚུ་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་
 ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་ གོ་བ་བརྒྱུད་དང་སྐྱོང་བརྒྱུད་ཕྱིན་དགོ།
- ༣༠.༡.༡༣ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ གསོ་བའི་ལས་བྱེད་པའི་དོན་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་
 ཅན་གྱི་ཤེས་ཡོན་ཚུ་ མཐོ་རིམ་འོག་མ་དང་ འཕྲོ་མཐུད་ཤེས་ཡོན་ཚུ་
 ཅན་མཉམ་སྦྲིག་ལཱ་འབད་དགོ།
- ༣༠.༡.༡༤ འབྲུག་གཞུང་གིས་ ཨམ་སྐུ་དང་ན་གཞོན་བུམ་ཚུ་བརྩིས་ཏེ་ དབང་པོ་
 སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ སྐྱོང་བརྒྱུད་ལས་རིམ་ཚུ་དང་ ལྷན་རིག་གོང་འཕེལ་གྱི་
 གོ་སྐབས་འབྲུག་འབྲེལ་ཡོད་པ་ དེས་བརྟན་བཟོ་དགོ།
- ༣༠.༡.༡༥ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་སྐྱོང་བརྒྱུད་པའི་ལྷོགས་
 རྒྱབ་གོང་འཕེལ་བཏང་དགོ།
- ༣༠.༡.༡༦ འབྲུག་གཞུང་གིས་ གཞུང་དང་སྐྱེར་གྱི་ལས་སྡེ་ཚུ་ནང་ ལས་བྱེད་པ་ཚུ་
 གིས་ ཨམ་སྐུ་དང་ བུམ་ཚུ་བརྩིས་ཏེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་རྒྱབ་
 སྐྱོར་ཕྱིན་ཐབས་གྱི་ སྐྱོང་བརྒྱུད་ལས་རིམ་ཚུ་ གོང་འཕེལ་བཏང་དགོ།
- ༣༠.༡.༡༧ འབྲུག་གཞུང་གིས་ འགག་སྡེ་དང་བཙོན་ཁང་ནང་གི་ལས་བྱེད་པ་བརྩིས་
 ཏེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་བྱེད་ལཱ་ལས་ཀྱི་ལཱ་འབད་མི་ཚུ་ལུ་ འོས་ལྷན་གྱི་
 སྐྱོང་བརྒྱུད་ཚུ་རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་དགོ།
- ༣༠.༡.༡༨ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ རྒྱབ་སྐྱོར་དང་ རོ་ཚབ་

- 20.1.11 The MoH shall provide support and conduct research on areas related to disabilities.
- 20.1.12 The MoH shall provide disability related awareness and training program to healthcare workers.
- 20.1.13 The MoH shall integrate disability education into undergraduate and continuing education for all healthcare professionals.
- 20.1.14 The RGoB shall ensure equitable access and opportunities to training programs and professional advancement for persons with disabilities including women and girls.
- 20.1.15 The RGoB shall develop the capacity of the trainers training persons with disabilities.
- 20.1.16 The RGoB shall provide training programs for employers on how to support employees with disabilities including women and girls in both the private and civil sector.
- 20.1.17 The RGoB shall support appropriate training for those working in the field of administration of justice for persons with disabilities, including police and prison staff.
- 20.1.18 The RGoB shall provide support towards training

འབད་ཚུགས་མི་དོན་ལུ་ ཁྱིམ་སྡེ་དང་ ཁྱིམ་གྱི་སྐད་སྐྱར་པ་ཚུ་
གི་ སྤྱོད་བཟུང་གི་དོན་ལུ་རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་དགོ།

༢༠.༡.༡༧ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དང་ཁྱིམ་སྡེ་ལྟན་མཉམ་མི་ཚུ་ལུ་ སྤྱོད་བཟུང་
བྱེད་དགོ་པའི་ཁར་ ཨམ་སྐུ་དང་ བུམ་ཚུ་བཙུན་ཏེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་
ཚུ་གི་ དང་ཁྱིམ་སྡེ་ལྟན་སྐྱོང་ དེ་ལས་ ཚུད་གཞི་འཛིན་སྐྱོང་ནང་
འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་སྡེ་ཚུ་ལུ་ སྤྱོད་བཟུང་བྱེད་དགོ།

༢༠.༡.༢༠ ཨམ་སྐུ་དང་ བུམ་ཚུ་བཙུན་ཏེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ རྒྱུ་
རྒྱུ་ལྷན་པའི་སྤྱོད་བཟུང་དང་ རྒྱུ་རྒྱུ་གི་ལུ་ལས་དགོས་མཁོའི་རྒྱབ་
སྐྱོར་སྤྱོད་ཐབས་ལུ་ བྱེད་སྤྱོད་དང་སྤོལ་འཛིན་ལྷན་ཁག་གིས་ རྒྱུ་རྒྱུ་
གཞི་ལན་དང་འཛིན་སྐྱོང་གི་མི་ལས་བྱེད་པ་ཚུ་ལུ་ སྤྱོད་བཟུང་བྱེད་དགོ།

༢༠.༡.༢༡ བྱེད་སྤྱོད་དང་སྤོལ་འཛིན་ལྷན་ཁག་གིས་ སྤྱོད་བཟུང་ལྟན་དང་རྒྱུ་
རྒྱུ་ལྷན་འཛིན་སྐྱོང་དང་ གཞི་ལན་གི་དོན་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་
གཅེས་སྐྱོང་པ་ཚུ་གི་ རང་སྤོལ་རྒྱུ་རྒྱུ་ལྷན་ཁག་གི་དང་མར་ཕབ་ དེ་
ལས་ འཛིན་སྐྱོང་དང་གཞི་ལན་ཐབས་ལྷན་གི་སྤྱོད་བཟུང་བྱེད་དགོ།

༢༠.༡.༢༢ གཞུང་དང་སྤྱོད་བཟུང་ཁྱིམ་ཆ་ར་ནང་ གཞི་རྒྱུ་མཁོ་ཆས་གོང་འཕེལ་ནང་
འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་བཟོ་རིག་པ་ཚུ་དང་ བཟོ་བཞུགས་ དེ་ལས་ ཁག་
འབག་པ་ཚུ་གི་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ལུ་དགོས་མཁོའི་གཞི་རྒྱུ་མཁོ་ཆས་
བསྐྱབ་ཐབས་ལུ་ འབྲུག་གཞུང་གིས་ གོ་བ་བཟུང་སྤྱོད་འབད་དགོ།

༢༠.༡.༢༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ འཆར་གཞི་བཙུན་མི་ ཞིབ་དཔྱད་པ་ དང་ རྒྱ་
བདག་ བསྐྱེད་ལེན་ཞབས་ཏོག་གི་ལས་བྱེད་པ་ཚུ་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་

lawyers and interpreters to enable them to assist and represent persons with disabilities.

- 20.1.19 The RGoB shall train members of judiciary and other related agencies on administration of justice, provision of protection service and management of cases concerning persons with disabilities including those related to women, girls and children with disabilities.
- 20.1.20 The MoHCA shall train disaster response and management personnel on meeting the needs of persons with disabilities including women and girls before, during and after disasters.
- 20.1.21 The MoHCA shall provide training to persons with disabilities and their caregivers on individual planning, risk reduction, management and response for emergencies and disaster.
- 20.1.22 The RGoB shall conduct awareness workshops among engineers, architects, contractors, and all those involved in building infrastructure both in the private as well as public sectors on meeting the needs of the persons with disabilities with respect to disability friendly infrastructure.
- 20.1.23 The RGoB shall ensure planners, proprietors, managers, inspectors, frontline staff are trained

གྱི་འགོ་འགྲུལ་པ་ཚུ་ལུ་ རྒྱལ་སྐྱོད་དང་ འབྲེལ་བ་འཐབ་ཐངས་ དེ་ལས་
གཙམ་སྐྱོད་འབད་ནི་གི་སྐྱོད་བཟར་བྱིན་དགོ།

༢༠༡.༡.༢༤ འབྲུག་གཞུང་གིས་ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་སྡེ་ཚུ་དང་གཙམ་ཁར་མཉམ་
འབྲེལ་འབད་དེ་ དམིགས་བསལ་དུ་དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་འགོ་འགྲུལ་པ་
ཚུ་ལུ་ ཚ་རོགས་འབད་ཚུགས་ནིའི་དོན་ལུ་ གོ་བཟུམ་ལས་རིམ་ཚུ་འགོ་
འབྲེན་འཐབ་དགོ།

༢༠༡.༡.༢༥ འབྲུག་གི་བཙག་འཇུག་ཚོགས་ཀྱིས་ ཡམས་སྲུ་དང་ བུམ་ཚུ་བཙུམ་ཏེ་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ རྒྱུད་རིག་དང་ལྷན་པའི་བཙག་འཇུག་ཞབས་
ཏོག་གི་དོན་ལུ་ བཙག་འཇུག་དགོ་དཔོན་ཚུ་ སྐྱོད་བཟར་འབད་དགོ།

༢༠༡.༡.༢༦ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ ཞབས་ཏོག་སྲོད་ཚུགས་
ནི་ལུ་ བཟང་སྐྱོད་པ་ཚུ་ལུ་སྐྱོད་བཟར་བྱིན་དགོ་པ་དང་ བཟང་སྐྱོད་པ་ཚུ་
བསྐོ་བཞག་འབད་དགོ།

༢༠༡.༡.༢༧ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ ཡོངས་འབྲེལ་གྱི་ཐོག་
ལས་ ཞབས་ཏོག་ ཡང་ན་ བཟང་དོན་ཐོབ་སྲོད་ཀྱི་དོན་ལུ་ ཡོངས་
འབྲེལ་/འགྲུལ་འཕྲིན་/རིམ་ལུགས་བཟོ་མི་ཚུ་ལུ་ རྩོགས་གྲུབ་གོང་
འཕེལ་དང་ གོ་བཟུམ་ལས་རིམ་ཚུ་འགོ་འབྲེན་འཐབ་དགོ།

༢༠༡.༡.༢༨ འབྲུག་གཞུང་གིས་ ཡམས་སྲུ་དང་ བུམ་ཚུ་བཙུམ་ཏེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་
ཚུ་ལུ་ དགོས་མཁོའི་སྐྱོད་བཟར་བྱིན་ཚུགས་ནིའི་དོན་ལུ་ རྒྱུད་རིག་དང་
ལྷན་པའི་སྐོབ་སྐོབ་པ་དང་ ཚེད་རིགས་སྐོབ་དཔོན་སྲོད་ནིའི་རྒྱལ་སྐྱོད་
བྱིན་དགོ།

on supporting, interacting with, and caring for passengers with disabilities.

- 20.1.24 The RGoB in collaboration with relevant stakeholders shall conduct awareness and advocacy programmes focused on providing assistance to passengers with disabilities.
- 20.1.25 The ECB shall train Election Officials for provision of specialized services to persons with disabilities including women and girls with disabilities.
- 20.1.26 The RGoB shall train and appoint sign language interpreters for provision of services to persons with disabilities.
- 20.1.27 The RGoB shall support conduct capacity building and advocacy program for Web/mobile/application developers to make online services/information accessible to persons with disabilities.
- 20.1.28 The RGoB shall support provision of professional instructors and coaches for training persons with disabilities taking into consideration the needs of women and girls with disabilities.

༢༠.༡.༢༧ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་བརྟེན་དང་
གནས་ཚུལ་ཚུ་ བསྐྱེད་ ལེགས་བསྐྱར་ དེ་ལས་ རྒྱབ་སྐྱོལ་གྱི་དོན་
ལུ་ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་བྱེད་པ་ཚུ་ལུ་ སྐྱོང་བརྟེན་བྱིན་དགོ།

༢༡. གཞུང་མིན་ལས་ཚོགས་/མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་/དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་ཚོགས་པ།

གཞུང་མིན་ལས་ཚོགས་/མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་ཚུ་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་གཅིག་ཁར་ལུ་
འབད་ནི་དང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་ ལུ་འབད་ནི་གི་ཁྱད་རིག་ཡོད་པ་ལས་
གཞུང་མིན་ལས་ཚོགས་/མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་འབྲེལ་འབད་བ་ཅིན་
ཁོང་ཚུ་གི་ཁྱད་རིག་དང་ ལྷོགས་གྲུབ་ལས་བརྟེན་ཏེ་ གཞུང་ལུ་ཁོ་ཕན་ཡོད་པ་ཨིན། གཞུང་
མིན་ལས་ཚོགས་/མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་ཀྱིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་མི་ཚོ་ལེགས་བསྐྱར་ནང་
ལྷན་ཐབས་འབད་ཚུགས་པའི་འོས་འབབ་ཡོད་པ་ལས་ གཞུང་འཁོད་ཀྱི་ཐབས་ལམ་ཚུ་
གོས་འཆར་སྤུལ་མ་ཨིན།

༢༡.༡ རྒྱབ་སྐྱོང་དང་མཉམ་འབྲེལ།

༢༡.༡.༡ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ མིན་
བྱུས་དང་འཆར་གཞི་བརྟེན་ནི་ དེ་ལས་ ལས་རིམ་དང་ལས་འགྲུལ་ཚུ་
ལག་ལེན་འབབ་ནི་ལུ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་ཚོགས་པ་དང་ མི་སྡེ་
ལས་ཚོགས་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་ མཉམ་འབྲེལ་དང་ མཉམ་འབྲེལ་འབད་
དགོ།

20.1.29 The RGoB shall train relevant officials in the collection, processing and dissemination of data and information related to persons with disabilities.

21 NGOs/CSOs/Disabled People's Organisations

NGOs/CSOs have extensive expertise in working with and for persons with disabilities. Using a partnership strategy, the government can benefit from their expertise and capacity. The CSOs can supplement and complement the efforts of the government in improving the lives of persons with disabilities. They can also engage corporate partners, on behalf of persons with disabilities. For this the following interventions are proposed:

21.1 Support and Collaboration

21.1.1 The RGoB shall cooperate, collaborate and coordinate with Disabled People's Organisations and CSOs to develop policies and plans and to implement programs and projects related to persons with disabilities.

- ༢༡.༡.༢ གོ་བཟུང་ལས་རིམ་བརྩིས་ཏེ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་བྱ་སྤྲུལ་མ་བདེ་
 བའི་གནད་དོན་སེལ་ནིའི་བྱ་རིམ་ནང་ མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་ཚུ་གིས་ འབྲུག་
 གཞུང་ལུ་ལྷན་ཐབས་འབད་དགོ།
- ༢༡.༡.༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་ རྒྱལ་སྤྱིའི་ལས་
 རྒྱེ་དང་ རྒྱལ་ཁབ་ནང་འཁོད་ཀྱི་མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་དང་གཅིག་ཁར་
 མཐུན་འབྲེལ་བཟོ་ཚུགས་ནིའི་ལྷན་ཐབས་འབད་དགོ།
- ༢༡.༡.༤ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་ཚོགས་པ་ རོས་སྦྱོར་
 འབད་དགོ།

༢༢. གནས་སྤྱད་དང་བཟུང་དོན།

དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་མི་ཚེའི་ཉམས་གསོ་གི་ སྲིད་བྱུས་ འཆར་གཞི་དང་ལས་རིམ་ཚུ་
 བཟུམ་ནིའི་དོན་ལུ་ ཆ་གནས་ཡོད་པའི་ བཟུང་དོན་དང་གནས་ཚུལ་དགོ་པའི་ཁར་ གློ་གཏང་
 ཚུགས་པ་དང་ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ གནས་སྤྱད་དང་བཟུང་དོན་དགོ་པ་ཨིན། ཚད་ལྡན་གྱི་
 གནས་སྤྱད་འདི་གིས་ ལུང་ཚོགས་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་གནས་ཚད་ནང་ བྱད་པར་བཟུ་ཚུགས་པའི་
 ཁར་ སྲིད་བྱུས་ལག་ལེན་གྱི་གྲུབ་འབྲས་ཚུ་ཡང་ ལྷ་རྟོག་འབད་ཚུགས་པ་ཨིན། གློ་གཏང་
 དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་གནས་སྤྱད་དང་བཟུང་དོན་འདི་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་འཚོ་བ་དང་
 བདེ་སྲིད་ཡར་བྱུག་བྱུང་ཚུགས་པའི་ ཐབས་ལམ་དངོས་འཛིན་འབད་ཚུགས་པ་ཨིན།
 གནས་སྤྱད་དང་བཟུང་དོན་ཚུ་ བསྐྱེད་དང་འཛིན་སྐྱོང་གི་དོན་ལུ་ གཤམ་གསལ་གྱི་ཐབས་
 ལམ་ཚུ་གོ་ས་འཆར་སྤུལ་མ་ཨིན།

- 21.1.2 CSOs shall supplement the government initiatives to address issues on disability including creating awareness and advocacy.
- 21.1.3 The RGoB shall facilitate establishing linkages between International Agencies and local CSOs related to persons with disabilities.
- 21.1.4 The MoH shall certify “Disabled People’s Organisation”.

22 Data and Information

Valid, reliable and relevant disability data are essential for formulation of evidence-based disability and rehabilitation policies, plans, and programs. Standardization of data allows for regional and international comparisons, which in turn facilitates the monitoring of progress in the implementation and effectiveness of policies. Reliable and relevant data allow government and stakeholders to identify strategies needed to improve the health and well-being of persons with disabilities. The following interventions are proposed to streamline data collection and management:

༡༡.༡ གནས་སྤྱད་དང་བདེན་བསྟུ་ལེན་ རྒྱབ་སྐྱེལ་ དེ་ལས་ ལག་ལེན།

༡༡.༡.༡ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་ གནས་སྤྱད་དང་
བདེན་བསྟུ་ལེན་ རྒྱབ་སྐྱེལ་ དེ་ལས་ ལག་ལེན་འཐབ་ཐངས་ཀྱི་
སྒྲིགས་བཀོད་ ཡང་ན་ ལམ་ལུགས་ཅིག་བཟོ་དགོ་ འདི་ཡང་ ད་ལྟོ་
ཡོད་པའི་ཐབས་ལམ་གྱི་ཐོག་ལས་འབད་རུང་ཐུང་པ་ཡིན།

༡༡.༡.༢ འབྲུག་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་ གནས་སྤྱད་དང་
བདེན་བསྟུ་ལེན་འབད་མ་ད་དང་ རྒྱབ་སྐྱེལ་ དེ་ལས་ ལག་ལེན་
འཐབ་ད་ ཁོང་པའི་དབང་ཆ་དང་ ཚུལ་མཐུན་དགོ་པའི་ ཐབས་ལམ་
བཏོན་དགོ།

༡༡.༡.༣ འབྲུག་གཞུང་གིས་ རྒྱ་མཚན་དང་ལྡན་པའི་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་
འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་སྤྱི་བུས་དང་འཆར་གཞི་ དེ་ལས་ ལས་རིམ་ཚུ་
ཡོད་པ་ངེས་བརྟེན་བཟོ་དགོ།

༡༡.༡.༤ འབྲུག་གཞུང་གིས་ གཞུང་གི་ལས་སྡེ་དང་ མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་ཀྱི་བར་ན་
གཞུང་གི་ལས་སྡེ་དང་ མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་ཀྱི་ནང་འཁོད་ བདེན་བསྟུ་བརྗེ་
སོར་འབད་ཚུགས་པའི་ཐབས་ལམ་བཏོན་དགོ།

༡༡.༡.༥ འབྲུག་གཞུང་གིས་ འོས་ལྡན་གྱི་གནས་སྤྱད་དང་ རྒྱལ་སྤྱིའི་གནས་ཚད་
ནང་ རྒྱུ་ཕར་བཟོ་ཚུགས་པའི་གནས་སྤྱད་བསྟུ་ཞི་ལུ་ རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་
དགོ་པའི་ཁར་ གནད་དོན་མང་ཤོས་ཀྱི་ནང་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་
འབྲེལ་བའི་ཞིབ་འཚོལ་འབད་ཚུགས་པའི་གནས་སྤྱད་ ཡང་དུགས་
བཏང་དགོ།

22.1 Coordination, Collection, Processing, Dissemination, and Use of data and Information

- 22.1.1 The RGoB shall establish a mechanism/framework for coordination, collection, processing and dissemination of data and information related to persons with disabilities. This could be through the use of existing mechanisms.
- 22.1.2 The RGoB shall take appropriate measures to ensure that collection, processing, use, and dissemination of data on persons with disabilities are aligned with accepted norms and done in an appropriate manner which respects their rights and dignity.
- 22.1.3 The RGoB shall ensure evidence based decision making of plans, policies and programs related to persons with disabilities using available data.
- 22.1.4 The RGoB shall develop strategies for information sharing within and between government agencies and CSOs.
- 22.1.5 The RGoB shall support the collection of appropriate and internationally comparable data on disability, and promote multi-disciplinary research on disability.

- ༢༡.༡.༤ ལས་སྡེ་ག་ར་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་གནས་སྤྱད་ཚུ་
 དབང་པོ་སྐྱོན་གྱི་སྐྱོན་ཅན་གྱི་དབྱེ་བ་དང་རྒྱ་ཚན་ (འབྲེལ་བ་ཡོད་པ་ཅིན་)
 མོ་དང་མོ་གི་དབྱེ་བ་ དེ་ལས་ ལོ་ཚད་ཚུ་ཡོད་པའི་ གནས་སྤྱད་ཚུ་བསྐྱེ་
 རྟེ་བཞག་དགོ།
- ༢༡.༡.༥ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ གསོ་བ་དང་འབྲེལ་བའི་བད་དོན་ཚུ་ དབང་པོ་
 སྐྱོན་ཅན་གྱི་བད་དོན་ཚུ་ཚུད་དེ་ ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་དགོ།
- ༢༡.༡.༦ གསོ་བའི་ལྷན་ཁག་གིས་ འཕྲོད་བསྟེན་གྱི་ལྷ་ཞིབ་འབམས་ད་ དབང་པོ་
 སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ཡང་ གངས་བཅུགས་འབད་དེ་ དམིགས་བསལ་ཏུ་ དབང་
 པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་གི་འཕྲོད་བསྟེན་གྱི་དགོ་མཁོ་དང་ སྐབ་འབྲས་ཚུ་ལྷ་ཞིབ་
 འབད་དགོ།
- ༢༡.༡.༧ ལཱ་གཡོག་ལྷན་ཁག་དང་ མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་ དེ་ལས་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་
 རྟེ་ཚུ་གིས་ གནས་སྤྱད་བསྐྱེ་རྟེ་ ཏུ་ཐོག་བཟོ་དགོ་པའི་ཁར་ དབང་
 པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་དབྱེ་བ་ སྐྱོན་གྱི་རྒྱ་ཚན་ མོ་མོའི་དབྱེ་བ་ ལོ་ཚད་ ལཱ་
 གཡོག་གི་དབྱེ་བ་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་སྤྱོད་བདར་གྱི་ལས་རིམ་
 སྤྱོད་བདར་སྤོད་ཡོད་པའི་ཐོ་ཚུ་ཚུད་པའི་ ཁ་གསལ་བཀོད་དགོ།
- ༢༡.༡.༨ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ངོས་འཛིན་དང་ བད་གཞི་
 ངོས་འཛིན་ ཐོག་མའི་ཐབས་ལམ་དང་སྤྲོད་ཁང་ཆེ་བ་ནང་བཏང་དགོ་པའི་
 བྱ་རིམ་ཚུ་ ཏ་གོ་ཚུགས་པའི་ཁ་སྐད་དང་སྐད་ཡིག་ནང་སྡེ་ དམིགས་
 བསལ་གྱི་ཨ་ལུ་གོང་འཕེལ་དང་ཡར་བྲགས་གི་དོན་ལུ་ བཟའ་ཚང་/
 གཅེས་སྤྱོད་པ་ཚུ་ལུ་ ཏུ་ཐོག་གི་བད་དོན་ཚུ་ཁ་གསལ་སྡེ་སྤོད་དགོ།

- 22.1.6 All Agencies shall collect and maintain qualitative and quantitative disaggregated data on persons with disabilities including by disability type, cause of disability (if relevant), sex, and age.
- 22.1.7 The MoH shall ensure all health-related information are inclusive of persons with disabilities and are made available in accessible formats.
- 1.1.8 The MoH shall encourage inclusion of persons with disabilities in health care surveillance especially related to healthcare needs, barriers, and health outcomes for persons with disabilities.
- 22.1.9 The MoLHR, CSOs and other relevant agencies shall collect update and document disaggregated disability related data including by disability type, cause of disability, sex, age, employment type, trainings availed and training programs for persons with disabilities.
- 22.1.10 Relevant agencies shall provide timely and accurate information to families/caregivers about identification and diagnosis of disabilities, early intervention and referral processes, in accessible language, with clear focus on the child's development and capabilities.

११.१.११ འབས་ཏྲིག་སློང་མི་ག་ར་གིས་ ཡ་ལུ་དང་དབང་པོ་སློན་ཅན་ཚུ་གི་དོན་ལུ་
འབས་ཏྲིག་གི་བད་དོན་ཚུ་ བྱ་ཆེས་སྡེ་ བཟའ་ཚང་ག་ར་ག་ཅེས་སློང་པ་
ཚུ་གིས་ ཐོབ་ཚུགས་པ་བཟོ་དགོ།

११.१.१२ འབྲུག་ག་འུང་དང་ མི་སྡེ་ལས་ཚོགས་ཀྱིས་ དབང་པོ་སློན་ཅན་དང་
བཟའ་ཚང་ག་ཅེས་སློང་པ་ཚུ་ རང་སོའི་བསམ་འཆར་བརྗེ་སོར་འབད་ནི་
དང་ ཁོང་རའི་དགོས་མཁོ་དང་གོ་བདེ་སྤེལ་ནིའི་གོ་སྐབས་བྱིན་དགོ།

११.१.१३ འབྲུག་ག་འུང་གིས་ དབང་པོ་སློན་ཅན་ལུ་ལྷན་ཐབས་འབད་བའི་མི་
དམངས་སྤེལ་འདྲེན་གྱི་ཐོ་བསྟུ་ལེན་འབད་དགོ་པའི་ཁར་ དབང་པོ་
སློན་ཅན་གྱི་ཐོབ་སྲོད་ཀྱི་རྩིས་ཞིབ་གཞི་བཙུགས་འབད་དགོ།

११.१.१ॣ འབྲུག་གི་བཙག་འཇུག་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་ དབང་པོ་སློན་ཅན་ཚུ་གིས་
བཙག་འཇུག་གི་རིམ་ནང་གྲལ་གཏོགས་ཀྱི་གནས་སྟེན་དང་བད་དོན་བསྟུ་
ལེན་འབད་དེ་ བད་དོན་ཚུ་ཡང་ མིག་ཏུ་ལུ་སློན་པོག་མི་བརྩིས་ཏེ་
དབང་པོ་སློན་ཅན་ཚུ་གི་ ཐོ་མོའི་དབྱེ་བ་ ལོ་ཚད་ སློན་ཅན་གྱི་དབྱེ་བ་
ཚོགས་རྒྱན་བཙུགས་ས་ ཚོགས་རྒྱན་བཙུགས་ནིའི་འཕུལ་ཆས་དང་ཅ་
ཆས་ཁ་གསལ་བཀོད་དགོ།

- 22.1.11 All service providers shall ensure information about services for children and persons with disabilities is widely available to all families/caregivers.
- 22.1.12 The RGoB and CSOs/Disabled People's Organisations shall provide forums for families/caregivers to share information and advocate for their needs and the needs of persons with disabilities.
- 22.1.13 RGoB shall collect data information on accessibility of public transport and establish disability access audit system
- 22.1.14 The ECB shall collect data and information on participation of persons with disability in election disaggregated by gender, age and disability type, accessibility of polling stations, voting devices and materials for persons with disabilities including persons with visual impairment.

འཛིན་སྐྱོད།

༡༣. གཙུག་སྡེ་གྲ་སྒྲིག

སྲིད་བྱུས་འདི་ནང་གི་ཐབས་ལམ་ཚུ་ རོན་སྒྲིལ་ཅན་དང་ཡན་ལུས་ཅན་སྡེ་ལག་ལེན་འཐབ་
ནིའི་དོན་ལུ་ གཙུག་སྡེ་གི་གཞི་བཀོད་ཅིག་བཟོ་དགོས་ཡིན། གཙུག་སྡེ་གྲ་སྒྲིག་འབད་ཡོད་
མི་འདི་གིས་ ལས་སྡེ་ཚུ་གི་བར་ན་ མཉམ་འབྲེལ་ཡར་ཤུགས་བཏང་ནི་ཨིན་པའི་ཁར་ རང་
སོའི་ལས་རིམ་ཚུ་བསྐྱོམ་སྒྲིགས་འབད་ཚུགས་པ་ཨིན།

༡༣.༡ གཙུག་སྡེའི་གཞི་བཀོད།

༡༣.༡.༡ རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་འདི་
ལས་སྡེ་གཙོ་བོ་ཅིག་གཞི་བཙུགས་མ་འབདམ་ཚུན་ ལས་སྡེ་གཙོ་བོ་སྡེ་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་ སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི་ དེ་ལས་
ལས་རིམ་ཚུ་འགོ་འཛུལ་འཐབ་ནི།

༡༣.༢ སྲིད་བྱུས་ འཆར་གཞི་ དེ་ལས་ ལས་རིམ་ཚུ་བརྩམ་ནི་ མཉམ་འབྲེལ་དང་ ལག་ལེན

༡༣.༢.༡ རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་གིས་
སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི་ དེ་ལས་ ལས་རིམ་ཚུ་བརྩམ་ནི་དང་ བསྐྱར་
ཞིབ་ དེ་ལས་ བསྐྱར་བཅོས་དང་ལག་ལེན་འཐབ་ནི། དབང་པོ་སྐྱོན་
ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་ཚུ་ རྒྱལ་ཁབ་ནང་འཁོད་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་

Management

23. Institutional Arrangement

The overall institutional arrangement to implement this policy has to be designed to effectively and efficiently implement the policy measures stated in this policy. The institutional arrangement should also foster coordination and cooperation between different sectors and CSOs to have synergies from their efforts.

23.1 Institutional Set Up

23.1.1 The Gross National Happiness Commission Secretariat (GNHCS) shall serve as the Lead Agency to coordinate all disability related policy, plans and programs until such Lead Agency is established.

23.2 Formulation, Coordination and Implementation

23.2.1 The GNHCS shall coordinate the formulation, review, revision, and implementation of policies, plans, programs, networking and other developments related to disability issues both at national and

ནང་འབྲེལ་བ་འཐབ་ནི།

༢༣.༢.༡ རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་གིས་
འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་སྡེ་དང་ས་གནས་གཞུང་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་
མཉམ་འབྲེལ་འབད་དེ་ སྲིད་བྱུས་འདིའི་ལས་འཆར་ཚུ་ ལག་ལེན་འཐབ་
ནི།

༢༣.༣ ལས་ཚན་ཚུ་གི་འགན་ཁུར།

༢༣.༣.༡ ལས་ཚན་ཚུ་གིས་ ལས་སྡེ་གཙོ་དང་ འབྲེལ་ཡོད་ལས་སྡེ་ཚུ་དང་གཅིག་
ཁར་མཉམ་འབྲེལ་འབད་དེ་ སྲིད་བྱུས་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་
འཆར་དང་འཁྲིལ་ཏེ་ སྲིད་བྱུས་དང་འཆར་གཞི་ དེ་ལས་ ལས་རིམ་ཚུ་
བརྩམ་ནི།

༢༣.༣.༢ ལས་ཚན་དང་ས་གནས་གཞུང་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་
རང་སོའི་ལས་ཚན་གྱི་སྲིད་བྱུས་ འཆར་གཞི་དང་ལས་རིམ་ཚུ་ལག་ལེན་
འཐབ་དགོ།

༢༣.༤ འབྲེལ་མཐུན།

༢༣.༤.༡ རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་གིས་
དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་ཚུ་ལུ་ རྒྱབ་སྐྱོར་གྱི་ཞབས་ཏོག་སྲོད་ནི་ལུ་ ཤེས་ཡོན་
བརྗེ་སོར་དང་སྲུ་གས་གྲུབ་གོང་འཕེལ་གྱི་འབྲེལ་མཐུན་གཞི་བརྩུགས་
འབད་དེ་ཡར་བྱས་བཏང་དགོ།

international level.

23.2.2 The GNHCS in collaboration with relevant agencies and LGs shall coordinate formulation and implementation of the action plan for this policy.

23.3 Sectoral Responsibilities

23.3.1 Sectors shall formulate sectoral policies, plans, and programmes in collaboration with the lead and other relevant agencies in line with this policy and its associated action plan.

23.3.2 Sectors and LGs shall be responsible for implementing sectoral policies, plans, and programmes for persons with disabilities.

23.4 Networking

23.4.1 The GNHCS shall establish and enhance the network for knowledge sharing and capacity building in providing support services for persons with disabilities.

༡༣.༥ གྲོགས་རམ་འཚོལ་ནི།

༡༣.༥.༡ རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་དང་ ལས་
སྡེ་གཞན་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་གྱི་སྲིད་བྱུས་དང་ ལས་འཆར་ཚུ་
ལག་ལེན་འཐབ་ནིའི་དོན་ལུ་ གྲོགས་རམ་འཚོལ་ནིའི་དོན་ལུ་ ད་ལྟོ་
ཡོད་པའི་ལས་ལུགས་ཚུ་བསྟར་སྲོད་འབད་དགོ།

༡༣.༦ �གོ་བ་བད་སྲོད།

༡༣.༦.༡ རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་གིས་ དབང་
པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་ཚུ་གི་ གོ་བ་བད་སྲོད་བྱུ་སྲེལ་
གྱི་ལས་རིམ་ཚུ་ འགོ་འདྲེན་འཐབ་དགོཔ་དང་ རྒྱབ་སྐྱོར་འབད་དགོ།

༡༣.༦.༢ རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྐྱིད་དཔལ་འཛོམས་ལྷན་ཚོགས་ཡིག་ཚང་གིས་ འབྲེལ་
བ་ཡོད་པའི་ལས་སྡེ་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་འབྲེལ་འབད་དེ་ དབང་པོ་
སྐྱོན་ཅན་ ཁོང་རང་ཚུ་གིས་ མནོ་ལུགས་བསྟར་བཅོས་གྱི་དོན་ལུ་གོ་བ་
བད་སྲོད་འབད་དགོ།

༡༤. སྲིད་བྱུས་ལག་ལེན་འཐབ་ནི།

༡༤.༡.༡ སྲིད་བྱུས་དེ་ ལག་ལེན་འཐབ་ནིའི་དོན་ལུ་ ཅུས་ཚོད་དང་ གྲུབ་འབྲས་
གྱི་བད་སྲོད་ དམིགས་གཏང་ འགོ་བཙུགས་མཚམས་ དེ་ལས་ ལས་
སྡེ་གཙོ་བོ་དང་ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་སྡེ་ཚུ་ ཚུད་པའི་ལས་འཆར་
བཟོ་ནི་ཨིན།

23.5 Resource Mobilization

23.5.1 The GNHCS and other agencies shall follow existing procedures for the mobilization of adequate resources to implement the National policy for Person with Disability and the action plans.

23.6 Awareness and Advocacy

23.6.1 The GNHCS shall coordinate and support awareness and advocacy programs on disability issues.

23.6.2 The GNHCS in collaboration with other relevant agencies shall conduct awareness and sensitisation programmes to change the mind-set of persons with disabilities about themselves.

24. Implementation

24.1.1 An action plan will be developed to implement this policy with clear timelines, indicators, targets, baselines, lead and collaborating agencies.

༢༤.༡.༡ ལས་འཆར་དེ་ཡང་ ཏུས་ཡུན་སྤང་ཀྱི་ ཏུས་ཡུན་བར་མ་ དེ་ལས་ ཏུས་
ཡུན་རིང་མོ་གི་ནང་འཁོད་ནང་ལུ་ ག་ཅི་འབད་ཚུགས་ནི་ཨིན་ན་ དབྱེ་བ་
ཕྱེ་ཏེ་ཁ་གསལ་བཀོད་ནི་ཨིན།

༢༤.༡.༢ སྲིད་བྱུས་དེ་ རིམ་གྱིས་སླེ་ལག་ལེན་འབྲེལ་དགོཔ་མ་ཚད་ མ་དངུལ་
ཡོདཔ་མེདཔ་ལུ་འཁྲིལ་ནི་ དེ་ལས་ གཞུང་ལས་མ་དངུལ་གྱི་དགོས་
མཁོ་ཚུ་ཡང་བཀོད་དགོ།

༢༥. ལྷ་རྟོག་དང་དབྱེ་ཞིབ།

༢༥.༡.༡ སྲིད་བྱུས་གྱི་ལྷ་རྟོག་དང་དབྱེ་ཞིབ་དེ་ཡང་ ལས་སླེ་གཙོ་བོ་གིས་ བརྩམ་
མི་ལས་འཆར་དང་ འཁྲིལ་ནི་ཨིན།

༢༥.༡.༢ ལས་སླེ་གཙོ་བོ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་ འཆར་གཞི་
དང་ ལས་རིམ་ དེ་ལས་ སྲིད་བྱུས་ཚུ་ ཏུས་མཚམས་གྱི་ལྷ་རྟོག་དང་
དབྱེ་ཞིབ་འབད་དགོ།

༢༥.༡.༣ ལས་སླེ་ཚུ་གིས་ དབང་པོ་སྐྱོན་ཅན་དང་འབྲེལ་བའི་ རང་སོའི་འཆར་
གཞི་དང་ ལས་རིམ་ དེ་ལས་ སྲིད་བྱུས་ཚུ་ ཏུས་མཚམས་ལུ་ལྷ་རྟོག་
དང་དབྱེ་ཞིབ་འབད་དགོ།

༢༥.༡.༤ ལས་སླེ་ཚུ་གིས་ ལོ་བསྟར་གཞུང་སྐྱོང་མཚོག་བསྟུར་དང་འཁྲིལ་ཏེ་ རང་
སོའི་ལས་སྟུང་དང་ ལས་རིམ་ཚུ་གི་ཏུས་མཚམས་སུ་སྟུན་ཏུ་འབད་དགོ།

24.1.2 Actions will be segregated into what can be done in the short term, medium term, and long term.

24.1.3 Implementation shall be undertaken in a gradual manner and be contingent upon the availability of resources and state for finances of the government.

25. Monitoring and Evaluation

25.1.1 The monitoring and evaluation of the policy will be based on the implementation of the action plan developed by the lead agency.

25.1.2 The lead agency shall conduct periodic monitoring and evaluation of plans, programs, and policies related to persons with disabilities.

25.1.3 Sectors shall conduct periodic monitoring and evaluation of their own plans, programs and activities related to persons with disabilities.

25.1.4 Sectors shall periodically report on the progress of implementation of programs and activities based on Annual Performance Agreement.

༡༤. བསྐྱར་ཞིབ་དང་བསྐྱར་བཟོ།

༡༤.༡.༡ ལས་སྡེ་གཙོ་གིས་ འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ལས་སྡེ་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་
མཉམ་འབྲེལ་འབད་དེ་ ལོ་ལྗེའི་བར་ན་ཚར་རེ་ བསྐྱར་ཞིབ་འབད་ནི་དང་
དགོས་མཁོ་དང་འབྲིལ་ཏེ་ དག་བཙོས་འབད་དགོ།

26 Review and Revision

26.1.1 The Lead agency in collaboration with other relevant agencies shall review this policy at least once every five years and revise if necessary.

